

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI

**TEKİRDAĞ ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEN BİR GRUP
BRONZ FİĞÜRİN**

MERVE ÇAKIR
144203011005

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ DENİZ SEVMEN

KONYA 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı Merve ÇAKIR

Numarası 144203011005

Ana Bilim / Bilim Dalı Arkeoloji/Klasik Arkeoloji

Programı Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

Tezin Adı Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Bronz Figürin

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Merve ÇAKIR		
	Numarası	144203011005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Arkeoloji/Klasik Arkeoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Deniz SEVMEN		
Tezin Adı		Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Bronz Figürin		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Bronz Figürin** başlıklı bu çalışma 27/02/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Prof. Dr. Ertekin M.
DOKSANALTI

Dr. Öğr. Üyesi Deniz
SEVMEN

Dr. Öğr. Üyesi İlker M.
MİMİROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Sihal SAĞLAN

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	II
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu.....	III
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
1.GİRİŞ	1
1.1.Trakya Bölgesi ve Traklar.....	4
1.1.1.Trakya Bölgesi Tarihi Coğrafyası	4
1.1.2.Trakya Bölgesi Siyasi Tarihi	5
1.1.3.Traklar	11
2.TEKİRDAĞ ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BRONZ	
FİĞÜRİNLER.....	15
2.1.Teknik Özellikler	15
2.2.Bronz Döküm Teknikleri	16
2.3.Trakya Bölgesi ve Çevresinde Figürin Buluntusu Veren Merkezler	17
3.TEKİRDAĞ ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BRONZ	
FİĞÜRİNLER KAPSAMINDA TRAKYA BÖLGESİ'NDEKİ KÜLTÜRLER.....	22
3.1.Trak Atlısı	23
3.2.Zeus.....	25
3.3.Hermes	25
3.4.Telesphoros	26
3.5.Apollon.....	26
3.6.Harpokrates	27
3.7.Tyche / Tyche – İsis	28
4.TRAK ATLISI FİĞÜRÜNÜN MERKEZİNİ OLUŞTURDUĞU SENKRETİK	
YAPININ ANALİZİ VE SEMBOLİZM.....	29
5.KATALOG	36
6.DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	64
RESİMLER.....	88
KISALTMALAR VE KAYNAKÇA	115

ÖNSÖZ

Trakya Bölgesi antik dönemden günümüze kadar bulunduğu coğrafi konum gereği, Avrupa ve Asya arasındaki geçiş topraklarında olması nedeniyle, önemli bir kültür merkezi olmuştur. Yazılı kaynaklardan edinilen bilgilere göre Trakların Trakya'daki varlığı, Trakya Bölgesinin adının anılmasından çok daha geç bir tarihte olmuştur. Bölgede yaşayan bu ırk, bağımsızlık duyguları, savaştaki kabiliyetleri, ata binmedeki ustalıkları ile bilinmekle birlikte, bölgedeki maden kaynaklarının varlığı sebebiyle maden işçiliğinde ustalaşmış ve muazzam eserleri ortaya çıkartmış bir topluluktur. Her ne kadar bağımsız yapıları olsa dahi konumu gereği dıştaki etkilere açık olmalarından dolayı dini anlamda senkretik bir yapı bölgede var olmuş, bu zengin kültürel doku ise sanat eserlerine yansımıştır.

Trakya bölgesi, Trakoloji bilimi bünyesinde araştırılmaktadır. Hem Türkiye hem de Bulgaristan'da ve çeşitli ülkelerde Trakoloji kongreleri düzenlenerek, çalışmalar bilim dünyasına tanıtılmaktadır. Klasik Arkeolog olarak konuya ilgim, Trakya bölgesinin sahip olduğu kültürel çeşitliğe duyduğum meraktan kaynaklanmaktadır. Tekirdağ Arkeoloji Müzesine satın alma ve müsadere yoluyla kazandırılan bronz figürinlerin, Türkiye'de daha önce çalışılmamış olması konuyu çalışma isteğimi arttırmıştır. Özellikle yerel külte ait önemli bir figür olan Trak Atlısı figürünün betimlendiği adak stellerinin çalışılmış ancak bronz figürinlerinin çalışılmamış olması, yerel kültün bölgedeki öneminin daha önceki çalışmalara ek olarak sunacağı bilgilerin önemli olacağı kanaatindeyim.

Konuyu çalışmam için bana fikir sunan, desteğini asla esirgemeyen ve her konuda bilgilerini benimle paylaşan sevgili danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Deniz Sevmen'e, çalışmalarım sırasında bana bilgilerini aktaran hocalarım Prof. Dr. Ramazan Özgan ve Prof. Dr. Ertekin Doksanaltı'ya da bu vesileyle teşekkürü bir borç bilirim.

Figürinleri çalışmama olanak sağlayan Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Müdürlüğüne ve Uzman Gülay Melis'e yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Müzedeki çalışmalarım sırasında eserlerin dijital ortama aktarılmasında

büyük bir yükü üstlenen ablam Betül Çakır ve Arkeolog Kevser Yavuz'a, tezin yazım aşamasında fikirlerini benimle paylaşan Arkeolog Özgür Öskay'a ve benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme de teşekkürlerimi sunmak isterim.

Merve ÇAKIR

Konya - 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Merve ÇAKIR
Numarası	144203011005
Ana Bilim / Bilim Dalı	Arkeoloji/Klasik Arkeoloji
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Deniz SEVMEN
Tezin Adı	Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Bronz Figürin

ÖZET

Trakya Bölgesi'nin coğrafi konumu itibariyle türlü etkilere ve saldırılara maruz kalması kaçınılmaz olmuştur. Siyasi olarak birçok karışıklığa sahne olan bölgede, Trakların bağımsızlıklarına düşkün olmaları ve dışarıdaki düşmanların da ısrarcı olmaları sebebiyle, hareketli bir tarihsel süreç yaşanmıştır. Tüm bu gerçekleşen olaylar neticesinde de Trakya Bölgesi önemli bir kültür merkezi haline gelmiştir. Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'ne satın alma ve müsadere yoluyla kazandırılan bronz figürinler, Trakya Bölgesi'nin Hellenistik ve Roma dönemleri boyunca sahip olduğu kültürel özelliklerini anlamak açısından önemlidir. Sahip oldukları işçilik sebebiyle yerel atölye ürünü olduğu gözlemlenen figürinlerin ünik özellikler göstermesi döküm tekniğinde kullanılan kalıpların tek seferlik kullanıma uygun olarak üretilmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Çalışmada bulunan Trak Atlısı ikonografisine ait figürinlerin sayısal çoğunluğa sahip olması ve aynı zamanda yerel kült açısından önemli bir figür olması çalışmanın merkezine yerleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu ikonografideki figürinlerin kendine has betimleme tarzları ve Frig tanrısı ile birleşen kült, Hristiyan ikonografisinde de yer bulan atlı imgesi ile güçlü bir senkretizm olgusunun merkezinde yer alması, Trakya kültür tarihi açısından önem arz etmektedir.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Merve ÇAKIR
Numarası	144203011005
Ana Bilim / Bilim Dalı	Arkeoloji/Klasik Arkeoloji
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Deniz SEVMEN
Tezin İngilizce Adı	A Group of Bronze Figurine From Tekirdağ Archeology Museum

SUMMARY

It was inevitable that Thrace Region would be exposed to various influences and attacks due to its geographical location. In the region which has many political confusion, there has been a moving historical process due to the fact that the Thracians are fond of their independence and the outside enemies are insistent. As a result of all these events, Thrace Region became an important cultural center. Bronze figurines, which were acquired by the purchase and confiscation of the Tekirdag Archeology Museum, are important for understanding the cultural characteristics of the Thrace Region throughout the Hellenistic and Roman periods. The unique features of the figurines, which are observed to be a local workshop product due to the labor they have, make us think that the molds used in the casting technique can be produced in accordance with the one-time use. The fact that the figurines belonging to the iconography of the Thracian Horseman in the study had a numerical majority and at the same time being an important figure in terms of local cult played an important role in the to put of the study. The unique description of the figurines in this iconography and the cult incorporating the Phrygian god and the equilibrium in the iconography of the Christian, are also at the center of a powerful syncretic phenomenon.

1.GİRİŞ

Trakya Bölgesi, coğrafi olarak Karadeniz, Marmara ve Ege denizleriyle çevrelenmiş olup, geçiş toprakları üzerinde olması nedeniyle, stratejik olarak önem arz etmektedir. Bu önem günümüz modern dünyasında var olduğu gibi antik dönemde de mevcuttu. Trakya Bölgesi'nin tarih sahnesinde adının ilk anılmaya başlandığı zaman M.Ö. 3. binin ortalarına denk gelmektedir¹. Bu tarihten itibaren adını duymaya başladığımız Trakya Bölgesindeki Trakların varlığı ise M.Ö. 2.binin ikinci yarısında ortaya çıkmaktadır². Bölge, antik dönemde muhtelif halkların saldırılarına uğramış, Trakların özgürlüklerine düşkün olmaları ve kabileler halinde yaşamaları sebebiyle bir birlik meydana getirememiş olmalarından kaynaklı olarak, bu saldırılar zaman zaman başarılı olmuş ancak bağımsız bir halk olmaları dolayısıyla da uzun süre kontrol altında tutulamamışlardır. Traklar için savaşmak ve ata binmek önem arz etmekteydi. Savaşta maharetleri sebebiyle ücretli askerlik yaptıkları da bilinmektedir. Trakyalıların at yetiştiriciliğinden, bölgenin atlarının da dönem içinde meşhur atlar oldukları ve oldukça beğenildikleri antik yazarlardan Homeros tarafından bildirilmektedir³. Tümülüsleriyle bilinen Trakya Bölgesinde olasılıkla cenazeyi taşıyan atların yakılıp kurban edilerek mezar sahibi ile birlikte gömüldüğü yapılan kazılar neticesinde ortaya çıkmıştır⁴. Trakya Bölgesi özellikle maden işçiliğinde oldukça ileri gitmiş bir kültür merkezidir. Hem yerel özellikler göstermesi ve hem de dıştaki etkilere açık olması da nedeniyle, kültürel ve kültürel anlamda bölgeye çeşitlilik hakim olmuştur. Bu çeşitlilik ise doğal olarak sanat eserlerine de yansımıştır. Türkiye Trakyası için önem arz eden çalışma içerisindeki figürinlerin incelenmesi, bölgenin kültürel ve dinsel yapısına dair elde olan verilere ek bilgi sunması için, konunun çalışılmasını zorunlu kılmıştır. Esasen Trakoloji'nin konusu olmakla birlikte, Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Trakya Bölgesinde özellikle yerel kült açısından önemli bir figür olan Trak Atlısı figürüne ait küçük buluntuların yayımlanması ve buna karşılık Türkiye'de bulunan buluntuların daha

¹Mansel 1938, 22.

² Bektaş 1998,75.

³ Homeros X, 256; Homeros XIV, 332.

⁴ Doğu Trakya Tümülüslerinde at kurbanı oldukça sık görülen bir ritüeldir. M.Ö. 4. yüzyıldan başlayarak M.S. 2. yüzyıla kadar cenaze törenlerinde kullanıldığı görülmektedir. At kurbanı sadece Trakya'da görülen bir olgu değildir. Klasik Çağlara tarihlendirilen Kırım'daki İskit Tümülüslerinde ve Kıbrıs'ta Salamis Nekropolünde bulunan tümülüslerde de görülmektedir; (Yıldırım 2010, dn 16, 153).

önce yayımlanmamış olması, bu çalışmada yapılan analizlerin Türkiye Trakyasının tarihine katkı sağlaması için önem arz etmektedir.

Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nin eser deposunda korunmakta olan 26 adet figürin çalışma içerisine dahil edilmiştir. Çalışmada bulunan figürinlerden biri hariç hepsinin hammaddesi bronzdur. Çalışmanın merkezi kümesini oluşturan Trak Atlısı ikonografisine ait demir figürin, ikonografiye ait örneklerin mümkün olduğunca çalışma içerisine dahil edilebilmesi amacıyla çalışılmıştır. Figürinler satın alma ve müsadere yoluyla müzeye kazandırılmıştır ve satın alma yoluyla gelenler arasında özel koleksiyon içerisinden dahil edilenler de bulunmaktadır. Ancak figürinlerin birçoğunun nereden geldiği ile ilgili kayıt ne yazık ki envanter defterlerinde bulunmamaktadır. Çalışmada, yerel külte ait önemli figür olan Trak Atlısı ve repertuarındaki at figürinlerinin yanı sıra, Zeus, Telesphoros, Apollon, Hermes, Tyche / Tyche – İsis, mask ve kartal figürinleri de bulunmaktadır.

Tez çalışmasına başlarken üzerinde durulması gereken iki ana problem belirlenmiş ve bu iki probleme ait verilerin toplanması ve değerlendirmelerin yapılabilmesi için gerekli araştırmalara başlanmıştır. Bu problemlerden ilki kimliği belirlenen figürinlerin, stilistik incelemelerinin ve tarihlendirmelerinin yapılması; ikincisi ise *Trak Atlısı* figürünün merkezini oluşturduğu senkretik yapının analizinin yapılması ve sembolik ifadelerin değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak kimlik analizlerine başlanmış ancak çalışmanın sürdüğü süre zarfında bir takım zorluklar yaşanmıştır.

Bronz yüzeyinde meydana gelen kimyasal değişimler, figürinlerin Trakoloji biliminin konusu olması nedeniyle ikonografinin bilinmiyor olması gibi nedenler yaşanan güçlüklerden bazılarıdır. Çalışmayla ilgili olarak gerekli bilgilerin alınabilmesi amacıyla özellikle Bulgar ve Alman araştırmacıların yayınlarından yararlanılmış ve özellikle *Trak Atlısı* ile ilgili muhtelif bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Tüm bu literatür çalışmaları neticesinde figürinlerin identifikasyonu yapılabilmektedir. Bu çalışma sonucunda figürinlerin kimleri betimlediği çözülmüş ve bu doğrultuda gerekli çalışmaların devamı sağlanabilmektedir.

Çalışmanın devamındaki ikinci problem, figürinlerin tarihlendirilmesinin yapılabilmesi ile ilgilidir. Figürinler yerel işçilik ürünü olduğu için tarihlendirme konusunda bariz zorluklar yaşanmıştır. Özellikle *Trak Atlısı* tipolojisindeki figürinlerin şematik işlenişleri tarihlendirme konusunda örneklem kümesine dahil edilebilecek başka maddi kültür kalıntılarının varlığını gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda *Trak Atlısı* betimli adak stelleri üzerine araştırmalar yapılmış, ancak önemli bilim insanlarının yayımladığı yayınlar incelendiğinde tarihleme ile ilgili bir fikir birliğine varılamamış olması nedeniyle, tarihsel aralık önerilen en erken ve en geç tarih arasındaki veriler harmanlanarak bilginize sunulmuştur⁵. Bütün bu tarihsel karışıklık, çalışma içerisindeki figürinlerin ne yazık ki kesin bir kronoloji oluşturulabilen kandil, sikke gibi maddi kültür kalıntılarından ayrılmasına sebebiyet vermiştir.

Çalışmanın üçüncü problemi ise, figürinlerin sistemli kazı ve araştırmalarla gün yüzüne çıkartılması değil, satın alma ve müsadere yoluyla müzeye kazandırılmış olmasından kaynaklanmıştır. Bu durum da lokalizasyon konusunda sıkıntı yarattığı gibi aynı zamanda dönemsel tabakanın da bilinmiyor oluşunu beraberinde getirdiğinden, tarihsel aralık verme konusunda da sorun yaratmıştır.

Araştırmalar sonucunda, çalışma içerisinde bulunan figürinlerin analogisi yapılırken, figürinlerin benzerlerinin bulunduğu ancak Anadolu’da kalmadığı, satın

⁵ Özellikle *Trak Atlısı* figürinleri ile ilgili tarihsel aralığın daraltılamıyor oluşunun birkaç sebebi bulunmaktadır. Daha sonra da ayrıntılı olarak bahsedileceği üzere, Bulgaristan’da yapılan araştırmalara göre *Trak Atlısı*na ait kutsal alanlar M.S. 2. yüzyıl ortalarından M.S. 4. yüzyılın ilk yarısına kadar varlığını sürdürmüştür. Bu tarihler arasında kutsal alanların zirveye ulaştığı tarih ise M.S. 2. yüzyıl sonu ile M.S. 3. yüzyıl ortaları olarak bildirilmiştir. Bu bilgi doğrultusunda figürinlerin M.S. 3. yüzyıl karakteristiği olduğu ifade edilmiştir(Borisov 2009, 24). Ancak Ezero yakınlarında yapılan bir kazıda M.S. 1. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlenen bir tabakada *Trak Atlısı*na ait kabartma parçalarıyla birlikte bulunan bir bronz figürün buluntusu tarihlendirme konusundaki değerlendirmelerimizi değiştirmiştir(Kanceva 1988, 411). Bu doğrultuda adak stelleri üzerinde yapılan çalışmaların da değerlendirmeye alınması gerekliliği doğmuştur. Ancak adak stellerinin tarihlendirmeleri konusunda da bilim insanlarının fikir ayrılığına vardığı görülmüştür. G. Kazarow ve J. Wiesner M.S. 2 ve 4. yüzyıllar arasına, V. Hoffiller ise bu plakaları M.S. 2 ve 3. yüzyıllar arasına, M. Oppermann ise M.S. 2. yüzyıl ortası ile 3. yüzyıl ortası arasına tarihlemektedir. Genel kabul ise Oppermann’ın verdiği tarihsel aralık olmuştur(Boteva 2011, 87). Tüm bu bilgiler doğrultusunda, çalışmamız içerisindeki figürinlerin de kazı buluntusu olmadığı düşünüldüğünde elde olan veriler doğrultusunda, en erken tarih M.S. 2. yüzyıl olarak belirlenmiştir. İyi işçilik gösteren figürinlerin kutsal alanların zirvede kaldığı son tarih olan M.S. 3. yüzyıl ortalarına ait olabilecekleri ihtimali üzerinden düşünülmüş ve bu nedenden dolayı da tarihsel aralık bu doğrultuda belirlenmiştir. Daha fazla şematik işlenen figürinlerde ise tarihsel aralığı M.S. 2. yüzyıl ve 4. yüzyıl arasına vermeyi uygun görmüş bulunmaktayız.

alma yolu ile örneğin Pennsilvanya Müzesine götürüldüğü ya da çeşitli ülkelerdeki koleksiyonerlerin ellerinde bulunduğu görülmüştür. Arkeoloji bilimine meraklı ancak meslekle ilgisi olmayan kişiler tarafından yapılan bu tahribat aynı zamanda kontekste de zarar verdiğinden, figürinlerin kullanım amaçlarıyla ilgili de bilgilerimiz eksik kalmaktadır. Merak duygusunun bilinçsizce giderilme isteği sebebiyle, milli değerlere zarar verildiğinin farkına varılması ise bu problemler göz önüne alındığında oldukça gerekli olmaktadır.

1.1.Trakya Bölgesi ve Traklar

1.1.1.Trakya Bölgesi Tarihi Coğrafyası

Trakya'nın doğu ve güney sınırları başlangıçtan itibaren Karadeniz, Marmara Denizi ve Ege denizi tarafından sınırlanmıştır⁶. Fakat kuzey ve batı sınırları çeşitli dönemlerde, coğrafi bilginlerin seviyesine, siyasi duruma göre oldukça çeşitli şekillerde gösterilmiştir. Homeros'un destanlarında Trakya sadece Ege ve Marmara sahillerine sahiptir. M.Ö.6. yüzyıl'da Hekataios, deniz, İstros nehri, İllirya arasındaki çevreyi Trakya olarak göstermekte, fakat Trakya'nın esas sınırını Balkan Dağlarının (Haimos) teşkil ettiğini de ilave etmektedir. M.Ö.5. yüzyıl'ın önemli tarihçilerinden Herodot, Trakya'nın kuzey sınırı olarak İstros nehrini kabul etmektedir. Romalıların eyalet taksimini göz önünde bulunduran Strabon'a göre ise Trakya'nın kuzey sınırı Balkan dağlarıdır. Trakya'nın batı sınırı olarak ilk zamanlarda Vardar nehri, daha sonra Struma nehri kabul edilmiştir⁷. Ayrıca Roma İmparatorluğu zamanında Makedonya'nın dört kısma ayrılması ve sınırlarının genişletilmesi sonucunda, Meriç Nehrini Trakya'nın batı sınırı olduğunu söylemektedir⁸. En geniş yayılım alanı itibariyle Trak toprakları Kuzey Ege kıyılarından Karpat dağlarına, Vardar Nehrinden güney Morava ve Tisza vadilerine ve kısmen Ukrayna ve Kuzeybatı Anadolu'ya kadar uzanıyordu. Ama toprakların kalbini günümüzdeki batı ve doğu Trakya olarak bilinen bölge oluşturmaktadır⁹.

⁶ Erzen 1994, 9.

⁷ Mansel 1938, 3.

⁸ Mansel 1938, 4.

⁹ Beksaç 1998,74.

1.1.2.Trakya Bölgesi Siyasi Tarihi

M.Ö. 3. binin ortasına doğru Proto-Etilerle yakın akraba oldukları anlaşılan ve Avrupa tarihçi ve filologları tarafından “Küçük Asya Kavimleri” veya “Azyanik Kavimler” olarak gösterilen birtakım kavimler Anadolu’nun batı ve güney sahillerinden, Boğazlar üzerinden Trakya’ya, Ege Adaları üzerinden Makedonya ve Yunanistan’a geçmişlerdir¹⁰. Trakların ise 2. binde, doğu Avrupa’da geniş bir bölgeye yayılmış olduklarına dair bir takım belgeler bulunmaktadır. Viyanalı filolog Patsch, linguistik verilere dayanarak bu devirde Trakların Adriyatikten Karadeniz’e kadar uzanan geniş bölgeyi yani bütün Balkan yarımadasını işgal etmiş olduklarını göstermiştir. Bu bölgeden başka Traklar, Makedonya’nın önemli bir kısmını da ellerine geçirmişlerdir. Bu Trak dalgasının Girit’e kadar yayılmış olduğunu kabul eden uzmanlar da bulunmaktadır. Trak isimlerine Yunanistan’ın muhtelif yerlerinde rastlandığına göre, bu kuvvetli ve kalabalık kavmin ufak akınlar neticesinde ve yavaş bir şekilde Yunanistan’a da nüfuz etmiş olduğu kabul edilebilir. Devam eden yıllarda yani M.Ö. 1200 senesine doğru vukuu bulan ve tarihte Frig Göçü olarak gösterilen büyük göç dalgasından Trakya Bölgesi oldukça etkilenmiştir¹¹. M.Ö. 1000-800 yılları arasında, Traklar’ın başrahip işlevi de yüklenmiş şefler etrafında kabileler oluşturduğu bilinmektedir. Bu süreçte yaşayan kabileler Trakya’nın dağlık bölgelerine dağılmıştır¹². M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren Yunanlar Trakya sahillerinde bir takım koloni şehirleri kurmaya başlamışlardır. Bu şehirlerin en meşhurları arasında Abdera, Maronea, Aionos, Perinthos, Selimbria, Byzantion, Apollonia, Anhiale ve Mesembria şehirleri sayılabilmektedir. Devam eden devirlerde Yunanların Trakya’da bir takım tahkim edilmiş yerlere de sahip oldukları görülmektedir¹³. Maden kaynakları açısından olduğu kadar zengin tarım potansiyeli açısından da önem taşıyan Trakya toprakları burada yerleşik kabileler kadar doğuda ve batıda bulunan yabancı kabileler, uluslar ve Antik çağın en önemli güçlerinin ilgi ve hareket alanı olmuştur¹⁴. M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren İstruma nehri ağzında oturan Trak kabileleri, Milet ve Evböya sistemine göre para basmaya başlamışlardı. Trakya’da Yunan

¹⁰ Mansel 1938, 22.

¹¹ Mansel 1938, 23.

¹² Beksaç 1998, 75.

¹³ Mansel 1938, 24.

¹⁴ Beksaç 1998, 74.

etkilerinin yanında İskit etkileri de önemli bir yer işgal etmektedirler. İskitler yalnız kültürel etkide bulunmakla kalmamışlar, pek çok defa güneye inerek Trakya'ya girmişler ve Traklar ile ırksal olarak da karışmışlardır. Traklar dış etkilere istifa etmekle beraber milli kültür varlıklarını korumak amacıyla özellikle sahillerde oturan Yunanlara karşı düşmanca bir hal takınmışlardır¹⁵. Bu devirlerde Traklar bir takım küçük ve büyük kabilelere ayrılmış olduklarından büyük siyasi oluşum meydana getirmeyi başaramamışlardır¹⁶. Pers krallığının kurucusu Kyros M.Ö. 546 senesinde Lidya kralı Kroisos'u mağlup etmek ve M.Ö. 545'te İonya şehirlerini zapt etmek suretiyle tamamıyla Anadolu'ya hakim ve dolayısıyla Traklar ile komşu olmuştu. Darius ise M.Ö. 513'te İskitler ve özellikle Sakalar'a karşı harp etmek üzere Trakya ve Balkanları işgal etmiş ve Daniester nehrine kadar ilerlemiştir. Bu sefer esnasında isimleri geçen Trak kabileleri arasında Tinler, Apollonia ve Mesembria gerilerinde oturan Traklar yani Odrisler¹⁷ zikredilmektedir¹⁸. Trak halkına devlet egemenliğini ilk kez tanıtan Darius olmuştur¹⁹.

M.Ö. 4. yüzyılda Makedonyalılar Trak topraklarında ilerlemeye başlamışlardır²⁰. Philipp M.Ö. 351 de batı Trakya'nın bir kısmını eline geçirmiş, hatta Marmara sahilindeki Perinthos şehrini kuşatmıştır²¹. Trak boylarının en güçlüsü olan Odrisler ile savaşarak egemenliğini Trakya'ya yaymıştır²². Ardından Doriskos çevresi ve Gelibolu yarımadasındaki tahkim edilmiş bölgeleri işgal etmiş ve M.Ö. 341 de Kersopleptes'i yenerek memleketini Makedonya'ya egemenliği altına almayı başarmıştır²³. Philipp önemli bir kısmını eline geçirmiş olduğu Trakya'nın kolonizasyonuna önem vermiş ve Meriç vadisinde, kendi adını verdiği Philippopolis şehrini kurmuştur²⁴.

¹⁵ Mansel 1938, 24.

¹⁶ Mansel 1938, 24-25.

¹⁷ Güçlü bir devlet kurmayı başarmış olan Odris kabilesi Trak topraklarının merkezi bölgesinde, Yukarı Tunca vadilerinden Meriç boyunca hareket eden bir topluluktur. (Beksaç 1998,74)

¹⁸ Mansel 1938, 25.

¹⁹ Umar 2003, 8.

²⁰ Beksaç 1998, 76.

²¹ Mansel 1938, 29.

²² Umar 2003, 15.

²³ Mansel 1938, 29.

²⁴ Mansel 1938, 29.

Philipp'in M.Ö. 339 senesinde öldürülmesinden sonra Traklar ve kuzeyinde oturan kabileler Makedonlara karşı isyan ettiler. Büyük İskender, M.Ö. 335'te Traklara karşı harekete geçmiş ve sahili izleyerek Amfipolis şehrine kadar ilerleyerek, buradan içeriye doğru geçerek Nestos nehrini geçmiş ve on günde Balkanların eteğine gelmiştir. Edirne'nin doğusundan Tunca vadisini takip ederek kazan geçidinden Balkanları aşmıştır. İskender bu ilerleyişi esnasında Balkanlar yöresinde oturan "Hür Traklar" ve Tuna yöresinde oturan kabileler ile çarpışmak mecburiyetinde kalmıştır. Hatta Tuna'yı geçerek bu yöredeki çeşitli kavimleri ve özellikle kabileleri Makedonya hakimiyetini tanımaya mecbur etmiştir²⁵. İskender, tüm bu süreç boyunca Trakya'daki Makedonya egemenliğini pekiştirmiştir²⁶. Fakat Traklar Makedonya hakimiyetini bir türlü hazmedememişler ve İskender'in Asya'da zaferde bulunduğu bir zamanda burada yine bir takım isyanların çıkmasına neden olmuşlardır²⁷. İskender'in ölümünden sonra imparatorluğun komutanlar arasında bölüşülmesi sırasında Trakya'da Lysimachos egemenlik kurmuştur²⁸. Lysimachos, Trakya'da var olan isyanlara bir son vermek istemiştir²⁹. Bu zamanda Odris prensi Seuthes³⁰ tarafından idare edilen isyan hareketi Makedonlar için tehlikeli bir hal almıştır³¹. Lysimachos Yunan şehirlerine karşı başarılı bir şekilde harp ederek M.Ö. 309 senesinde bütün Trakya'yı hakimiyeti altına almıştır. M.Ö. 305 yılında kral ünvanını alarak, Trakya'da bir takım icraatlerde bulunup ve burayı uzun bir barış devresine kavuşturmuştur. 40 sene Trakya'da hüküm sürdükten sonra Anadolu'da Lidya'da Kurupedion Savaşında hayatını ve devletini kaybetmiştir³². Lysimachos'un ölümünden sonra Trak kabileleri tamamen bağımsız kalmışlardır³³. Lysimachos'un topraklarında Seleukoslar hak iddia ettilerse de, Traklar karşısında pek fazla başarı elde edememiş ve sadece kıyıda kalmışlardır³⁴.

²⁵ Mansel 1938, 30.

²⁶ Umar 2003, 15.

²⁷ Mansel 1938, 30.

²⁸ Umar 2003, 15.

²⁹ Mansel 1938, 30.

³⁰ III. Seuthes (M.Ö. 330-295), kendi adına Bulgaristan'da Seuthopolis adıyla bir kent kurduştur.(Özgan 2016, 181).

³¹ Mansel 1938, 30-31.

³² Mansel 1938, 31.

³³ Beksaç 1998, 76.

³⁴ Beksaç 1998, 76.

Lysmiachos'un devletinin yıkılması üzerine, İskender zamanında aşağı Tuna bölgesinde oturmuş olan Keltler ya da bir diğer adıyla Galatlar M.Ö. 280/279 senelerinde güneye doğru inmeye ve geçtikleri yerleri yakıp yıkmaya başladılar³⁵. Mısır kralı Ptolemaios'un oğlu Ptolemaios Keraunos, tahta miras çelişmeleri neticesinde, memleketinden uzaklaşmak mecburiyetinde kalmış, batıya geçerek burada etkin bir rol oynamaya başlamıştır³⁶. Antigonos Gonatas'ın M.Ö. 277'de Lysimachia civarında kazandığı zafer güney Trakya havalisini Kelt boyunduruğundan kurtarmıştır. Bu başarı üzerine Antigonos, Seleukoslar ile Lysimachos devletini paylaştı ve Trakya'yı Seleukoslulara terk etti. M.Ö. 230 senesine doğru Seleukos krallığından meydana gelen kardeş mücadelelerinden istifade eden Mısır kralı Ptolemaios III Euergetes, Nestos nehrinden itibaren, Gelibolu yarımadası dahil olmak üzere Trakya'nın güney sahillerini ele geçirdi. Trakya'nın güneyi Mısır hegemonyası altına girdiği esnada Traklar, Keltlere karşı saldırılarda bulunmaya başlamışlardır. M.Ö. 212 senesine doğru meydana gelen dahili bir isyan bu devletin tamamıyla çökmesiyle sonuçlanmıştır³⁷.

M.Ö. 229'da Romalılar balkanlara ayak basmışlardır ancak Traklarla ilk ne zaman temasa girdikleri bilinmemektedir³⁸. Suriye kralı Antiochos III 'ün M.Ö. 191'de Yunanistan'da Termopiller geçidinde, Romalılar tarafından mağlup edilmesinden sonra M.Ö. 190 senesinde ise Trakya'nın güneyi ve Lysimachia şehri Romalıların eline düşmüştür³⁹. M.Ö. 1. yüzyılda Roma ve Traklar arasındaki ilişkiler büyük bir mücadele içinde geçti⁴⁰. Bazı Trak kabileleri muhtemelen Romalıların dostu ve hatta müttefikleri arasındaydı⁴¹. Fakat bu yüzyıl içinde Romalıların kesin bir başarı elde etmesi mümkün olmadı⁴². Trak toprakları kuşatılmış olarak otonom şekilde bırakıldı⁴³. M.Ö. 91 senesinden itibaren, Pontus kralı Mithridates'in teşvikiyle Traklar, Makedonya, Epirus ve hatta Yunanistan'a karşı bir takım akınlar

³⁵ Mansel 1938, 31.

³⁶ Mansel 1938, 31-32.

³⁷ Mansel 1938,32.

³⁸ Iliev 2015, 129.

³⁹ Mansel 1938, 33.

⁴⁰ Beksaç 1998, 76.

⁴¹ Iliev 2015, 129.

⁴² Beksaç 1998, 76.

⁴³ Beksaç 1998, 76.

yapmaya başladılar ve bu yüzden Romalıları işgal ettiler. Lucullus M.Ö. 72 senesinde Beslere karşı savaşmış, büyük bir muharebeden sonra Philippopolis ve Uskudama şehirlerini zapt etmiştir. Tunca vadisini takiben kuzeye doğru çıkarak Balkanları aşip Tuna bölgesine kadar ilerlemiştir. Fakat Lucullus'un seferleri, daha önceki Makedonya kralı Philipp V 'in seferleri gibi Trakya'da uzun müddet barış ve huzur temin edememiştir⁴⁴. M.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısında Traklar Roma iç savaşlarında önemli rol oynamışlardır. Bazı Trak destek kuvvetleri Pompeius ordusunda yer almıştır⁴⁵. Augustus dönemi ile Traklar'da daha yerleşik bir siyasi işbirliği modeli hakim oldu. Özellikle bu işbirliği Trakların önemli kabileleri ile arasında olmuştur. Batı Karadeniz sahili boyunca Propontis'e kadar uzanan Trakya ovasının önemli bir kısmı bu yeni krallığa bağlanmıştır⁴⁶. M.Ö. 18-16 senelerinde Trakya'nın yine bir takım kargaşalıklara sahne olduğunu, Romalıların Balkanların doğu ve güneyinde nüfuz ve hakimiyetlerini muhafaza edebilmeleri için bir takım muharebeler yapmak mecburiyetinde kaldıkları bilinmektedir. M.S. 21 senesinde en kuvvetli Trak kabilelerinden olan Odrisler, Di'ler ve Koilaletler ayaklanıp kuzeye doğru ilerleyerek Balkanları geçmişler ve Getler ile birleşmek için uğraşmışlardır. İhtilalcilerin bir kolu Philippopolis'i kuşatmış fakat bunlar, üzerlerine yürüyen bir Roma ordusuna karşı koyamayıp ve bozguna uğrayarak dağılmak mecburiyetinde kalmışlardır⁴⁷. M.S. 21 senesinde Trakların Romalıları karşı gerçekleştirdiği isyandan sonra Romalılar, Trakların cesaret ve savaştaki başarılarından doğrudan doğruya yararlanmak ve aynı zaman Trak kabilelerini zayıf düşürmek için Traklardan asker toplamak ve bu asker ile yedek birlik oluşturmayı istemişlerdir. Romanın Trakya üzerindeki hakimiyetini pek bariz bir şekilde gösteren bu uygulamaya karşı Traklar isyan etmişlerdir. Traklar bir süre Romalıları karşı koymuşlar ancak sonuçta bunların bir kısmı açlık, susuzluk ve hastalıktan dolayı Romalıları teslim olmuş, diğer bir kısmı ise düşmanların eline geçmemek için kendilerini öldürmüşlerdir⁴⁸. İsyanların bastırılmasından sonra Sapeianlar'dan

⁴⁴ Mansel 1938, 35.

⁴⁵ Iliev 2015, 137.

⁴⁶ Lozanov 2015, 75.

⁴⁷ Mansel 1938, 36.

⁴⁸ Mansel 1938, 37.

Kotys'in büyük oğlu Rhoimetalkes⁴⁹ M.S. 38'de Roma tarafından desteklenen kral olarak seçildi. M.S. 45 yılında öldürülünce Trakya'nın sol kalan kısmı da Cladius devrinde M.S. 46 yılında tamamen Roma'ya bağlanarak bir eyalet oldu⁵⁰. Romalılar Trakya'da zayıf bir askeri kuvvet bulundurmışlardır. Ayrıca Trakların savaşta yeteneklerinden faydalanmak üzere, onları geniş ölçüde ordularına dahil etmişlerdir. M.S. 2. yüzyıldan itibaren Traklara lejyonlarda dahi rastlamak mümkündür. M.S. 3. yüzyılda ise Traklar Roma ordularının önemli bir unsurunu teşkil etmişlerdir⁵¹.

M.S. 240 senesinde Moesia savunma hattının kırılması ve Gotların aşağı Tuna bölgelerini istila etmeleriyle Trakya batı kavimlerinin istilasına maruz kalmıştır. Tuna'nın ötesinde oturan bir takım kavimlerin akınlarına, Roma kumandanlarının taht kavgalarına ve doğuya giden Roma ordularının geçmelerine şahit olan Trakya büyük tahribata uğramıştır⁵². M.S. 4. yüzyıldan itibaren Trakya yine bir takım mücadelelere sahne olmuştur. Özellikle Got istilaları bu dönemde önemlidir⁵³. İmparator Constantinius ile Licinius arasındaki mücadeleler de dönemin önemli olaylarından⁵⁴. İlerleyen zamanlarda yani M.S. 6. yüzyılda Gotlar ve Hunlardan farklı olarak Slavların akınlarının da var olduğunu söyleyebiliriz⁵⁵.

Geniş topraklar üzerinde yayılan Trak ulusu hiçbir zaman bütün bölgeyi içine alan bir devlet kuramamış genel olarak değişik kabileler halinde parçalanmış ve değişik yönetimler değişik bölgelerde hakim olmuştur. Güçlü kabileler daha geniş ve önemli bölgelere sahip olurken onlara bağlı veya onlara karşı olan kabileler arasında çatışmalar olduğu kesindir. Dışarıdan gelen yabancı saldırılara karşı bu kabileler kısmen birbirleriyle kısmen de duruma göre yabancılarla ittifaklar yaparak varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır⁵⁶.

⁴⁹ Rhoimetalkes ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz; Beksaç 1998, 76-77.

⁵⁰ Beksaç 1998, 77.

⁵¹ Mansel 1938, 39.

⁵² Mansel 1938, 40.

⁵³ Mansel 1938, 41.

⁵⁴ Umar 2003, 21.

⁵⁵ Mansel 1938, 45.

⁵⁶ Beksaç 1998, 74.

1.1.3.Traklar

Trakya tarihi denince, Trakların oturmuş oldukları yerlerin, yani Vardar, Balkanlar, Ege Denizi, Marmara Denizi ve Karadeniz sahillerinin çevirmiş olduğu toprakların tarihi anlaşılır. Bu memlekette Traklar tam bir birlik meydana getirememişlerdir⁵⁷. Traklar birçok kabileye ayrılmışlardır(Res. 27). Bu kabileler arasında; Getler, Odrisler, Tinler, Diiler, Bisaltler, Bessiler, Satrailer, Odomantlar ve daha pek çokları sayılabilir⁵⁸.

Trakların en eski vatanları, oturma yerleri olarak Karpatlar'ın kuzeyi gösteriliyordu. Daha sonra Karpatlar'ın etrafından dolanarak, sonraki oturma yerlerine gelmişlerdir⁵⁹. Traklarla ilgili ilk veriler M.Ö. 2.binin ikinci yarısında çıkmaktadır⁶⁰. Tarihte Traklar olarak bilinen halkın memlekete göç suretiyle gelmelerinden çok önce, çok daha seyrek de olsa, ülkenin yerli bir halk tarafından iskan edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. En eski halkın ırk durumu hakkında fazla bilgimiz bulunmamaktadır. Aynı zamanda eski yerli halkın ülkeye gelen göçmen Traklara karışması hakkında da bilgiler az ve yetersizdir. Günümüze kadar gelen belgelere göre, Traklar Geç Antik devre kadar, Kuzey Avrupa ırk tipinin oldukça kuvvetli bir temsilcisidir⁶¹. Herodot'un anlatımlarına göre yeryüzünde Hintlilerden sonra en kalabalık olanlar Trakyalılardır. Bir tek adamın komutasında ya da tek iradeyle hareket etseler, hiç yenilmeyeceklerini ve ulusların en güçlüsü ve en kalabalığı olacaklarını ifade etmiştir. Ama onlar için imkânsızlık buradaydı ve bu birlik hiçbir zaman kurulamamıştır. Traklar, oturdukları yere göre birçok adlar almışlar ama bütün bu ulusların görenekleri her noktada hemen hemen aynı olmuştur. Yalnız Getler ve Trausililerle, Kreston'un kuzeyinde oturanlar bunun dışında kalmaktadırlar⁶².

⁵⁷ Erzen 1994, 34.

⁵⁸ Webber 2001, 3.

⁵⁹ Erzen 1994, 34.

⁶⁰ Beksaç 1998,75.

⁶¹ Erzen 1994,26.

⁶² Herodot V, 3.

Traklar yazı şekilleri bir olmamasına rağmen aynı dili ve aynı kültürü paylaşmışlardır⁶³. Henüz 6. yüzyılda Trak dili *Lingua Bessorum* olarak tespit edilmişse de zamanımıza kadar kalmış olan dil malzemesi çok yetersizdir. Şahıs adları, yer adları, özel adlar, tanrı adları, kabile, nehir ve bazı bitki adlarından başka tek bir dil anıtı vardır ki o da 8 satırlık bir yazıttır. Grek dili Trakya’da oldukça erken bir devirde sahil şehirlerinde daha sonraları Makedonya üzerinden memleketin içlerine nüfuz etmiştir. Trakya’da bulunan yazıtların çoğu Grekçedir, Latince yazıtlar nadirdir ve bunlar çoğunlukla askerlerin mezar taşlarındaki yazıtlardır. Bunun yanında halk arasında yerli dil yaşamamış olmalıdır. Bu durumu Trak adlarının ve kültürlerinin yazıtlardaki varlığı ispatlamaktadır. Dağlık arazi yerli halkın son sığınağı olduğu gibi, aynı zamanda etnik sığınak da olmuştur. En uzun süre olarak M.S. 6.yüzyıla kadar yerli dil Bersler kabilesinde varlığını korumuştur⁶⁴.

Herodot’a göre, çeşitli kabilelere ayrılan Trakların kendi içlerinde farklı adetleri olabilmekteydi. Bazıları çocuklarını köle olarak yabancılara satar, kızlarının özgür iradeleriyle istedikleri kişiyle evlenmelerine müsaade ederlerdi. Buna karşılık anne ve babalarından para karşılığı satın aldıklarına baskı uygularlardı. Dövme yaptırmak Traklar için soyluluk işaretiydi ve dövmesiz olmak kötülük getirirdi. Hiçbir iş yapmamak kibarlık, toprakta çalışmak ise aşağılık bir iş olarak algılanırdı. Soylu bir yaşam sürme anlayışları ise savaşa gitmek ve başkalarını soymaktan ibaretti⁶⁵. Ancak Trakya topraklarının bereketli oluşu nedeniyle Traklar’ın tarımsal faaliyetlerde bulundukları da bilinmektedir⁶⁶.

Her zaman günlük işlerinde insanlara yardımcı olan at Traklarda hayati bir önem taşırdı. Traklar daha küçük yaşta atla yakın dost olur varlıklarının bir parçası gibi atı daima yanlarında bulundururlardı. Ata ve biniciliğe oldukça önem verirlerdi. Diğer bölge atlarından küçük başları, kalın boyunları ve uzun kuyrukları ile ayırt edilen bu atlar, eski çağlarda ün salmışlar ve aranan bir at cinsi olmuşlardır. At sevgisi Traklar arasında çok yaygın olup, özellikle cenaze törenleri sırasında at

⁶³ Webber 2001, 3.

⁶⁴ Erzen 1994, 31.

⁶⁵ Herodot V, 6.

⁶⁶ Homeros XX, 453; Ksenophon VII, 218.

yarışları ve spor gösterileri sıkça düzenlenmekteydi. Ayrıca bu yarışlarda başarı gösterenler ödüllendirilip başarılarından dolayı kahramanlaştırılmışlardır⁶⁷.

Trakların genel karakteri, kuvvetli, oldukça kültürlü, fakat henüz fazla derecede tabiata bağılı bir halk tipi olarak tanımlanmıştır. Genellikle kaba ve vahşî bir yaşayış tarzına sahiptirler. Eski Hellen duygu ve anlayışına göre, barbar olarak tarif edilmişlerdir. Cesaret ve savaşçılıktaki kabiliyetleri, onların en önemli vasıfları olmuştur ve bundan dolayı Traklara gerek Atinalılar, gerekse Romalılar ordularında ücretli asker olarak itibar göstermişlerdir. Kıyafetleri ve görünüşleri hakkında yazılı kaynaklar, anıtlar ve başka maddi belgeler bize bilgi vermektedir. Trakların yerleşme yerleri çok çeşitli olmuştur. Mağara iskanından gayet iyi sağlamlaştırılmış kaleleri, çobanların hayvan çiftliğinden, kazıklar üzerinde inşa edilmiş balıkçı köylerinden açık şehirlere kadar, her şekilde iskan yerlerine rastlanmaktadır⁶⁸. Bir Trak köyü tasvirini İmparator Trajan'ın Roma'daki sütunu üzerinde görmek mümkündür. Kulübeler çitten yuvarlak olarak yapılmış olup üzerleri konik bir çatı ile örtülmüştür. Trak köy evlerinin ekserisi çit ve çamurdan, bunların damları ise samandan yapılmıştı. Evin yanında çoğunlukla hayvan ahır ve etrafında çit ile sınırlandırılmış bir bahçe bulunurdu. Bazı yerleşim bölgelerinin etraflarında taş ve çamurdan yapılmış surlar da bulunmaktaydı. Önemli ticaret yolları veya bu yolların kesişme noktalarında açık şehirler ve pazar yerleri mevcuttu. Esasen gerek Yunanlar tarafından sahillerde, gerek sonradan Romalılar tarafından memleketin içerlerinde meydana getirilen şehirlerin çoğunluğu eski bir Trak yerleşim yerinin üzerine kurulmuştur⁶⁹.

Trakların beden tipleri hakkında bazı antik yazarlar örneğin Homeros, Aristoteles, Xenophon, Galemus, Ovid Julius Firmicus ve Plutarchos bilgi vermektedir⁷⁰. Fakat bu bilgiler kısa ve yetersizdir. Bunlara göre Trakların erkekleri iri cüsseli, sarışın, bazen kızıl saçlı, mavi gözlü, ince tüylü ve beyaz bir cilde sahiptirler. Bu anlatımlardan Traklar'ın kuzey ırkına mensup olduğu anlaşılmaktadır. Açık renkli ırk tipini temsil eden kuzey ırkı muhtemelen 50-60 enlemler arasında

⁶⁷ Oppermann 1984, 255; Aybek 1999, 26.

⁶⁸ Erzen 1994, 27.

⁶⁹ Mansel 1938, 5.

⁷⁰ Homeros: XVV, 104; Aybek 1999,19.

veya daha güneyde meydana gelmiştir. Bununla beraber güneş ışınlarının eğimli düştüğü dağlık bölgelerde de bu ırka rastlanmaktadır⁷¹. Böylece bu gibi açık renkli ırk tiplerinin Balkanlarda bulunması bunların daha kuzey bölgelerden geldiğini yani Trakların yerli olmadıklarını g sterir⁷².

⁷¹ Aybek 1999, 19.

⁷² Aybek 1999, 19.

2.TEKİRDAĞ ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BRONZ FİGÜRİNLER

Tekirdağ Arkeoloji Müzesinin eser deposunda korunmakta olan, çalışma içerisine dahil ettiğimiz 25 adet bronz, 1 adet demir figürinin 24 tanesi satın alma yoluyla, 1 tanesi müsadere yoluyla müzeye kazandırılmıştır. Geriye kalan 1 adet figürinin ise ne yazık ki müzeye nasıl kazandırıldığı ile ilgili bir bilginin bulunmamaktadır. Müzeye satın alma yoluyla kazandırılan 3 figürinin Trakya'da, 2 figürinin Tekirdağ-Malkara'da, 1 adet figürinin Pınarhisar'da bulunduğu bilgileri müzeye iletilmiştir. Satın alma yoluyla müzeye gelen 2 adet figürin, özel koleksiyon içerisinden müze eserleri arasına dahil edilmiş olmakla birlikte, buluntu yeri bilgisi bulunmamaktadır. Müsadere yoluyla müzeye kazandırılan 1 figürin ise, Kırklareli'nde yakalanarak müzeye getirilmiştir. 19 figürinin ise nerede bulunduğu ile ilgili bir bilgiye müze envanter kayıtlarında ulaşılamamıştır.

Çalışmada bulunan 26 adet figürinin sayısal çoğunluğu *Trak Atlısı* ikonografisine aittir. Dokuz adet binici figürini ve dört adet at figürini ile çalışmanın öncelikli ve merkezi kümesini *Trak Atlısı* oluşturmaktadır. Buna ek olarak çalışmada üç Apollon, iki Hermes, birer Harpokrates, Zeus, Telesphoros, Tyche / Tyche – İsis, mask ve üç kartal figürini bulunmaktadır.

2.1.Teknik Özellikler

Çalışma içerisinde bulunan figürinlerin yükseklikleri 2.7 cm ile 11.9 cm, ağırlıkları ise 4 gr ile 132 gr arasında değişmektedir. Figürinlerin birçoğunda kimyasal değişimler ve kırılmalar meydana gelmiştir. Figürinlere döküm tekniği açısından bakıldığında, hepsinin içi dolu döküm tekniği ile üretilmiş olduğu görülmektedir. Buna ek olarak figürinlerin patina tabakalarında da kahverengi, kırmızı-kahverengi ve yeşil renkleri göze çarpmaktadır.

2.2.Bronz Döküm Teknikleri

Antik dönemde insanlar bronz maddenin gerekli formlara dönüştürülmesi için döküm ve çekiçleme olmak üzere iki yöntem kullandılar⁷³. Bronz döküm tekniği büyük ve küçük heykel üretiminde pek farklı uygulanmamış, başlangıçta ahşap, toprak ve balmumu kalıplar kullanılmıştır. Bronz dökümünde kalıp bir kez kullanıldığı için her eser ünik olmuştur⁷⁴. Bazı yöntemlerde ise kalıplar kalıcıdır ve birden çok parça üretimi için kullanılırlar (metal/kokil kalıp). Döküm işlemi, içinde üretilmek istenen nesnenin biçimine sahip bir boşluk bulunan kalıplara sıvı metalin doldurulması ile yapılmaktadır⁷⁵. Küçük bronz döküm tekniğinde, gövdeden uzaklaşan uzuv ya da figürinin taşıdığı nesne her zaman sorun yaratmıştır. Yana açılan veya yukarı kalkın kol gövdeden ayrı dökülerek daha sonra monte edilmiştir. Ayrı dökülen baş, kol veya bacak gibi uzuvların işlenişinde bazen oransızlıklar meydana gelebilmiş, gövdeye göre büyük ya da küçük dökülebilmüşlerdir⁷⁶.

Katı döküm bilgisi Mısır'da en az 11. Hanedanlığa kadar uzanmaktadır⁷⁷. Fakat katı dökme bronzlar eğer nesnenin ölçüsü önemli ölçüde büyükse, çok miktarda malzeme kullanmak ve ağır olmak gibi bariz bir dezavantaja sahiptirler⁷⁸. Katı döküm nispeten basittir. Dökülecek nesne önce balmumu ile modellenir ve sonra bir tür manto oluşturan bir kil ve kum karışımı ile çevrelenir. İyice kurduğunda uygun bir yerden bir bölüm açılır ve tüm mum eriyene kadar ısıtılır. Daha sonra erimiş metal dökülüp önceden mantoda açılmış birkaç havalandırma deliği havanın kaçmasına izin verir. Soğuduktan sonra manto ayrılır ve bronz son dokunuşlar için hazır hale gelir⁷⁹.

⁷³ Richter 1915,18.

⁷⁴ Kızıgut 2004, 6.

⁷⁵ Yüksel 2014,77.

⁷⁶ Kızıgut 2004, 7.

⁷⁷ Richter 1915,18.

⁷⁸ Richter 1915, 19.

⁷⁹ Richter 1915,18.

2.3.Trakya Bölgesi ve Çevresinde Figürin Buluntusu Veren

Merkezler

Çalışmamız içerisinde bulunan figürinlerin, kesin veri içermeyen buluntu bilgileri olmasına rağmen, yapılan ikonografik çalışmalar sonucunda hepsinin Trakya Bölgesi buluntuları olduğu göz önünde bulundurulacaktır⁸⁰. Bu kapsamda, Trakya Bölgesinde ve çevresinde bulunan ya da aynı tipolojik özellikler dahilinde, örneklem kümesine dahil edilebilecek muhtelif yerlerde bulunan figürin, heykel ve adak steli veren buluntu yerlerinden kısaca bahsetmek uygun düşecektir.

Trak Atlısı'na ait bronz figürinlere dair Türkiye'deki buluntu merkezleri, yapılan araştırmalar neticesinde yayımlanan herhangi bir yayına rastlanılmadığından dolayı tespit edilememiştir. Ancak adak stelleri üzerinde Trak Atlısı'na ait birçok betimleme ile karşılaşmaktayız. Bunlar Trakya Bölgesi'ndeki Tekirdağ Arkeoloji Müzesi, Edirne Arkeoloji Müzesi ve Kırklareli Arkeoloji Müzesi'nde görülebilmektedir⁸¹. Buna ek olarak Haluk Perk Müzesi'nde bulunan Trak Atlısı kabartmalı adak stelleri de bu gruba verilebilecek başka bir örnektir⁸².

Bu örneklerin haricinde Türkiye Trakya'sı dışında Bugünkü Doğu Bulgaristan ve Trakya'da, Trakyalı atlı tanrıya (Heros) adanan adak kabartmaları bulunmaktadır. Kültü özellikle Roma devrinde gelişen Trak Atlısı'nın, adak kabartmalarıyla birlikte daha sonra bronz heykelcikleri de adanmıştır⁸³. Bulgaristan'da bronz at ve binici heykelcikleri oldukça yaygın eserlerdir ve bu da Trakyalı tanrı-binici kültürünü güçlü bir şekilde kanıtlamaktadır. Bu tarz buluntular, Ezero, Asenovec, Pet Magili, Zagorci, Golyama Detelina, Brotya Kunchevi köyleri yakınlarında keşfedilmiştir. Benzer stil karakteristiği gösteren tasvirler Lyulin yakınlarında, Yambol bölgesinde, Kazanlak'ta, Lozen yakınındaki kutsal alanda, Haskova bölgesinde ve diğer birçok

⁸⁰ Müzelere satın alma ya da müsadere yoluyla kazandırılan maddi kültür kalıntılarının incelenmesinde ve bilim dünyasına tanıtılmasındaki en büyük eksiklik ne yazık ki buluntu yerleri ile ilgili kesin verilere ulaşılamıyor oluşudur. Bilimsel kazı ve araştırma yöntemleriyle değil de, bu yöntemlerden uzak ve arkeoloji mesleği ile uzaktan yakından ilgisi olmayan kişiler tarafından ne şekilde ele geçirildiği belli olmayan eserlerin değerlendirilmesi ne yazık ki bu nedenle eksik kalmaktadır.

⁸¹ Aybek 1999, bkz; Kat. No: 36-75.

⁸² Delemen 2005, 149-176.

⁸³ Kanceva 1988, 411.

yerde bulunmuştur⁸⁴. Bütün bu eserler Heros'a ait kesin bir kutsal alanın varlığına işaret etmektedir. Trak Atlısı'na ait çoğu kutsal alanın M.S. 2. yüzyıl ortalarında ortaya çıktığı, M.S. 2. yüzyıl sonu ve 3. yüzyıl ortalarına kadar zirveye ulaştığı bilinmektedir. M.S. 3. yüzyıl ortalarında tarihsel durum karışmıştır. Gotik kabileler istilalara ve birçok kutsal alanı tahrip etmeye başlamışlardır. Bu durum M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısında azalan kutsal alanların da sebebidir. İstiladan geriye kalanlar M.S. 4. yüzyılın ilk yarısına kadar ulaşmıştır ancak Hristiyanlıkla birlikte tahrip edilmişlerdir. Bu nedenle kutsal alanların M.S. 2. yüzyıl ortaları civarında ortaya çıktığı M.S. 4. yüzyılın ilk yarısında sonlandığı kabul edilmektedir. Böylelikle rölyeflerin ve heykel benzeri figürinlerin M.S. 3. yüzyıl karakteristiği olduğu düşünülmektedir. Trakya at repertuarının bronz figürinleri ise M.S. 4. yüzyılda yaygındır⁸⁵.

Zeus'a ait bronz figürin buluntu yerleri incelenmek istediğinde, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan Kırklareli ve Malkara – Tekirdağ buluntuları ve Edirne Müzesi'nde bulunan Yağmurca Köyü buluntusu Türkiye Trakya'sındaki örnekler için ele alınabilir⁸⁶. Yıldırım demeti ve asa tutan Zeus figürlerine örnek olacak buluntu yerleri arasında da Bulgaristan'dan, Mogilovo⁸⁷, Aşağı Moesia Bölgesi⁸⁸ ve Plovdiv Müzesi'nden ayrı tipolojilerde Zeus figürin örnekleri görülmektedir⁸⁹. Bunlara ek olarak çalışma içerisindeki figürin ile aynı tipolojik özellikleri gösteren çeşitli yerlerden başka örnekler de bulunmaktadır⁹⁰. Asa tutan Zeus figürinleri, bir eliyle asasını kavrayıp ondan destek alırken, aşağıya uzanan diğer eliyle de yıldırım demeti ya da *phiale* tutmaktadır. Figür, çıplak ya da khylamisli olabilmektedir. Tipolojik olarak erken örneklere geri giden bu eserler, M.Ö. 5. ve 4. yüzyıl Zeus özellikleri göstermektedirler⁹¹. Bir eliyle yıldırım demeti

⁸⁴ Borisov 2009, 24.

⁸⁵ Borisov 2009, 24.

⁸⁶ Kızılgut 2004, bkz; İst-041, İst-044, Edr-001 numaralı figürinler.

⁸⁷ Kalcev 1988, 404-405, Res. 4.

⁸⁸ Georgiev 1994, 167-169.

⁸⁹ Tcherneva – Tilkiyan 1998, 173-179.

⁹⁰ Bu örneklerden bazıları için bkz; Menzel 1984, 186-195; Poulsen 1984, 208, Res. 1.

⁹¹ Kızılgut 2004, 26.

diğer eliyle de asa tutan Zeus figür örneklerinin bazılarının ayaklarının ucunda bir kartal figürü de kompozisyona eşlik ederken görülebilmektedir⁹².

Hermes figürinlerine buluntu yerleri kapsamında bakacak olduğumuzda, Bulgaristan'da Stara Zagora Müzesi'nde bulunan figürinler⁹³ ve Aşağı Moesia Bölgesi figürin buluntusu⁹⁴ örnek olmaktadır. Bunun haricinde Hermes figürinleri muhtelif yerlerde de karşımıza çıkmaktadır⁹⁵. Ayrıca İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan birçok Hermes figürü de her ne kadar buluntu yerleri belli olmasa da örneklem kümesine dahil edebileceğimiz eserler arasında yer almaktadırlar⁹⁶.

Apollon figürlerinin buluntu yerlerinin değerlendirmeleri belirteçleri ve tipolojilerine göre yapılacaktır. Apollon'un sadak taşıyan ve bir kısmının Trakya Bölgesi buluntusu olduğu bilinen figür örnekleri, bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Edirne Arkeoloji Müzesi'nde görülebilmektedir⁹⁷. Buna ek olarak Trakya Bölgesinin Bulgaristan sınırları içerisinde kalan yerlerinde de birtakım başka sadak taşıyan Apollon figür örnekleri bulunmaktadır. Bunlar içerisinde Popovo⁹⁸, her ne kadar *phiale* ve defne dalı belirtecine de sahip olsa da sırtındaki sadak nedeniyle Lozen örneği⁹⁹, Stara Zagora Müzesi'nde korunmakta olan ancak buluntu yerleri belli olmayan iki figür¹⁰⁰ bu örnekler arasındadır. Bunun haricinde, muhtelif yerlerde de sadak taşıyan Apollon figürü örneklerine rastlamak mümkündür¹⁰¹.

Bir başka Apollon kümesi de *phiale* ve *kithara* taşıyanlardır. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan Pınarhisar buluntusu *phiale* taşıyan bir bronz figürin örneği bu gruba dahil edilebilir¹⁰². Buna ek olarak daha önce sadak taşıyan Apollon örneklem kümesine dahil ettiğimiz Lozen örneği de sağ elinde *phiale* taşıdığı için bu

⁹² Bu örneklerden biri için bkz; Bonaccorsi 2016,37-38, fig: 14.

⁹³ Kalcev 1988, 406, Res. 7-10.

⁹⁴ Georgiev 1994, 167-171, Res. 5.

⁹⁵ Bu örneklerden bazıları için bkz; Baluta 1994, 32, Res. 1, 3, 4; Bonaccorsi 2016, 34-36, fig. 11, 12.

⁹⁶ Bu figürinler için bkz; Kızıgut 2004, Lev. 14a-c, Lev. 16a-b, Lev. 18c-d, Lev. 19a-b, Lev. 19c-e, Lev. 20a-b.

⁹⁷ Bu figürinler için bkz; Kızıgut 2004, Lev. 39c-d, Lev. 40a-b, Lev. 40c-e, Lev. 41.d-e, Lev. 42a-c.

⁹⁸ Georgiev 1994, 167-171, Res. 13.

⁹⁹ Vassilev 1994, 429-434, Res. 4.

¹⁰⁰ Kalcev 1988, 406-408, Res. 11-12.

¹⁰¹ Bu örneklerden biri için bkz; Menzel 1966, Lev. 3, fig: 8.

¹⁰² Kızıgut 2004, Lev. 39c-d.

gruba da dahil edilebilir¹⁰³. Hem *phiale* hem de *kithara* taşıyan bronz figür örneklerinden biri Atina Ulusal Müzesi'nde bir diğeri ise Epidauros Arkeoloji Müzesi'nde bulunmaktadır¹⁰⁴.

Sırtında sadağı ile ve bir binici olarak betimlenen Apollon figürü de Trakya Bölgesi'nde ve başka bölgelerde görülebilmektedir. Likya Bölgesi'nde bulunmuş şu an Antalya Müzesi'nde korunmakta olan binici Apollon figürü bu tipolojiye verilebilecek bir örnektir¹⁰⁵. Bunun haricinde Stara Zagora Müzesi'nde bulunan sırtında sadağı bulunan, sağ elinde *phiale* tutan binici bir Apollon figürü¹⁰⁶ ve Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan sırtında sadağı bulunan binici Apollon figürü¹⁰⁷ örnek olarak gösterilebilir.

Roma Dönemi'nde İsis ile ikonografisi birleşen Tyche'ye ait bronz figürin buluntu yerleri de geniş kapsamlıdır. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan Tyche ve Tyche – İsis figürinleri bu gruba dahil edilebilir¹⁰⁸. Buna ek olarak, Aşağı Moesia Bölgesinde bulunmuş Tyche figürü¹⁰⁹, Plovdiv Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Tyche – İsis figürü¹¹⁰ Trakya Bölgesi'nde Tyche veya Tyche – İsis bronz figürin buluntularının varlığını göstermektedir. Buna ek olarak çeşitli yerlerde bu ikonografiye ait bronz figürinlerin severek üretildiği de görülmektedir¹¹¹.

Harpokrates'in sağ elini ağzına götürdüğü ve sol elinde bereket boynuzu taşıdığı bronz figürin buluntu yerlerine örnek olabilecek çeşitli yerlerden örnekler karşımıza çıkmaktadır. Bu yerler arasında Bükreş Tarih ve Sanat Müzesi¹¹², Atina Agorası¹¹³, Torino Müzesi¹¹⁴ ve Lyon Güzel Sanatlar Müzesi¹¹⁵ bulunmaktadır. Bu

¹⁰³ Vassilev 1994, 432, Res. 4.

¹⁰⁴ LIMC 1984 II-1, 240 ve LIMC 1984 II-2, 218, fig: 444 ve 445.

¹⁰⁵ Kızılgut 2004, 147-148, Lev. 45. d,e : Bu figür İsa Kızılgut tarafından başındaki taç sebebiyle Apollon – Helios olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁶ Kalcev 1988, 407-408, Res. 14.

¹⁰⁷ Egami vd. 1979; 144-145, Kat. No: 459.

¹⁰⁸ Kızılgut 2004, Tyche için bkz; Lev. 93,a-b, Lev. 95, c-e. Tyche – İsis için bkz; Lev. 97, c-e.

¹⁰⁹ Georgiev 1994, 170, Res. 18.

¹¹⁰ Tacheva – Hitova 1983, 24, Kat. No: 39, Lev. X ve XI.

¹¹¹ Tyche örnekleri için bkz; Baluta 1994, 30, fig: 3; Boucher 1973, 24-28, Kat. No: 41-48; Menzel 1966, Kat. No: 65, 66, Lev. 31, Tyche – İsis için bkz; Menzel 1966, Kat. No: 65, Lev. 31 ve Bonaccorsi 2016, 48-49, fig: 26.

¹¹² Baluta 1994, 29-30, fig: 4.

¹¹³ Sharpe 2014, 165, fig: 18.

¹¹⁴ Genaille 1975, 230, fig: 2.

örneklem kümesi incelenip, skalanın geniş olduğu göz önünde bulundurulduğunda, coğrafi olarak konumu gereği ve kültürünün de yayılım alanı düşünüldüğünde Trakya Bölgesi'nde de Harpokrates bronz figürin örneğinin görülmesi şaşırtıcı olmamaktadır.

Yunan Pantheonuna sonradan dahil olan Telesphoros'un Atina Agorası'ndan bir adet bronz figürü¹¹⁶, bunun haricinde Stara Zagora Müzesi'nde korunmakta olan terracotta figürin örneği¹¹⁷ Edirne Müzesi'nde korunmakta olan mermerden bir heykeli¹¹⁸ ve Allianoı Kazısı'nda da biri bronz diğeri pişmiş toprak olmak üzere iki Telesphoros heykelciği bulunmuş olması¹¹⁹ Trakya Bölgesi ve başka bölgelerdeki kültürünün varlığını bize göstermektedir.

İkonografisi hem Zeus hem de Sabazios ile birleşen kartal da bronz olarak figürini üretilen eserler arasındadır. Anadolu buluntusu olarak değerlendirilen ancak buluntu yerleri kesinlik kazanmamış figürin örnekleri¹²⁰, Carnuntum buluntuları¹²¹, Nemi buluntusu¹²² ve çeşitli yerlerden buluntular¹²³ örnekler içerisinde bulunmaktadır.

Antik dönemde severek üretilen mask figürlerine de çeşitli yerlerden örnekler verebilmek mümkündür. İtalya'dan pek çok terracotta örnek¹²⁴ Myrina terracotta örnekleri¹²⁵ Nijmegen bronz örnekleri¹²⁶ kümeye dahil edilebilecek eserler arasındadır.

¹¹⁵ Bu örnekler için bkz; Boucher 1973, Kat. No: 53-55, 31-32.

¹¹⁶ Sharpe 2014, 166, fig: 20.

¹¹⁷ Egami vd. 1975, 144-145, Kat. No: 457.

¹¹⁸ Yaraş 2015, 723-727.

¹¹⁹ Yaraş 2015, 725.

¹²⁰ Warden 2002, 130-131, fig: 3-4.

¹²¹ Fleischer 1967, Kat. No: 268-269, Lev. 129.

¹²² Comstock-Vermeule 1971, 140, Kat. No: 164.

¹²³ Boucher 1973, 145-146, Kat. No: 227-230.

¹²⁴ Mollard-Besques 1986, Lev. 131-132.

¹²⁵ Mollard-Besques 1963, Lev. 228-230.

¹²⁶ Zadoks- Jitta 1973, 69.

3.TEKİRDAĞ ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BRONZ FİĞÜRİNLER KAPSAMINDA TRAKYA BÖLGESİ'NDEKİ KÜLTLER

Traklar ilk çağlarda oldukça basit bir hayat yaşadıkları için prehistorik inançları da gayet basitti. Doğal kuvvetlere ve özellikle de hayvan, ağaç ve kayalara tapmışlardır. Sonraki tarihi çağlara kadar Trak dininde değişmemiş olan bazı isimler, kutsal hayvanlar ve bazı gelenekler bu bölgede kutsal olarak nitelendirilen canlı veya cansız varlıklara tapınmanın geçerli olduğunu göstermektedir¹²⁷. Traklar Yunan koloni şehirleri sayesinde Yunan dininin etkisinde kalmışlardır. Romalılar tarafından içerlerde kurulan şehirler bile Roma kültüründen çok Yunan din ve kültürünün bu bölgeyi etkilemesine sebep olmuşlardır. Ama Traklar din konusunda tutucu bir kavim olduklarından yerel tanrı, dini gelenek ve göreneklerini son zamanlara kadar korumuşlar yalnız kendi tanrılarını Yunan ve Roma tanrılarıyla bir tutmuşlardır. Fakat Traklar birçok kabilelere ayrıldıklarından Trakya 'da hiçbir zaman homojen bir ilahlar sistemi oluşturamamış eski zamanlara dayanan yerel birtakım tanrılar daima büyük rol oynamışlardır¹²⁸.

Hellen ve Trak mitolojileri birçok noktada birleşmekle¹²⁹ birlikte, Trak yazınının bilinmeyişi, Hellen mitolojisinin oluşumundaki Trak payının tam olarak tespitini imkansızlaştırmaktadır. Çünkü Hellen mitolojisi hakkındaki tüm bilgilerimiz saf bir Hellen bakış açısıyla sadece Hellen yazarlardan gelmektedir. Hellen edebiyatından başka Trakların dini hakkında bilgi edinebileceğimiz en önemli kaynaklar, onlardan geriye kalan kaya tapınakları, megalit anıtlar ve mezar kalıntılarının yanı sıra, yerel tanrılarının isimlerini verdikleri adak yazıtları ile heykel kaideleri, sunaklar, figürinler, kabartmalar ve kültlerinin yayılım alanını tespiti yarayan sikkelerdir¹³⁰.

Traklar tapındıkları yerel tanrılara ek olarak Hellen dünyası tarafından saygı gören Zeus, Hera, Apollon, Artemis, Hermes, Ares, Dionysos, Asklepios ve diğer ünlü tanrılara da inanmışlardır. Bununla birlikte Traklar genellikle dışarıdan gelen

¹²⁷ Beksaç 1998,3; Aybek 1999, 20.

¹²⁸ Mansel 1938, 13; Aybek 1999, 21.

¹²⁹ Hom. İl. II 844-845; IV 532-538; V 461-462; X 434;469-525;XIII 4; XIV 227; XXIV 234; Dönmez-Öztürk 2007, 51.

¹³⁰ Dönmez-Öztürk 2007, 51.

tanrılara onların yeni vatanlarındaki fonksiyonlarına uygun yerel epithetonlar ekleyerek ya da özellikle Apollon ve Asklepios'un, Heros ile özdeşleştirilmesi gibi onları yerel tanrılarıyla özdeşleştirerek kendi dinsel inanışlarını devam ettirmişlerdir¹³¹. Bu bölümde, çalışma içerisinde bulunan figürinler göz önüne alınarak, Trakya Bölgesi'ndeki kültler incelenmiştir. Bölgede varlığı bilinen ancak çalışma ile ilintilendirilemeyen diğer kültler, tez kapsamı dışında kaldığı için dahil edilmemiştir.

3.1.Trak Atlısı

Antik Trakya bölgesinde keşfedilen arkeolojik buluntular ve özellikle adak tabletleri bize herhangi bir şüphe etmeksizin gösteriyor ki Trakyalılar için en önemli tanrı ünlü Trak Atlısı'dır¹³². Traklar savaşan, ava ve ata olan düşkünlüklerinden dolayı baş tanrılarını da süvari olarak düşünüp kabullenmişlerdir¹³³. Ayrıca Yunan inancında insanları yaptıkları iyilik, fedakarlık ile yüceltmek, onurlandırmak arzusu Heros düzeyini ortaya koymuş ve bununla o insan tanrılar seviyesine ulaşmıştır¹³⁴. Trakya bölgesinde yoğun olarak görülen Trak Atlısı stellerinde yer alan atlı figürünün altında bir tanrı veya kahraman düşüncesi yatmaktadır¹³⁵. Bazı araştırmacılar, Trak Atlısı'nı evrenin hakimi olarak tanımlanmakta ve bu şekilde tapınım gördüğünü belirtmektedir¹³⁶. Bundan farklı olarak Trak Atlısı'nın popüler dini bir şahsiyet olduğunu ancak iddia edildiği gibi Trak pantheonunun en yüksek noktasında olmadığı görüşü de bulunmaktadır¹³⁷. Buradaki atlı bir halk tanrısı, yerel bir tanrı olarak görülmektedir. Bu tanrı kompleks karakterli veya çok fonksiyonludur. Kültü son derece karışıktır. Her şeye hakim bir tanrı kavramı yaratılmış bir nevi tek tanrı inancı oluşturulmuştur¹³⁸. Ancak Trakya'da bulunan adak

¹³¹ Dönmez-Öztürk 2007, 52.

¹³² Boteva 2002, 817.

¹³³ Samsaris 1984, 285; Aybek 1999, 28.

¹³⁴ Oppermann 1984, 254; Aybek 1999, 26.

¹³⁵ Delemen 1993, 92; Oppermann 1991, 106-109-125-205-209; Aybek 1999, 25.

¹³⁶ Venedikov 1979, 2; Boteva 2011, 86.

¹³⁷ Boteva 2002, 818.

¹³⁸ Oppermann 1984, 244; Aybek 1999, 25.

kabartmalarında Trak dilinin yeterince bilinemiyor olması nedeniyle, atlı tanrının sıfatları her zaman açık değildir¹³⁹.

Başlangıçta üzerinde Yunan ve Roma karakterleri hakimdir. Atlının çok yönlü bir ikonografisi vardır. Özgün karakterleri olan bölgesel özellikli Apollon ve Artemis ile karışabilmektedir. Bu tanrıların yanında bir de Dionysos devreye girebilirken ayrıca, Trak-Frig tanrısı da olabilmektedir. Bazı tasvirlerde ise Zeus Sabazios görüntüsüne girebilmektedir. Özellikle figürün Yunan-Roma tipi tasvirleri geniş bir kimlikler dizisiyle karşımıza çıkar. Öyle ki atlı, Hermes ve Kybele özellikleri dahi gösterebilmektedir¹⁴⁰. Bilim insanlarının çoğu Trakyalı binici olarak tasvir edilen tanrının ileri bir kültür durumu ve dini bir senkretizm olduğunu, hemen hemen Yunan, Roma ya da Küçük Asya'daki diğer tanrılarla ilahi güçlerinin birleştirildiğini kabul ediyorlar¹⁴¹. Bu hipotez, takipçileri ve ona ibadet edenler tarafından Trakyalı kahramana atfedilen sihirli güç ve niteliklerden kaynaklanmaktadır¹⁴². Trak Heros kültleri Roma devrinde yoğunlaşır ve yeni bir nitelik kazanır. Atlının bu çağda Yunan-Roma tanrılarıyla bir karışımı kesindir. Figür bu kültlerin kesişim noktasındadır¹⁴³.

Traklar tarafından iskan edilmiş bölgelerde (Trakya, Moesia, Paionia ve Dacia) hiçbir tanrı kültü Trak süvarisi veya Heros kültü kadar iz bırakmamıştır. Onlar her şeylerini kendisine borçlu olduklarına inandıkları tanrılarını bir süvari olarak tasvir etmeyi adet haline getirmişlerdir¹⁴⁴. Kazılar sonucunda ele geçen stellerde Greklerin Heros tipini canlandıran atlı tanrının bir Trak süvarisinden farksız olduğu bilinir¹⁴⁵. Bu nedenle gerek Yunan Heros'u gerekse Trak süvarisi belirli bir tarihten sonra aynı tapınımı görmüştür¹⁴⁶. Buna benzer birtakım kült unsurlarının Anadolu'da da olduğunu unutmamak gerekir. Yalnız burada atına binmiş şahıs Trakya'da olduğu gibi avını öldürmek için elinde mızrak değil bir topuz tutmaktadır¹⁴⁷. Anadolu'daki

¹³⁹ LIMC 1992 VI-1, 1019.

¹⁴⁰ Oppermann 1984, 246; Aybek 1999, 25.

¹⁴¹ Dimitrova 2002, 210-211, Sakellariou 2015, 26.

¹⁴² Sakellariou 2015, 26.

¹⁴³ Gerov-Goçeva 1990,90; Aybek 1999, 25.

¹⁴⁴ Samsaris 1984, 285; Aybek 1999, 29.

¹⁴⁵ Oppermann 1984, 257; Aybek 1999, 28.

¹⁴⁶ Aybek 1999, 28.

¹⁴⁷ Gerov-Goçeva 1990, 92; Aybek 1999, 29.

Kakasbos¹⁴⁸ atına binmiş olduğu halde elinde bir topuz ile tasvir edilir ki bu tıpkı Herakles'in topuzunu andırır¹⁴⁹. Bizans imparatorluğu döneminde de atlı figürü şeklen aynı ancak düşüncede farklılaşarak kullanılmaya devam eder. 7. yüzyıla ait bir sütun başlığında Constantin at üzerinde gösterilmiştir. Constantin'in atının yanında bir barbar yer alır. Bu imparatorun ve İsa'nın düşmanı olarak nitelendirilmektedir. Bu bir etkileşimdir ki iyinin kötüye karşı zaferi olarak yorumlanır; bu noktada atlı figürü St. George'ye dönüşür¹⁵⁰.

3.2.Zeus

Birçok bölgede olduğu gibi Traklar için de Zeus önemli bir tanrıdır. İnsanların, tanrılara kendi çıkar ve istemlerine uygun kimlik ve işlevler verişinin en güzel örnekleri Zeus'ta vurgulanır. Bu bağlamda, tanrı, bölgesel olarak kimlik ve işlev değişkenliği gösterir¹⁵¹. Antik çağda da tarımın halkın yaşamında büyük önem taşıdığı Trakya bölgesinde, Zeus'un, hava olayları ve bereketle ilgili olarak en fazla tapınım gören tanrı olduğu, gün yüzüne çıkan birçok adak stelinde, yazıtlarda ve sikkelerde görülmektedir¹⁵².

3.3.Hermes

Saygı gören bir diğer tanrı ise Hermes'tir. Hermes hırsızların, tüccarların, yolcuların koruyucusu, çobanların bekçisi olarak bilinen bir tanrıdır¹⁵³. Herodot'a göre, Trakya kralları öbür yurttaşlardan ayrı olarak en büyük saygıyı Hermes'e göstermişler, O'nu ataları sayıp ve yalnız onun adına ant içmişlerdir¹⁵⁴. Trak Atlısının betimlendiği stellerde, kimi zaman Hermes kimliğine bürünmüş olması¹⁵⁵, Trakyalıların Hermes'e ne denli önem verdiklerinin bir diğer kanıtı olabilir.

¹⁴⁸ Kakasbos için bkz: Delemen 1993, 6-8.

¹⁴⁹ Gerov-Goçeva 1990, 92; Aybek 1999, 29.

¹⁵⁰ Rantz 1983, 220; Aybek 1999, 82.

¹⁵¹ Şahin 2001, 191.

¹⁵² Sayar 2002, 102.

¹⁵³ Erhat 2010, 141.

¹⁵⁴ Herodot, V, 7.

¹⁵⁵ Oppermann 1984, 246; Aybek 1999, 25.

3.4. Telesphoros

Trakya Bölgesi'nde önemsenen bir diğer tanrı ise Telesphoros'tur. Telesphoros çocuk görünümlü, tipik bir kostümü olan sağlık tanrısıdır¹⁵⁶. Telesphoros'un kökeniyle ilgili farklı görüşler mevcuttur. Bununla alakalı ilk görüş Telesphoros'un Yunan kökenli olduğudur. Çünkü isminin karşılığı Yunan dilinde mevcuttur. Ancak yapılan araştırmalar sonucunda Telesphoros'un giymiş olduğu mantosunun- (*cucullati*) bu bölgenin iklimine göre oldukça kalın olduğu ve bu bölgeden olamayacağı belirtilmiştir¹⁵⁷. Daha sonra yapılan araştırmalarda Telesphoros'un isminin Trakya dilinde de mevcut olduğu belirtilmiştir. Üstelik üzerindeki mantosu bu bölgenin tanrısı olabileceğini daha çok destekler nitelikte olmuştur¹⁵⁸. Ancak Telesphoros gerçekten Trakya kökenli miydi yoksa Trakya'ya daha soğuk iklimli başka bir yerden mi gelmişti bu konu netliğini henüz kazanmamıştır. Çoğunlukla kabul edilen görüş Telesphoros'un Yunan Pantheonuna ve sanatına sonradan girdiğidir¹⁵⁹. Bir kahinin yorumu üzerine Epidauros ve İstanköy'den Pergamon'a gelişi gibi Telesphoros tıbbi mezhebi de bu yollardan aynı yerlere ve bir veba üzerine Atina'ya da yayılmıştır¹⁶⁰. Telesphoros mezhebi aynı zamanda hızla Anadolu, Yunanistan, Teselya, Trakya, Dacia ve Pannania'ya da yayılmıştır¹⁶¹.

3.5. Apollon

Bir gök ve aydınlık tanrısı olan Apollon ise Yunan sahil şehirleri ve bilhassa Apollonia vasıtasıyla Trakya'ya nüfuz etmiş ve burada birçok yerde ibadet görmüştür. Fakat bu tanrının taşıdığı bir takım isimler Apollon'a da Traklar tarafından bir takım özellikler ilave edilmiş olduğunu göstermektedir¹⁶². Trakya sahillerinin iç kısımlarında Apollon kültüne dair ilk işaretler Hellenistik Döneme denk gelmektedir¹⁶³. Büyük şehirlerde Apollon kültürünün İmparatorluk Döneminde

¹⁵⁶ Cancik-Schneider 2002, 96.

¹⁵⁷ Deonna 1955, 51.

¹⁵⁸ Deonna 1955, 53.

¹⁵⁹ Deonna 1955, 49-50.

¹⁶⁰ Bayatlı 1947, 29.

¹⁶¹ Deonna 1955, 49-50.

¹⁶² Mansel 1938, 13.

¹⁶³ LIMC 1984 II-1, 332.

geliştiği bilinmektedir¹⁶⁴. Tepeköy’de eski bir binanın duvarına inşa edilmiş durumda Roma İmparatorluk Devrinin ilk yüzyıllarına tarihlenen tanrı Apollon’a adanmış bir adak yazıtının saptanmış olması ve bu yazıtta Apollon’un aynı zamanda toponym olan ve burada ilk kez belgelenen Toronteos epithetonu ile anılması civarda Apollon’un bir kült merkezi olabileceğini belgelemektedir¹⁶⁵. Apollon, yalnızca dini şifa tanrısı (Apollo Iatros) değil, aynı zamanda bir güneş tanrısı olarak Trakyalı Biniciye güçlü bir şekilde bağlı ve hatta kültürelleştirilen önde gelen Yunan tanrılarından biriydi. Dini senkretizm ve Apollon ile Trakyalı binici arasındaki ikonografik geleneği ifade eden en ilginç durumlardan biri Apollon Seulamenos’un Plovdiv bölgesindeki Trud kutsal alanıdır¹⁶⁶. Trak süvarisi, betimlendiği sahnelerde kimi zaman Apollon’un *kitharası*yla görülebilmektedir¹⁶⁷.

3.6.Harpokrates

Roma Dönemiyle birlikte Trakya’ya girmeye başlayan Mısır ve Doğu költlerinin başında Mithras, Serapis, Osiris, İsis, Harpokrates, Anubis ve Suriye tanrılarının költleri gelir ¹⁶⁸. Mısır költlerinin Trak topraklarındaki varlığı ve yayılması hakkında bize ulaşılabilir en önemli kaynaklar epigrafik anıtlar ve arkeolojik kaynaklardır ¹⁶⁹. Doğu költlerinin Trakya’daki yayılımında askeri sebeplerden çok ekonomik ilişkilerin önemli bir rol oynamış olduğu düşünölmektedir. Hiç kuşkusuz ki iki bölge arasındaki ticari ilişkilerin bir sonucu olarak Mısır’dan ve Anadolu’dan Trakya’ya yerleşenler de Doğu dinlerinin Trakya’ya girişini hızlandırmıştır¹⁷⁰. Harpokrates Mısır sanatında çıplak bir çocuk olarak, işaret parmağını ağzına götürür şekilde betimlenmiştir. Daha sonraki ikonografik değişikliklerle, Grek-Roma pantheonuna entegre edilmiş bir karakterdir¹⁷¹. Perinthos’ta bulunan bir epigrafik buluntu olan yazıtlı bir heykel kaidesi, hem Tyche hem Harpokrates költünün varlığını göstermektedir. M.S. 2. yüzyıla tarihlenen yazıtta, Perinthos kentine Tyche tapınağı yaptıran Publius Aelius

¹⁶⁴ LIMC 1984 II-1, 332.

¹⁶⁵ Sayar 1996, 51.

¹⁶⁶ Sakellariou 2015, 33.

¹⁶⁷ Gerov-Gočeva 1990, 91; Aybek 1999, 27.

¹⁶⁸ Gerassimova-Tomova 1980, 91 v.d; Dönmez-Öztürk 2007, 53.

¹⁶⁹ Tacheva-Hitova 1983, 38.

¹⁷⁰ Dönmez-Öztürk 2007, 53.

¹⁷¹ LIMC 1988 IV-1, 415.

Harpokration'u kentin yerel yönetim organlarınca onurlandırılmasına karar verildiğinden bahsedilmekte ve Perinthos'a Mısır'ın İskenderiye kentinden göç etmiş olan tüccarlar tarafından bu onur kaidesinin üzerindeki heykelin dikildiğinden söz edilmektedir. Onurlandırılan kişinin bir Mısır tanrısı olan Harpokrates'in adından türetilme *Harpokration* ismi taşıması onun da İskenderiye kökenli bir tüccar olduğunu göstermektedir. Mısır kökenli tüccarların Perinthos'a gelmeleri büyük bir olasılıkla Perinthos'un M.Ö. 3. yüzyılda Ptolemaioslar'ın egemenliği altında bulunduğu döneme rastlamaktadır¹⁷².

3.7.Tyche / Tyche – İsis

Tyche şans ve kader tanrıçasıdır¹⁷³. Perinthos'da bulunan yazıtlı heykel kaidesi buluntusundan bölgede Tyche kültünün de var olduğundan Harpokrates kültünün anlatıldığı bölümde bahsedilmiştir. İsis'in ise Trakyalıların inancında tanrıların annesi olarak özdeşleştirildiği, İsis'in hayatları boyunca tüm insanlara ve canlılara hayat verenler ve yöneticilerin gücünü ve zenginliklerini koruyanlar arasında en büyük katkısı olduğu düşüncesini içermekte olduğu bilinmektedir¹⁷⁴. İsis, pek çok tanrıçayla olduğu gibi Tyche ile de senkretizm hareketi içinde tanrısal güçlerin birleştirilmesi ile daha işlevsel hale gelmiştir¹⁷⁵.

¹⁷² Sayar 1993, 158.

¹⁷³ LIMC 1997 VIII-1, 115.

¹⁷⁴ Tacheva-Hitova 1983, 40.

¹⁷⁵ Teixeira 2013, 273.

4. TRAK ATLISI FİĞÜRÜNÜN MERKEZİNİ OLUŞTURDUĞU SENKRETİK YAPININ ANALİZİ VE SEMBOLİZM

Trak Atlısı'na ait figürinler ikonografik açıdan incelendiğinde, güçlü bir senkretizm olgusuyla karşılaşmıştır. Roma Dönemi boyunca gelişen Trak Atlısı'na ait bu yerel kült, sahip olduğu kültürün iç ve dış dinamiklerin etkisi ile gelişime ve değişime uğramış; bölgedeki tüm kült ve inançlara bir şekilde adapte olmuştur. Birçok medeniyetin topraklarından geçtiği Trakya Bölgesi ve özellikle de savaşçı özellikleri ile bilinen Trak toplumu düşünüldüğünde, politik ve kültürel güce bağlı bir senkretik inanç sistemi oluşmuş olabileceği söylenebilir.

Trak Atlısının bronz figürin betimlemelerinde yukarıya kaldırdığı sağ koluyla, kütsel bir biçimde parmaklarının almış olduğu şekil, bu güçlü senkretizm olgusunu çok iyi ifade etmektedir. Atlının daha birçok tanrı ve tanrıçayla birleşen kültürün varlığından daha önce bahsetmiştik. Ancak özellikle “*benedictio latina*”¹⁷⁶ olarak adlandırılan bu özel hareketin ve bu hareketi temsil eden tanrı Sabazios'un ayrıca incelenmesinin ve analizinin yapılması gerekmektedir. Bu bölümün amacı Sabazios'un kökeninin açıklanması değildir aksine özellikle adak kabartmalarında ve bronz el buluntularında net olarak izlenebileceği üzere tek başına sahip olduğu senkretizm ve Trak Atlısı figürü ile birleşen bu sembolik betimin bilimsel veriler ışığında değerlendirilmesi bu bölümde öngörülmüştür.

Orphic hymnoslara göre Sabazios Dionysos'un babasıdır. Bazı yorumculara göre de Trakyahılar Dionysos'a Sabazios adını veriyorlar ve rahiplerini “*Sabios*” olarak adlandırıyorlardı. Alexander Polyhistor için ise Trakya'da Apollon ve Dionysos aynı tanrıdır ve Sabazios olarak adlandırılır. Diodorus Siculus raporlarında da Yunan Dionysos'u doğmadan çok önce bir başka Dionysos, Zeus ve Persophone'den doğmuştur ve bazı insanlar ona Sabazios demişler ve onun doğumunu gece yapılan gizli kurban törenleriyle kutlamışlardı¹⁷⁷. Yazılı kaynaklara

¹⁷⁶ Bu işaret sağ elle belirli bir şekilde gösterilen kutsama hareketidir. Başparmak, işaret parmağı ve orta parmak açılmışken; yüzük ve küçük parmak avuç içine doğru bükülmüştür. Bu işaret batıdaki Latin kutsama işaretinin arketipidir. (Sakellariou 2015, 41, dn. 127). Sabazios kültü ile ilgili olan bu işaret için bkz; Tacheva-Hitova 1983, Lev. LIX.

¹⁷⁷ Popova 2007, 492.

göre Trakya Bölgesi'nde ve Aşağı Moesia'da Sabazios kültünün¹⁷⁸ iki versiyonundan bahsedilir. Aristophanes, Lucian ve Cicero'nun komedilerine göre aynı zamanda Strabon'a da dayanan Sabazios, Yunanlarla ilk kez karşılaştığında bir Trak- Frig tanrısıydı. Diodoros ve Plutarchos'a göre mitin diğer versiyonunda ise Sabazios, Dionysos'un asimile edilmiş haliydi¹⁷⁹. Sabazios, doğurganlık, özgürlük, özerklik tanrısı olarak nitelendirilmişti ve "cennetin çobanı" olarak biliniyordu¹⁸⁰. Tacheva – Hitova'ya göre bir Trak – Frig tanrısı olan Sabazios, dünyanın hükümdarı, bitkilerin ve hayvanların koruyucusu, yaşamın ve ölümün efendisidir¹⁸¹.

Birçok atribüt ile temsil edilen Sabazios eli şüphesiz ilahi varlığın en önemli ve en popüler sembollerinden biridir¹⁸². El inkar edilemez bir biçimde Sabazios'un tipik bir dini sembolüdür. Trakya ve Moesia yanı sıra diğer başka birçok merkezde keşfedilmiştir¹⁸³. El üzerinde birçok farklı sembol yerleştirilmiştir ve bu semboller farklılık gösterebilmektedir. Bütün bu betimlemeleri bir yerde toplamak gerekirse; bazen değişkenlik göstermekle birlikte bir niş içerisinde uzanan bir kadın ve bir çocuk, üstlerinde bir kuş ve Farmakovsky'ye göre bir kartal ile betimlemeleri bulunur. Devamında bir amphora veya krater, müzik aletleri, kerykaion, kurbağa, kertenkele, yılan ve kaplumbağa resmedilmiştir¹⁸⁴. Farmakovsky'ye göre bu betimler bir çocuğa doğum yapmış olan kadınlara atıfta bulunmaktadır¹⁸⁵. Trakya ve Moesia'daki benzer buluntularda da, örneğin şu an British Museum'da bulunan bir rölyefte Sabazios tipik Frig kostümüyle ve yukarı kaldırdığı eli ile "*benedictio latina*" işaretiyle Frig tanrısı ikonografisiyle betimlenmiştir. Çoğunlukla kitonik – solar özellikler gösteren hayvanlar, semboller ve kült objeleriyle birlikte resmedilmiştir. Aynı hayvanlar ve atribütler aynı zamanda Sabazios ellerinde de görülebilmektedir¹⁸⁶. Philippopolis Bölgesi'nde keşfedilmiş ve şu an Plovdiv Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmekte olan mermer bir kabartma Sabazios – Dionysos

¹⁷⁸ Gün yüzüne çıkartılan yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Sabazios kültü yüksek statüdeki insanlar arasında daha fazla popülerdir. (Tacheva-Hitova 1983, 181)

¹⁷⁹ Sakellariou 2015, 40.

¹⁸⁰ Sakellariou 2015, 40.

¹⁸¹ Tacheva-Hitova 1983, 171.

¹⁸² Popova 2007, 492.

¹⁸³ Sakellariou 2015, 43.

¹⁸⁴ Popova 2007, 492-493.

¹⁸⁵ Popova 2007, 493.

¹⁸⁶ Popova 2007, 493.

ve Trak Atlısı ile ilişkiyi göstermektedir¹⁸⁷. Sabazios bu kabartmada sol eliyle asasını tutarken, asanın bitim noktasında el “*benedictio latina*” işaretini yapıyor olarak betimlenmiştir. Sağ elde bir nesne tutmaktadır ancak nesnenin ne olduğu belli değildir. Rölyefte Sabazios’a birçok başka Grek tanrısının ve yarı tanrının simgesinin eşlik ettiği görülmektedir¹⁸⁸. Rölyefin alt kısmındaki sahnede dörtnala giden bir at üzerinde Trak Atlısı betimlenmiştir. Sağ elini yukarı kaldırmış olarak betimlenen Trak Atlısının elinin konumu ile ilgili araştırmacıların bazıları “*benedictio latina*” betimlemesine işaret etmektedir¹⁸⁹.

Sabazios ellerinde görülen sembollerde birçok tanrısal figüre atıfta bulunmaktadır. Tacheva – Hitova’ya göre kozalak bereket ile ilişkilendirilmelidir¹⁹⁰ ve aynı zamanda Dionysos ile de ilgilidir. Elde bulunan kartal¹⁹¹ ve kurbağa¹⁹² figürünün Zeus, kaplumbağa figürünün Hermes ve Apollon¹⁹³, kertenkelenin Demeter ve Persephone¹⁹⁴ mitolojileriyle birlik gösterdiği bilinmektedir. Bu doğrultuda da aslında bu el ile çeşitli tanrı ve tanrıçaların güçlerinin birleştirildiği söylenebilir. Yılan betiminin Sabazios ve Zeus’u birleştirdiği ve Zeus- Sabazios ikonografisi oluşturduğu düşünülmektedir. Diğer yandan boynuzlu yılan betiminin Dionysos- Zagreus’a işaret ettiği görüşü de bulunmaktadır¹⁹⁵. Yılanın yeryüzü ve yeraltını, gençliği sembolize ettiği¹⁹⁶ ve aynı zamanda fallik bir özellik taşıdığı da göz ardı edilmemelidir.

Bronz olarak birçok yerde karşımıza çıkan Sabazios ellerinin tarihlendirmesi literatürde bazı zorluklar yaratmaktadır. Bu bulgular genellikle 1. yüzyıldan 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir ancak bazı yerlerdeki tarihi ve dini şartlar nedeniyle 2. yüzyıl ortası ve 3. yüzyıl ortasına da tarih gidebilmektedir¹⁹⁷. Sembolik bir işaret olarak tanımlanan “*benedictio latina*” Dolichenus, Hypsistos kültü gibi

¹⁸⁷ Sakellariou 2015, 40; Kabartma için bkz; Sakellariou 2015, 93, fig: 34.

¹⁸⁸ Sakellariou 2015, 40-41.

¹⁸⁹ Sakellariou 2015, 42.

¹⁹⁰ Tacheva-Hitova 1983, 183.

¹⁹¹ Gezin 2014, 115-116.

¹⁹² Gezin 2014, 144-145.

¹⁹³ Gezin 2014, 107-108.

¹⁹⁴ Gezin 2014, 125-126.

¹⁹⁵ Popova 2007, 493.

¹⁹⁶ Gezin 2014, 171-176.

¹⁹⁷ Tacheva-Hitova 1983, 180.

benzerlerinden ayrılmaktadır¹⁹⁸. Blinkenberg bu hareketi Frig kült törenleriyle ilişkilendirmeye meyillidir ancak kanıt yetersizliğinden dolayı Sabazios tarikatına has bir jest olduğunu açıklamaktadır¹⁹⁹. H. Seyrig bu işaretin sadece Sabazios'u değil aynı zamanda bazı Trak Atlısı'nı da temsil ettiğini söylemektedir. Buna ek olarak Kazarov'a göre bu işaret mızrak tutan Trak Atlısı rölyef betimlemelerinde gösterilmektedir. Ch. Picard bunun ilahi bir kutsama, korunma ve yalvarma olduğuna inanır. Bu işaret Roma Katolik kilisesi uygulamalarının tipik bir örneğidir; bazıları bunun ilahi ilke, düşünce ve Mesih ikonografisiyle ilişkili olduğunu, bu anlama geldiğini savunur²⁰⁰. Tacheva gün yüzüne çıkan anıtlardan yola çıkarak şüphesiz olarak Sabazios'un Trakya dini ile ilişkisinin olduğuna inanmaktadır. Philipoppolis'deki rölyef ve Gradnista'daki el ve aynı zamanda Krassen'de bulunan el ve rölyefdeki Trak Atlısının varlığı ve ayrıca "*benedictio latina*" jesti bu ilişkiyi bütünüyle ikna edici kılmakta olduğunu da ayrıca belirtir²⁰¹. Sabazios'un elinin aldığı şekil konusunda yapılan bir araştırmada da bunun bir "Dupuytren" adı verilen bir hastalık ile ilgisi olduğu, Sabazios'a tapınanların çoğunluğunun erkekler olması ve bu hastalığın da erkeklerde daha yaygın olmasının birbiriyle ilgili olduğu hipotezinde bulunulmuştur²⁰².

Tüm bu bilgiler doğrultusunda eldeki semboller ile değerlendirme yapıldığında Trak Atlısı figürünün "*benedictio latina*" ile betimlenmiş olması her şeyiyle "tüm" olan bir tanrı kavramının yaratıldığını göstermektedir. Öyle ki fallik özellikler gösteren yılan ve güce vurgu yapan kartal ve aynı zamanda ktonik – solar özellikleri bünyesinde barındırmasıyla bunun yanı sıra savaşçı özelliklerine vurgu yapılarak kahraman statüsünde de gösterilmesi bunun tek vücutta eriyen tüm tanrısal niteliklerin özel bir gösterimi olduğu söylenebilir.

Değerlendirmenin ikinci ve diğerinden farklı versiyonunda ise neden elin bu jesti yaptığı ile ilgili soru işareti üzerinden cevap bulmaya çalışılarak bir varsayımda bulunulacaktır. Bu konu ile ilgili araştırmacıların fikir birliğine varabildiği ortak bir

¹⁹⁸ Tacheva-Hitova 1983, 182.

¹⁹⁹ Tacheva-Hitova 1983, 182-183.

²⁰⁰ Tacheva-Hitova 1983, 183.

²⁰¹ Tacheva-Hitova 1983, 186.

²⁰² Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz; Zdilla 2017, 403-408.

görüş bulunmamaktadır. Bilinkenberg Sabazios kültüne ait olan bu jesti, hatipler tarafından konuşma esnasında ellerinin aldığı biçim olarak yorumlamıştır²⁰³. Dupuytren hastalığına işaret eden araştırmada vurgulandığı gibi, antik insanın çevresinde gördüğü bu rahatsızlığa sahip insan ya da insanlardan ilham alarak, fizitizm kavramı çerçevesinde sanat eserlerine yansıttığı bir jest olarak hayat bulduğu düşünülebilir²⁰⁴. Ancak bu ihtimal üzerinden düşünüldüğünde yukarıda bahsedilen ve genel görüşün aksine “eksiksiz” tanrı kavramına zıt olarak “eksik” bir tanrı kavramı ile karşılaşılmaktadır. Nihayetinde insanlara has olan hastalık durumu ile tanrısal bir varlık nitelendirilmiş ve onun birçok tanrı ve tanrıçayı bünyesinde barındıran “eksiksiz” karakterine bir darbe vurulmuş ve bir tezatlık yaratılmıştır. Dolayısıyla tüm bu tanrısalığın yanında insani özellikleri vurgulamak belki de dönemin insanların tanrısal güçlerle arasındaki ilişkiyi açıklamak açısından önemli olabilir. Buna ek olarak bir hastalık ile ilişkili olması durumunda da bunun şifa isteme durumuyla da ilgili olabileceği düşünülmektedir²⁰⁵.

“*Benedictio latina*” jestinin Hristiyan ikonografisinde de yer bulduğunun en güzel örneklerinden biri de Dürer’in Salvator Mundi tablosudur²⁰⁶. İkonografi gereğince sol elinde tuttuğu küre ile “dünyanın koruyucusu” sıfatıyla anılması ve sağ eliyle de “*benedictio latina*” jestini yapıyor olması, Trak Atlısı’nın merkezini oluşturduğu, Sabazios’tan Mesih’e uzanan senkretik yapının önemini göstermek açısından bu eser kıymetli bir örnektir.

Bu bulgular ışığında Sabazios ile Trak Atlısı arasında Roma döneminde güçlü bir senkretizm olgusunun olduğu ve bunun adak stelleri yanı sıra bronz figürin tipolojisine de yansıdığı görülebilmektedir. Çalışmamız içerisinde bulunan ve “*benedictio latina*” işaretiyle çeşitli araştırmacıların yaptığı çalışmalar sentezlenerek değerlendirdiğimiz figürinleri de Sabazios ile Trak Atlısı senkretizmi ile yaratılmış figürinlerin içerisine dahil edebilmekteyiz. Sonuç olarak Sabazios eli bir arketip olarak Roma Dönemi boyunca Trak Atlısı ile ilişki içerisine girerken, Hristiyanlıkla birlikte varlığını günümüze kadar sürdürmüş görünmektedir. Hristiyan ikonografisi

²⁰³ Tacheva-Hitova 1983,182-183.

²⁰⁴ Zdilla 2017, 406.

²⁰⁵ Zdilla 2017, 408.

²⁰⁶ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/436243>, Erişim tarihi: 10.09.2018 Saat: 21.19.

ile birleşen bir diğer durumda da Trak Atlısı St. George ile ilişkilendirilmiştir²⁰⁷. Av sahnesi ile betimlenen her iki figür de kahraman özellikleri ile ön planda tutulmuş ve dönemin inanç sistemine bir şekilde adapte olmuştur.

Senkretizm açısından ele alınacak bir diğer önemli konu ise yine Trak Atlısı ve Apollon arasındaki ilişkidir. Aralarındaki senkretizmi ve ikonografi geleneğini simgeleyen en ilginç örneklerden biri Plovdiv, Trud'daki Apollon Seulamenos kutsal alanıdır²⁰⁸. Apollon ve diğer başka tanrılara adanmış birkaç adak tableti buluntularının içinde en iyi korunmuş olanlardan birinde *khylamis* giymiş, at üzerindeki Trak Atlısı betimlenmiştir. Sol eli gözükmeyen binicinin sağ elinde *patera* bulunmakta ve sahnede karşısında bulunan yılanı sunu yapmaktadır²⁰⁹. Bu adak stelinin yazıtından okunduğu kadarıyla Apollon'a adanmıştır. Aynı yerde keşfedilmiş, Apollon'a adanmış başka bir adak stelinde de Trak Atlısı av sahnesi ile betimlenmiştir²¹⁰. Sonuç olarak Trak Atlısı ile Apollon arasında var olan ilginç bir unsur da tüm bu adak kabartmalarının aynı teknik ve ikonografiye sahip olmamasına rağmen, Apollon imgesinin diğer tipik Trak Atlısı imgesinden farklı tasvir edilmemiş olmasıdır²¹¹. Buna ek olarak Trak Atlısının elini yukarı kaldırdığı şekilde temsil edilen betimlemeleri yalnızca Trakya topraklarında değil aynı zamanda Makedonya ve Taşoz'da da görülmektedir. Trakya'nın doğu kısımlarında ortaya çıkmış birkaç istisna atlının Trakyalı Kahraman değil de Apollon olduğunu göstermektedir. Tacheva bu gözlemin Apollon ile ilişkisini daha iyi anlatacağı için, Sabazios'un karakterini belirlemede de etkili olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu ilişki Küçük Asya'nın Lidya ve Frigya Bölgelerinde de gözlemlenmiştir ki orada yerel Apollon Sabazios'a ve güneş işlevlerine uygun özelliklerle donatılmıştır ve sonuç olarak aynı

²⁰⁷ Casson 1977,6.

²⁰⁸ Sakellariou 2015, 33.

²⁰⁹ D. Boteva tarafından 665 anıtın araştırılmasından sonra, yılanın ilahi hiyerarşide daha üst bir konumda olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak Georgiev'e göre, daha yüksek bir konumda olmadığı, yaşamın ruhu, ağacın savunucusu ve koruyucusu olarak sembolize edilmektedir. A. Fol' a göre ise, Sabazios'un sembolü olarak yılan onun zoomorphic imajıdır(Georgiev 2016, 24-25). Buna ek olarak Sabazios eli ile ilgili verilen bilgiler ışığında da yılan sembolünün değerlendirilmesi de yapılabilir.

²¹⁰ Sakellariou 2015, 33.

²¹¹ Sakellariou 2015, 36.

kitonik ve solar özellikler bölgede Apollon'a adanan anıtlarda da görülebilmektedir²¹².

Örneklerden ve anlatımlardan anlaşılacağı üzere, Trak Atlısı'nın Apollon ile de güçlü bir senkretizm ilişkisi olduğu görülebilmektedir. Apollon'un Trak Atlısı, Trak Atlısı'nın ise Apollon gibi betimlenebildiği figürleri ayırt etmedeki en önemli unsurlar adak stelleri için, yazıtlar olmaktadır. Bronz figür örnekleri incelendiğinde de daha şematik betimlenen Trak Atlısı figürlerine karşın, Apollon binici figürleri üç boyutlu, sırtında sadağı ile ve eğer elleri korunmuş durumdaysa özellikle sağ elinde bir *patera* olup olmadığı ile anlaşılabilir.

²¹² Tacheva – Hitova 1983, 183.

5.KATALOG

Katalog No: 1

Resim No: 1a-b-c

Müze Envanter No: 234

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 19. 11. 1968

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği: 5.6 cm (Ölçülebilir) **Genişlik:** 2.1 cm **Ağırlık:** 38 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Figürin, ayakta ve izleyiciye dönük ve üç boyutlu bir şekilde betimlenmiştir. Başının üzerindeki yükselti Harpokrates'te görmeye alışkın olduğumuz kraliyet tacıdır²¹³. Dalgalı saçları ensesine kadar inmektedir. Oval bir yüzü vardır. Bronz yüzeyinde meydana gelen bozulmalara rağmen, yüzündeki organları belirgindir. Yuvarlak gözler, orantılı bir burun ve gülümseyen dudakları vardır. Kısa, kalın boyunludur. Boyundan omuzlara yumuşak bir geçiş vardır. Sağ kol dirsekten kırılmış, işaret parmağı ağzına doğru götürülmüştür²¹⁴. Sol kol ise aşağı doğru sarkıtılmış ve elinde bir nesne tutmaktadır²¹⁵. Ancak elindeki nesnenin ne olduğu ne yazık ki anlaşılamamaktadır. Yumuşak hatlı ve dolgun bir vücut yapısı vardır.

²¹³ Ayrıntılı resimler için bkz; LIMC 1988 IV- 2, 80, fig: 10 a, 11 b; Ayrıca bkz; Reinach 1924, Tome V- Vol. 1, 228, fig: 1, 2, 4-6, 8.

²¹⁴ Hellenistik Dönemde bebek Eros ya da Cupid, Mısırlı Harpokrates/bebek Horus konseptiyle gelişmiştir ve orijinal olarak parmağını emerken ve daha sonra da nadiren parmaklarını dudaklarına yaklaştırırken betimlenmektedir. Bu işaret önceleri Romalılar tarafından yanlış bir şekilde sessizlik ile ilişkilendirilmiş ve o şekilde yorumlanmıştır. Bu nedenle çocuk Horus'u sessizlik tanrısı olarak kabul ettiklerinden ona Harpokrates ismini vermişlerdir. Bu tipin popüleritesi, dini bağlantılardan değil, açıkça görüldüğü gibi Geç Hellenistik Dönem'in çocuk form sevgisinden kaynaklanmaktaydı (Comstock-Vermeule 1971, 96).

²¹⁵ Harpokrates genel olarak sol elinde bereket boynuzu ile betimlenmektedir. Ayrıntılı resimler için bkz: LIMC 1988 IV- 2, 243-245.

Harpokrates tombul bir çocuk olarak temsil edilmiştir. Eser çıplak olduğundan göbek deliği görülebilmektedir. Kasık çizgileri belli edilmiştir. Vücudun ağırlığı sağ bacak üzerine verilmiştir. Bacaklarının diz kapağından aşağısı yoktur ve bacaklarının alt kısmında 0.3 cm çapında delikler mevcuttur. Bu deliklerin içerisine bir çubuk yerleştirilmiş ve bu çubuklar vasıtasıyla oturtulmak istenen yere figürin oturtulmuş olabilir. Kızıl-kahve patinalıdır.

Tarihleme: M.Ö. 3-2. yüzyıllar arası.

Analoji: Elini ağzına getirmiş haliyle ve başlık özelliği ile; Reinach 1924, Tome V- Vol. 1, 228, fig: 5; Comstock-Vermeule 1971, 97, fig: 103; Vücut yapısı olarak; Reinach 1924, Tome V- Vol. 1, 229, fig: 4; Genel duruş özellikleriyle ve tarihlendirme; LIMC 1988 IV-2, 242, fig: 9.

Katalog No: 2

Resim No: 2a-b

Müze Envanter No: 3723

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Müzeye Geliş Tarihi: 01.11.2011

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği: 4.3 cm **Genişlik:** 3 cm (Ölçülebilir) **Ağırlık:** 30 gr **Cidar:** 0.3 cm

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Başın ön ve arka kısmında kırıklar bulunmaktadır. Korozyon başlangıcı görülmektedir.

Tanım: Figürinin başının ön kısmı haricinde tümüyle kırıktır. Alnının hemen üzerinde yatay halde çizgilerden oluşan bezekler olasılıkla saç bandı betimlemesidir. Yukarı doğru dikey biçimde çizgisel betimlenmiş saç işlenişi görülebilmektedir. Saç, kulak altı hizaya kadar inmektedir ancak yalnızca sağ tarafta bu iniş görülebilmektedir sol taraf kırıktır. Oval alınlıdır. Yuvarlak betimlenmiş gözlerden biri yani sağ gözde korozyon tabakası görülmektedir. Burunun varlığı belli olmakla birlikte nasıl betimlendiği anlaşılamamaktadır. İnce dudaklıdır ve ağız hafif aralık betimlenmiştir. Uzun-oval bir yüze sahiptir. Figürinin baş kısmının arkasından yani saçların altında kalan kısımda kırıklar görülmektedir. Olasılıkla dekoratif amaçlı olarak tasarlanmıştır. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.Ö. 3-2. yüzyıllar arası.

Analoji: Mollard-Besques 1986, Lev. 131.

Katalog No: 3

Resim No: 3a-b

Müze Envanter No: 4333

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

Müzeeye Geliş Tarihi: Bilinmiyor.

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yükseklik: 6.5 cm Genişlik: 3.1 cm Ağırlık: 45 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır. Korozyon başlangıcı görülmektedir.

Tanım: Figürin ayakta betimlenmiştir. Betimlenenin Zeus olduğunun en belirgin kanıtı, sağ elinde tutmuş olduğu yıldırım demetidir²¹⁶. Buna ek olarak, tanrısallık ifadesi olan dolgun saçları, aynı dolgunluktaki sakalları, vakur duruşu, atletik vücudu da kimliğini belirlemede rol oynamaktadır. Figürinin başı hafif sağa dönük şekilde betimlenmiştir. İleriye bakan gözler ve keskin yüz hatları bronzun yapısında korozyon meydana gelmeye başlamasına rağmen belirgindir. Sağ eli aşağı doğru sarmaktadır ve elinde yıldırım demeti vardır. Sol kolu dirsekten yukarı doğru kaldırılmıştır ve sol omzundan aşağı doğru mantosu sarmaktadır. Figürin tüm olarak gün yüzüne çıkmadığı için, sol elin durumu belli olmamakla birlikte, sol elin tuttuğu muhtemel nesnenin, ikonografik açıdan bakıldığında asa olabileceğini söyleyebiliriz²¹⁷. Göğüs kasları belli edilmiştir. Cinsel organ çok az belirgin olmaktadır. Ağırlık sağ bacak üzerine verilmiştir. Sol bacak hafif kırılmış ve “S” duruş verilmeye çalışılmıştır. Adaleli vücudu göze çarpmaktadır. Ayakları çıplaktır ve ayak tırnakları belli olmaktadır. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 1. ve 2. yüzyıllar arası.

Analoji: Menzel 1968, 264, Lev. VI, No. 255; Bonaccorsi 2016, 37-38, fig: 14.

Katalog No: 4

Resim No: 4a-b

Müze Envanter No: 2293

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

Müzeeye Geliş Tarihi: 27.04.1998

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

²¹⁶Göklerin ve göksel olayların tanrısı Teşup’tan Zeus’a dek tanrılara yakıştırılan bir belirteçtir. Hasımlarını veya kullarına zarar verenleri püskürtmek ve cezalandırmak amacıyla kullanabildiği bu belirteç, tanrının en önemli ve güçlü yanını simgelemektedir. Figürlerin elinde tutuş şekli farklı olabilmekte, form olarak da değişiklik gösterebilmektedir. (Kızgut 2004, 45)

²¹⁷Bu örnek için bkz; Reinach 1908, Tome II – Vol. 2,10, fig: 2.

Bulunduğu Yer: Malkara-Tekirdağ

Ölçüler: Yüksekliği: 2.7 cm

Genişlik: 0.9 cm

Ağırlık: 4 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır. Korozyon başlangıcı gözlemlenmektedir.

Tanım: Figürin ayakta ve izleyiciye dönük bir biçimde betimlenmiştir. İnce bir kaide üzerinde ayakta durmaktadır. Başında bulunan başlığın varlığı görülebilmektedir ancak başlığın Tyche'ye özgü *modius* mu yoksa Tyche - İsis'e özgü *ışın tacı* mı olduğu bozulmalar nedeniyle net olarak anlaşılamamaktadır. Baş bir örtüyle bağlanmıştır. Örtünün kumaşı omuzlarından sırtına doğru inmektedir ancak omuz hizasının biraz altında durmaktadır. Gözler ve ağız bellidir. Ancak ayrıntı verilecek şekilde iyi korunamamıştır. Kısa bir boynu vardır. Sağ kol aşağı doğru sarmaktadır. Elinde bir şey tutup tutmadığı, figürinin yüzeyinde meydana gelen bozulmalar nedeniyle anlaşılamamaktadır ancak ikonografi gereği gemi dümeni tutuyor olmalıdır²¹⁸. Sol kolun olduğu yerde bereket boynuzu bulunmaktadır. Ancak elin nasıl bir tutuş pozisyonunda olduğu anlaşılamamaktadır. Sırtında küçük bir kulp bulunmaktadır. Kumaş kıvrımsızdır ve diz kapağının o bölgede biten bir tunik giymiştir. Tunüğün altında başka bir kıyafet olup olmadığı belli olmamaktadır. Kahverengi patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2. yüzyıl.

Analoji: TycheGenel tipolojik özellikleriyle: Boucher 1973, 28, Kat. No: 48; Boucher 1973, 28, Kat. No: 47; Richter 1915, 131, fig. 260; Richter 1915, 132, fig. 261; Tyche – İsis için; Boucher 1973, 38, Kat. No: 61.

Katalog No: 5

Resim No: 5a-b

Müze Envanter No: 3043

²¹⁸ Liman kentlerinde kültleri daha yaygın olan tanrıça, tüm denizcilere uğur, bereket ve şans getirmekle yükümlüdür. Çok az örnek dışında hemen her betimlemesinde bulunan gemi dümeni tüm denizcileri koruduğuna işaret eder. (Kızgut 2004, 284).

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Müzeye Geliş Tarihi: 21.08.2007

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Malkara-Tekirdağ

Ölçüler: Yüksekliği: 11.9 cm Genişlik: 5.1 cm Ağırlık: 132 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Figürin ayakta betimlenmiştir. Figürinin saçı bir kalıp gibi başa yapışmış durumdadır. Yuvarlak bir yüzü vardır. Yüz hatları bozulmalar nedeniyle tam anlaşılamamaktadır ancak gözlerin ve ağzın işlenişi görülebilmektedir. Düşük ve dar omuzludur. Sağ el aşağı doğru sarkıtılmıştır ve figürin sağ elinde *phiale* tutmaktadır. Sol kol ise dirsekten bükülmüş ve sol elinde ise *kithara* tutmaktadır. Göğüs uçları belli olmaktadır. Yumuşak hatlı ve narin bir vücuda sahiptir. Erkek cinsel organı belli olmaktadır. Vücut ağırlığını sağ bacak taşımaktadır, “S” duruş vardır. Ayaklarının üzerinde durduğu nesnenin bir kaide olduğu düşünülse de tam olarak ne olduğu kırıklar ve bozulmalar nedeniyle anlaşılamamaktadır. Genel vücut yapısı itibariyle, ince, uzun ve narindir. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2. yüzyıl.

Analoji: Apollon’un elinde *phiale* taşıdığı örnek ve tutuş şekli ile; Reinach 1924, Tome V- Vol. 1, 38, Fig: 3; *kithara* taşıdığı örnek ve tutuş şekli ile; Reinach 1913, Tome IV, 50, Fig: 1; Reinach 1908, Tome II- Vol. 2, 106, fig: 1; Hem *phiale* hem *kithara* taşıdığı örnekler için; Hawthorne vd. 2011, 78, fig: 15; LIMC 1984 II-2, 216, fig: 414; LIMC 1984 II-2, 218, fig: 444 -445.

Katalog No: 6

Resim No: 6a-b-c

Müze Envanter No: 4316

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

Müzeeye Geliş Tarihi: Bilinmiyor.

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği:3.4 cm (Ölçülebilir) **Genişlik:** 1.9 cm **Ağırlık:** 16 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Baş düz bir biçimde öne bakar şekilde konumlandırılmıştır. Figürinin çok büyük bir bölümünde aşınma meydana geldiği için, özellikle yüz bölgesi uzuvları için ayrıntı vermek mümkün değildir. İnce uzun boynu başın arkasından düz bir biçimde inerken, iç taraftan göğüs kısmına doğru hafif bir kavis yaparak inmektedir. Kanatlar yarı açık bir biçimde verilmiştir. Kanatların duruş şekli figürinin sırt tarafından bakıldığında kalbi andırır şekildedir. Tüyler yatay ve dikey kazıma çizgilerle verilmiştir. Kuyruğun ucu dikdörtgene benzerdir. Göğüs kısmına hafifçe kavis verilmiştir. İki ayak da düz bir şekilde, muhtemelen çok ince bir kaide üzerine inmektedir. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2. yüzyıl.

Analoji: Fleischer 1967, 188, Kat. No: 268, Lev. 129; Warden 2002, 130, fig:3, Env. No: 48-2-54 ve 48-2-59; Tarihlendirme için; Lochman 2003, 258, Kat. No: II 55.

Katalog No: 7

Resim No: 7a-b

Müze Envanter No: 2342

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

Müzeeye Geliş Tarihi: 24/25.8.1999

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Pınarhisar

Ölçüler: Yükseklik: 4.2 cm Genişlik: 4 cm Ağırlık: 20 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Saçların ön kısmından bir tutam ortadan ikiye ayrılmış ve bir bant halinde başın arkasında birleştirilmiştir. Kazıma çizgilerle saç telleri belirtilmiştir. Oval uzun yüzünde gözler daire halinde kazıma çizgilerle gösterilmiştir. Burnun varlığı bellidir ancak net bir biçimde görebileceğimiz kadar günümüze ulaşamamıştır. Ağız ise bir çizgi halinde betimlenmiştir. Boyun betimlenmeden baştan omuzlara direkt bir geçiş vardır. Sağ kol dirsekten bükülerek, yukarı doğru kaldırılmıştır. Sağ el Trak Atlısı ikonografisi gereğince “*benedictio latina*” işaretini yapar²¹⁹. Sol kol ise öne doğru uzatılmıştır. Figürin at üzerinde bir binici olarak betimlendiği için, sol eliyle atın yelesini/dizgini tutar pozisyonda betimlenmiş olabileceği söylenebilir. Üzerine giymiş olduğu *khiton*un kısa kollu olduğu görülebilmektedir ve *khylamis*in kumaş kıvrımı sağ omuzdan itibaren bir yay çizerek göğse inip oradan tekrar sol omuzun olduğu yere doğru yukarı çıkmaktadır²²⁰. Üst gövde dikdörtgen bir biçimde fizyolojik gerçekçilikten uzak, şematik bir biçimde betimlenmiştir. Bacaklar her iki yana doğru açılmış, figürinin ata biner şekilde olduğu vurgulanmıştır. Giymiş olduğu

²¹⁹ Kanceva 1988, 411.

²²⁰ Trak Atlısı, bu örnekte *khiton* ve *khylamis* giyerken betimlenmiş olmasına rağmen, her örnekte *khylamis* giyerken betimlenmemiştir.

khitonun kuyruk ve ön kısmı, ata bindiğinden dolayı arkaya ve öne doğru uzatılmış bir biçimde verilmiştir. Ayaklarına giymiş olduğu ayakkabısı, bileklerdeki çizgilerle vurgulanmıştır. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2. ve 3. yüzyıl ortası arası.

Analoji: Egami vd.1979, 146, Kat. No: 464; Kanceva 1988, 411, Res. 2-3; Steller üzerindeki “*benedictio latina*” işaretli örnekler için: Georgiev 2016, 26.

Katalog No: 8

Resim No: 8a-b

Müze Envanter No: 3726

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 15.11.2011

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği: 3.4 cm

Genişlik: 3.8 cm

Ağırlık: 15 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tümdür.

Tanım: Saçlar ortadan ikiye ayrılıp bir bant şeklinde arkadan birleştirilmiştir ve çizgisel bir biçimde betimlenmiştir. Yüz hatları belirgindir. Gözler iri ve düşük bir biçimde verilmiştir. İki gözün ortasını neredeyse tamamen kaplayacak şekilde alından dudaklara kadar dikdörtgen tarzda bir burun betimlenmiştir. Dudaklar hafif aralık bir biçimde verilmiştir. Kısa kalın bir boyna sahiptir. Boyunla omuz birleştirilmiş ve sağ kol düz bir biçimde betimlenerek, açılı bir şekilde yukarıya doğru kalkmış şekildedir. Kolun dirsekten itibaren olan kısmı yassı olarak işlenmiştir. En uç kısmının görünüş itibariyle “*benedictio latina*” ‘yı andırıyor olmasının yanı sıra, bir kılıca benziyor olması da dikkat çekicidir. Kolları kısa

verilen *khitonun* iki tane yatay ve birbirine yakın şekilde kazıma şeklinde kumaş katı verilmeye çalışılmıştır. Göğüs üzerindeki çizgiler üzerine giymiş olduğu *khylamysin* kumaş ayrıntısı olduğu söylenebilir. Sol el ise öne doğru uzanmıştır. Dolayısıyla atın yelesini/dizgini tutuyor olabilir. Kısa kollu *khitonun* uç kısmındaki kat ayrıntısı bu kolda da görülmektedir. Kıyafetin kolunun bittiği yerden iki boyutlu şekilde kol betimlenmiştir. Düz bir şekilde aşağı inen üst gövde dikdörtgenimsi bir biçimde verilmekle birlikte; vücut hatlarının belirgin edilmemiş olduğu görülmektedir. Diğer atlı figürinlerde de gördüğümüz şematik alt gövde yapısı bu figürinde de bulunmaktadır. Üzerine giymiş olduğu *khitonun* etek kısmının kumaş kıvrımı hafif bir yükseltiyle belli edilmiştir. Ata binmek için açılan iki bacak yanlardan bakıldığında üçgeni andırır şekilde olmakla birlikte, önden ya da arkadan bakıldığında oval görüntü vermektedir. Bacaklardan ayaklara doğru olan geçişte hafif bir açıyla yukarı kaldırılıp ayaklar belli edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamız içerisinde bulunan, elleri günümüze korunagelmüş örneklerle kıyaslandığında, elinin konumu net olarak anlaşılamayan tek örnektir. Çalışma içerisinde bu tipolojide betimlenen figürinlerin sağ elleri görünenlerin “*benedictio latina*” tarzında olduğunu ifade edilmiş, elleri günümüze ulaşmayanlar da bu ihtimal dahilinde değerlendirilmiştir. Buna ek olarak “*aslan avı sahneli*” betimlenen ve elinde bir mızrak bulunan figürin de çalışma içerisindeki figürinlere dahildir (Res. 26a-b). Ancak bu figürinde görülen farklılık dikkate değerdir. Sağ elin tuttuğu nesnenin kılıca olan benzerliği göz önüne alındığında, bu örnek ile birebir benzeyen bir örnek karşılaşılmamıştır. Bunun haricinde kolun uç kısmındaki sivrilik, “*benedictio latina*” işaretinde, açık tutulan baş, işaret ve orta parmağının yükseltisi de olabilir. Her ne kadar sağ elde bir kılıç mı tuttuğu ya da elin “*benedictio latina*” tarzında mı olduğu kesin olarak anlaşılamasa da Trak Atlısı repertuarına ait bir figürin olduğu aşıkardır. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2. ve 3. yüzyıl ortası arası.

Analoji: Egami vd.1979,144-146, Kat. No: 460, 464; Steller üzerindeki “*benedictio latina*” işaretli örnekler için: Georgiev 2016, 26; Adak stelleri üzerindeki av betimlemeli sahneler için; Boteva 2005, 210, 214, fig: 1, 5.

Katalog No: 9

Resim No: 9a-b-c

Müze Envanter No: 3725

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

Müzeeye Geliş Tarihi: 15.11.2011

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği: 4.3 cm

Genişlik: 2.4 cm

Ağırlık: 57 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Eser üç boyutlu tasarlanmıştır. Baş hafifçe sağa döndürülmüş durumda betimlenmiştir. Gözler küçük bir delik oyularak belirtilmiştir. Gagasının üzerindeki burun delikleri çok az olmakla birlikte belli olmaktadır. Boyun kısmından kanada doğru dökülen tüylerin uçları üçgen biçimde betimlenmiştir. Kanatlar hafif açık bir biçimdedir. Kanadın dış kısmındaki tüyler kazıma çizgilerle verilmiştir. Gerçeğe uygun bir biçimde kavis verilen boyunda yatay kazıma çizgilerle tüyler belli edilmeye çalışılmıştır. İki ayakta da tüyler belli edilmiş ve düz bir biçimde çok ince bir kaide üzerine inmektedir. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2. yüzyıl ortası ile 3. yüzyıl ortası arası.

Analoji: Boucher 1973, 146, Kat. No: 229; Lochman 2003, 258-276, Kat. No: II 51, II 52, II 281.

Katalog No: 10

Resim No: 10a-b-c

Müze Envanter No: 4385

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: Bilinmiyor.

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği: 3.7 cm Genişlik: 1.2 cm Ağırlık: 21 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tümdür. Korozyon başlangıcı gözlemlenmektedir.

Tanım: Figürin, tipik Telesphoros betimlemesiyle karşımıza çıkmaktadır. Figürin ayakta, izleyiciye dönük ve hareketsiz bir biçimdedir. Betimlemelerinde genel olarak montunun - *cucullatinin* kapüşonu örtülü olan Telesphoros'u bu figürinde de aynı şekilde görmekteyiz²²¹. Eserin yüz hatları bronzda meydana gelen bozulmalar nedeniyle pek belli olmamaktadır. Dolayısıyla çocuk görünümlü mü yoksa cüce olarak mı tasvir edildiği net olarak anlaşılamamaktadır²²². Yakası "V" biçiminde verilmiş kalın bir mont - *cucullati* giymiştir. Montu - *cucullatisi* ayak bileklerine kadar ağır ve düz biçimde inmektedir ve düz dikey çizgilerle betimlenmiştir. Ayrıca kollarını tamamen kapatmış biçimdedir ancak altından kolları belirtilmiştir. Ayakları genellikle çıplak betimlenen Telesphoros'un bu figürinde ayak kısmında aşınma meydana geldiği için çıplak olup olmadığı pek belli değildir. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyıl.

Analoji: Sharpe 2014, 166, fig:20; Yaraş 2016, 274, Fot. 1-2; LIMC 1994 VII-2, 602, fig; 2, 7, 8, 10, 14, 18.

²²¹ Örnekler için bkz: LIMC 1994 VII-2, 602-603.

²²² Cüce olarak tasvir edilen Telesphorosların ölü kültü ile ilgili olabileceği tezi de olmakla birlikte bu konuda özellikle Trakya ve Anadolu'daki koleksiyonların daha ciddi taranması ile kesin bir sonuca ulaşılabilecektir. (Yaraş 2015, 725, dn: 18)

Katalog No: 11

Resim No: 11a-b

Müze Envanter No: 3626

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 04.11.2010

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği:4.6 cm **Genişlik:** 2.8 cm (Ölçülebilir) **Ağırlık:** 32 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Figürinin baş kısmı ve sağ kolu haricinde tüm durumdadır. Figürine arka kısımdan bakıldığında, sağ omuzun olduğu yerden çaprazlama sola doğru sırtın orta tarafına bir sadak yerleştirildiği görülmektedir. Sol omuz üzerindeki dalgalanmalar ve yine figürine arkadan bakıldığında, sol kolun oradan dışa doğru bir çıkıntı, omuz üzerinden aşağı sarkan bir kumaşın var olabileceğini akıllara getirmektedir. Sağ kolun pozisyonu tam olarak anlaşılamamakla birlikte sol kolun öne doğru uzanmış olduğu görülebilmektedir. Ancak omuz hizalarının görülebildiği kadarıyla aynı olmasından dolayı hemen hemen sol kol ile aynı pozisyonda olabileceği söylenebilir. Figürinin bacaklarının arasında görülen cinsel organ, çıplak olduğunu göstermektedir. Bacaklarını her iki yana doğru açan ve dizlerden kırılmış durumda olan figürinin, ata biniyor olduğu kuşku götürmez bir durumdur. Ayak bileklerindeki dışa çıkıntı, figürinin ayaklarında bir ayakkabının varlığına işaretler. Figürin üç boyutlu ve fizyolojik gerçekçiliğe uygun betimlenmiştir. Trak Atlısı figürinleri ile kıyaslandığında bu yönden önemli stilistik farklar görülebilmektedir. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyıl.

Analoji: Egami vd. 1979, 145, Kat. No: 459; Reinach 1920, Tome III, 30, fig:4; Kalcev 1988, 407-408, Res. 14.

Katalog No: 12

Resim No: 12a-b

Müze Envanter No: 3789

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 21.12.2011

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: **Yükseklik:** 7.7 cm **Genişlik:** 3.1 cm (Ölçülebilir) **Ağırlık:** 73 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Figürin ayakta betimlenmiştir. Saçlar ortadan ikiye ayrılmıştır ve başın arka kısmına doğru taranmış gibi çentiklerle ayrıntı verilmiştir. Baş hafifçe sağa döndürülmüştür. Uzun-oval yüzlüdür. Üçgen alın, yuvarlak, derinleştirilmiş gözler, iki gözün arasına yerleştirilmiş irice bir burun ve hafif aralık bir ağzı vardır. Baş gövdeye göre büyüktür. Kısa, orta kalınlıkta bir boynu vardır. Boyundan omuzlara sert bir geçişle kollara geçilmektedir. Sağ omuz sol omuza göre daha düşüktür. Sağ kol dirsekten önce, sol kol ise koltuk altı hizasından itibaren kırıktır. Adaleli bir vücudu bulunmaktadır. Göğüs kasları, meme uçları, göbek deliği ve cinsel organı belli edilmiştir. Sırtında boynunun sol tarafından başlayıp çapraz bir biçimde sağ kolunun koltukaltı hizasını biraz geçecek şekilde sadak yerleştirilmiştir. Ağırlık sağ bacak üzerine verilmiştir. Sağ bacakta kırık yoktur ancak ayakta kırıklar vardır. Sol bacak ise diz kapağının biraz altından itibaren kırık durumdadır. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyıl.

Analoji: Georgiev 1994, 170, fig: 13.

Katalog No: 13

Resim No: 13a-b

Müze Envanter No: 2642

Müze Geliş Şekli: Müsadere

Müze Geliş Tarihi: 08.10.2002

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Kırklareli

Ölçüler: **Yükseklik:** 2.9 cm (Ölçülebilir) **Genişlik:** 1.3 cm **Ağırlık:** 52 gr

Uzunluk: 5.1 cm (Ölçülebilir)

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Baş çok hafif şekilde sağa doğru dönük şekilde verilmiştir. Başının üzerinde bir çift kulak çok hafif kırıklar haricinde korunmuş durumdadır. Bronzda meydana gelen bozulmalar nedeniyle figürinin yüz kısmındaki organlara dair bir şey söylemek mümkün olmamaktadır. Kulakların olduğu yerden boyun hizasından bitimine kadar kazıma çizgi şeklinde yeleleri betimlenmiştir. Boyun düz bir biçimde verilmiştir. Vücut genel olarak hantal betimlenmiştir. Ön ayakların ileriye doğru gidişinden dolayı hareket halinde betimlenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Ön ve arka ayaklarda kırıklar bulunmaktadır. Sırt düz biçimde olmakla birlikte kalçaya doğru hafif bir kavis verilmiştir. Kuyruğun sokumdan itibaren çok az bir bölümü günümüze ulaşmış durumdadır, neredeyse tamamen kırıktır. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyıl.

Analoji: Warden 2002, 129, fig 2, Env. No: 48-2-110.

Katalog No: 14

Resim No:14a-b

Müze Envanter No: 4389

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: Bilinmiyor.

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği: 3.1 cm Genişlik: 2.4 cm Ağırlık: 14 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Figürin baş kısmı hariç tüm durumdadır. Kanatlar yarı açık bir biçimde verilmiştir. Kanatların duruş şekli figürinin sırt tarafından bakıldığında kalbi andırmaktadır. Tüyler yatay çizgilerle belirtilmiştir. Figürinin göğüs kısmından ayaklarına kadar inen tüyler “V” şeklinde kazıma çizgilerle betimlenmiştir. Aynı zamanda kanadın iç kısmına da yatay şekilde çentikler atılmıştır. İnce bir kaide üzerinde, ayakta durmaktadır. Kaidede kırıklar mevcuttur. Figürin şematik bir görünümdeydir. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyıl.

Analoji: Fleischer 1967, 188, Kat. No: 268, Lev. 129.

Katalog No: 15

Resim No: 15a-b

Müze Envanter No: 196

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 06. 02. 1968

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği: 5.1 cm Genişlik: 2.3 cm Ağırlık: 22 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır. Korozyon başlangıcı vardır.

Tanım: Figürin ayakta betimlenmiştir. Başında *petasos* bulunmaktadır. Eserin yüz hatları bronzda meydana gelen bozulmalar nedeniyle pek belli olmamaktadır. Ancak gözlerin ileriye bakar şekilde verildiği görülebilmektedir. Figürin genel olarak, izleyiciye dönük, kıvrımsız bir biçimde işlenmiştir. Sol eliyle *kerykaionunu* tutmaktadır. Sol omzundan aşağıya doğru *khylamisi* sarkmaktadır. Kumaş kıvrımları belirgin değildir. Sağ omuz altındaki yarım daire biçimli düzgün bir oyuk bulunmaktadır. Kolun aplike olarak vücuda eklenmiş olduğunu düşündürmektedir. Vücuda dair ayrıntılar oldukça yüzeysel işlenmiştir. Ancak göğüs bölgesinde meme ucu ve göbekte göbek deliğinin ayrıntılarının verilmiş olduğunu anlamak mümkündür. Cinsel organ da oldukça yüzeysel işlenmiştir. Sağ bacak tamamen kırıktır. Sol bacak ise ayak kısmındaki kırık haricinde tündür. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyıl ortası

Analoji: Zadoks- Jitta 1973, 19, No: 22.

Katalog No: 16

Resim No: 16a-b

Müze Envanter No: 3399

Müze Geliş Şekli: Satın Alma (İlhan Taşmerdivenli Koleksiyonundan)

Müze Geliş Tarihi: 25.09.2009

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği:3.2 cm (Ölçülebilir) **Genişlik:** 1.3 cm **Ağırlık:** 26 gr **Uzunluk:** 4.4 cm

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Baş hafifçe sağa döndürülmüş durumdadır. 3 boyutludur. Bronzun yüzeyinde ciddi oranda bozulma meydana geldiği için atın yüzdeki uzuvlarına dair bir şey söyleyebilmek pek mümkün olmamaktadır. Başın üzerinden boyun hizasınca sırta doğru inen yelelerin kazıma çizgilerle yapılmış olduğu göze çarpmaktadır. Kalın ve hantal bir boynu vardır. Boynundaki dairesel motifler az da olsa görülebilmektedir. Sağ ön ayak öne doğru atılmış bir biçimde verilerek esere hareketlilik kazandırılmıştır. Ön ve arka ayaklarda kırıklar bulunmaktadır. Sırt düz bir biçimde verilmekle birlikte, karına hafif bir şekilde kavis verilmiştir. Kalça kuyrukla birlikte az bir oranla kalkık durumdadır. Sokumdan itibaren kalın bir biçimde başlayan kuyruk uca doğru gelindiğinde daralmıştır. Kahverengi patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyıl ortaları.

Analoji: Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464; Warden 2002, 129, fig. 2; Env. No: 48-2-110,48-2-115,48-2-117.

Katalog No: 17

Resim No: 17a-b

Müze Envanter No: 3137

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Müzeye Geliş Tarihi: 16.12.2008

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yükseklik: 3.8 cm **Genişlik:** 1 cm **Ağırlık:** 24 gr **Uzunluk:** 5 cm

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Sol ön ayak ve sağ arka ayakta kırıklar mevcuttur. İki boyutlu olarak tasarlanmıştır. Sağ ön ayak yukarı kalkmış vaziyette, hareket halinde betimlenmiştir.

Başının üzerindeki perçem kırık olsa da belirgin durumdadır. Gözler kazıma yöntemiyle, daire şeklinde verilmiştir. Ağız hafif açık durumdadır. Ağzına takılan gem ve yeleler de yine kazıma çizgilerle verilmiştir. Yine figürinin boyun kısmına da kazıma çizgilerle çentikler atılmıştır. Figürinin gövdesinde de kazımayla yapılan daire süslemeleri mevcuttur. Kuyruk hafif kalkık ve yassı bir biçimdedir. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısı.

Analoji: Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 469; Borisov 2009, 24, fig: 17, 18.

Katalog No: 18

Resim No: 18a-b

Müze Envanter No: 3398

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (İlhan Taşmerdivenli Koleksiyonundan)

Müzeye Geliş Tarihi: 25.09.2009

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yükseklik: 5 cm Genişlik: 1.2 cm Ağırlık: 35 gr Uzunluk: 4.7 cm

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Sağ ön ayak ve kuyrukta kırıklar bulunmaktadır. Kırık olan sağ ön ayak yukarı kalkmış vaziyette, hareket halinde betimlenmiştir. Figürin iki boyutlu olarak tasarlanmıştır. Baş hafifçe sağa dönük bir biçimde verilmiştir. Başın üzerinde yukarı doğru yükselen perçem görünür durumdadır. Başın üzerinden boyun hizasına ve atın sırtına ve yanaklarına kadar inen yeleler kazıma çizgilerle verilmiştir. Aynı işçilik gözlerin betimlenmesinde de gösterilmiştir. Ağız hafifçe aralanmış bir biçimdedir. Kazıma çizgilerle yapılmış dairesel motifler figürinin boynu sırasında yerleştirilmiştir. İnce, narin bir gövdesi vardır. Kuyruk kıvrımı ovaldir. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısı.

Analoji: Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 469; Borisov 2009, 24, fig: 17, 18.

Katalog No: 19

Resim No: 19a-b

Müze Envanter No: 231

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 19.11.1968

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yükseklik: 5.2 cm Genişlik: 3.8 cm Ağırlık: 25 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Figürinin saçlar ortadan ikiye ayrılmış ve arkaya doğru taranmış bir biçimde saç telleri belli edilmiştir. Uzun-oval yüzlüdür. Oval alınlıdır. Yüzündeki organlar belli olmaktadır. Gözler daire biçimde verilmiştir. İki göz arasına yerleştirilen burun, dikdörtgen biçimlidir. Ağız açık olarak betimlenmiştir. Kısa, kalın boyunludur. Boyundan kollara direkt bir geçiş vardır. Sağ kol dirsekten kırılmış ve yukarıya kaldırılmıştır. Genel “Trak Atlısı” figürin ikonografisine bakıldığında, sağ elin “*benedictio latina*” tarzında olduğu düşünülebilir. Sol kol ise öne doğru uzatılmıştır. Figürin at üzerinde bir binici olarak betimlendiği için, sol eliyle atın yelesini/dizgini tutar pozisyonda betimlenmiş olabileceği söylenebilir. Figürinin dikdörtgenimsi bir üst gövdesi bulunmaktadır. Üst gövdeden alt gövdeye geçildiğinde bacakların iki yana ayrılmış olduğu, ata oturduğu yerden itibaren üzerine giymiş olduğu *khitonun* oturmadan kaynaklı olarak öne ve arkaya doğru çıkıntıyla betimlendiği görülebilmektedir. Sağ ayak kırık olmadığından dolayı görülebilmektedir. Hafif yuvarlatılmış olarak betimlenmiştir. Sol bacak ise ayak bileğinden itibaren kırıktır. Figürin genel olarak Trak Atlısı betimleniş tarzına uygun olarak şematik ve yüzeysel betimlenmiştir. Hammaddesi demirdir.

Tarihleme: M.S. 2. ve 4. yüzyıllar arası.

Analoji: Kanceva 1988, 411, Res. 2; Şematik üst ve alt gövde aynı zamanda binicilik özelliği ile Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464.

Katalog No: 20

Resim No: 20a-b

Müze Envanter No: 2456

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 19/20.6.2000

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Trakya Bölgesi

Ölçüler: Yükseklik: 4.7 cm Genişlik: 2.2 cm(Ölçülebilir) **Ağırlık:** 12 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Saçlar ortadan ikiye ayrılmıştır ve arkaya doğru taranmıştır. Saç telleri kazıma çizgileri ile verilmiştir ve uzunluğu omuzlara kadardır. Üçgenimsi bir alnı vardır. Yüz hatları belirgin durumdadır ancak yüzeysel işlenmiştir. Küçük yuvarlak gözler kazıma yoluyla verilmiştir. Dikdörtgenimsi burnu, alından dudakların başladığı yere kadar ve iki göz arasını neredeyse kapatacak kadar yerleştirilmiştir. Ağzının olduğu yerde bronz yüzeyinde bozulmalar meydana geldiği için ayrıntı vermek güçtür. Kalın ve uzun bir boynu vardır. Boyundan direkt olarak geçişle, sağ kol işlenmiştir. Sol kola geçiş ise az da olsa omuz payıyla verilmiştir. Sağ kol dirsekten kırılarak yukarıya doğru uzatılmıştır. Elleri kırık olduğu için pozisyonu ile ilgili bilgi vermek güçtür ancak genel ikonografi gereğince “*benedictio latina*” tarzında olabileceği söylenebilir. Göğüs kısmından bele doğru daralarak şematik bir biçimde işlenen bir üst gövdesi bulunmaktadır. Bacaklar her iki yana doğru açılmış ve figürinin ata biner şekilde olduğu vurgulanmıştır. Giymiş olduğu *khiton*un etek kısmı diz kapaklarının altına kadar inmektedir. *Khiton*un kuyruk kısmı, ata bindiğinden dolayı arkaya doğru uzatılmış bir biçimde verilmiştir. Ayakların uç kısmı hafif yukarı doğru kalkık durumdadır. Kahverengi patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2-4. yüzyıllar arası.

Analoji: Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464; Kanceva 1988, 411, Res. 2, 3.

Katalog No: 21

Resim No: 21a-b

Müze Envanter No: 2457

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 19/20.6.2000

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Trakya Bölgesi

Ölçüler: Yüksekliği: 4.2 cm(Ölçülebilir) **Genişlik:** 2.3 cm **Ağırlık:** 10 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Saçlar ortadan ikiye ayrılmıştır. Saçların ortadan ayrılan ve kazıma çizgilerle betimlenip yana doğru taranan saçların bir kısmı bant gibi saçın arka kısmında birleştirilmiştir. Dar alınlı ve oval yüzlüdür. Yüz hatları oldukça belirgin durumdadır. Çalışmamız içerisinde bulunan diğer binici figürinlerine nazaran, yüzündeki uzuvlarının betimlenişi açısından farklı bir tipolojide yaratılmıştır. Bronzda meydana gelen bozulmalar nedeniyle sol gözünü göremediğimiz figürinin sol gözü iri, badem şeklinde ve sağa bakar şekilde betimlenmiştir. İki gözün ortasına yerleştirilmiş olan burun alından dudaklara kadar sanki bir kum saatini andırır şekilde verilmiştir. Dudaklar siyahi tipolojisindeki gibi iri betimlenmiştir²²³. Boyundan omuza, omuzdan kola direkt geçiş vardır. Kolların dirsekten biraz yukarı kısmının hafif oyulmuş olması üzerine *khylamis* giymiş olmasından kaynaklanmaktadır. *Khylamis* sol omuz-kol hizasından, sağ kolun altına kadar çaprazlama kazıma çizgi ile vücudunun üst kısmını örtmektedir. Sağ kol yukarı kalkmış durumdadır ancak dirsek kısmına gelmeden kırılmıştır. Fakat Trak Atlısı tipolojisi açısından bakıldığında, sağ kol dirsekten kırılmış ve el yukarıya doğru "*benedictio latina*" tarzında betimlenmiş olabilir. Sol kol ise öne doğru uzatılmıştır. Figürin at üzerinde bir binici olarak betimlendiği için, sol eliyle atın yelesini/dizgini tutar pozisyonda betimlenmiş olabileceği söylenebilir. Koltukaltlarından bacaklara kadar inen üst gövde, dikdörtgenimsi bir şekilde verilmiştir. Vücut hatları belirgin edilmemekle birlikte figürin, yüz hatları hariç oldukça yüzeysel işlenmiştir. Bacaklar iki yana açılmış,

²²³ Bu tipolojide bir mask örneği için bkz; Mollard-Besques 1972, Vol II, Lev. 323 – c.

figürin ata biner şekilde betimlenmiştir. Fizyolojik olarak gerçekçilikten uzak, şematik işlenmiştir. Sol ayağın kırık olmaması sebebiyle, bacadan ayağı geçişin hafif bir açı farklıyla yapılmış olduğunu ve ayağında ayakkabısının bulunduğunu görmekteyiz. Kahverengi patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2-4.yüzyıllar arası.

Analoji: Egami vd. 1979, 145-146, Kat. No: 460, 464; Kanceva 1988, 411, Res. 1-3.

Katalog No: 22

Resim No: 22a-b

Müze Envanter No: 2589

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 24.12.2001

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Trakya Bölgesi

Ölçüler: Yükseklik: 5.8 cm Genişlik: 2.8 cm Ağırlık: 32 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Enseye kadar uzanan saçlar ortadan ikiye ayrılmıştır ve yanlara doğru taranmış şekilde çizgisel betimlenmiştir. Yüz hatları belirgin durumdadır. Büyük gözler öne doğru bakar şekildedir. İki göz arasına yerleştirilmiş oldukça büyük ve alından ağza doğru genişleyen üçgenimsi betimlenen burnu vardır. Ağzının olduğu yerde bozulmalar meydana gelmiştir. Boynunun normal uzun ve kalınlıkta betimlenmiş olması fizyolojik olarak gerçekçidir. Boyundan omuza, omuzdan kola direkt bir geçiş bulunmakla birlikte; sağ kol dirsekten kırılıp yukarı doğru kalkar şekilde betimlenirken; sol kol yine dirsekten sağ kola nazaran daha yumuşak bir kırılma ile öne doğru uzanır şekilde betimlenmiştir. Tipolojik olarak incelendiğinde, sağ eli "*benedictio latina*" tarzında verilmiş olmalıdır. Figürin at üzerinde bir binici olarak betimlendiği için, sol eliyle atın yelesini/dizgini tutar pozisyonunda betimlenmiş olabileceği söylenebilir. Üst gövde her ne kadar dikdörtgen ve şematik betimlenişi ile

aynı olsa da çalışma içerisindeki diğer binici figürinlerinden bezeme açısından ayrılmaktadır. Üzerine giymiş olduğu *khitonun* kumaş modeli çentiklerle yapılan “U” şeklindeki motiflerle verilmiştir ve bu motifler olasılıkla stilize olarak betimlenmiş zırh olmalıdır. Belden aşağıya doğru bacaklar iki yana açılır şekilde verilirken, ata biniş betimlenmiştir. *Khitonun* kuyruk kısmı, ata bindiğinden dolayı arkaya doğru uzatılmış bir biçimde verilmiştir. Ayak bileklerinde belli belirsiz görünen, bacaklar ile ayağı ayıran bir çizgi bulunmaktadır. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2-4.yüzyıllar arası.

Analoji: Egami vd. 1979, 145-146, Kat. No: 460, 464; Kanceva 1988, 411, Res. 1-3.

Katalog No: 23

Resim No: 23a-b

Müze Envanter No: 3143

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Müzeye Geliş Tarihi: 17.12.2008/9

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği: 4.1 cm Genişlik: 3.4 cm Ağırlık: 14 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Görüldüğü kadarıyla saçlar ortadan ikiye ayrılmıştır. Başın arkasından bakıldığında ise, daha önce incelemiş olduğumuz binici figürinlerinin saçlarının aksine çok daha kalın saç tutamlarının ayrıldığını görmekteyiz. Oval bir yüze sahiptir. Yüz bölgesinde oldukça stilize yapılmış yüz organlarından gözler çizgi halinde, ağız ise “V” şeklinde betimlenmiştir. Yüz özellikleri de çalışma içerisindeki figürinlerden en stilize işlenen figürindir. Kalın ve kısa bir boynu vardır. Sağ kol omuzla birleştirilmiş ve dirsekten kırılarak yukarı kaldırılmıştır. Tipolojik olarak değerlendirildiğinde kütesel el “*benedictio latina*” tarzındadır. Sol kol, boyunla birleştirilmiş ve öne doğru uzanmaktadır. Figürin at üzerinde bir binici olarak betimlendiği için, sol eliyle atın yelesini/dizgini tutar pozisyonda betimlenmiş

olabileceği söylenebilir. Üst gövde bacaklara kadar düz ve dikdörtgen şeklinde betimlenmiştir. Vücut hatları belirgin edilmemekle birlikte oldukça geometrik işlenmiştir. Aynı geometrik betimlemeyi bacakların işlenişinde de görmek mümkündür. Bacaklar ata biner şekilde ayrılmış, fizyolojik olarak gerçekçilikten uzak betimlenmiştir. Ayaklar kırıktır. Kahverengi patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2. ve 4. yüzyıllar arası.

Analoji: Egami vd.1979, 145-146, Kat. No: 460, 464; Kanceva 1988, 411, Resim 2; Steller üzerindeki “*benedictio latina*” işaretli örnekler için: Georgiev 2016, 26.

Katalog No: 24

Resim No: 24a-b

Müze Envanter No: 3724

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 01.11.2011

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yükseklik: 4.3 cm

Genişlik: 1.6 cm (Ölçülebilir)

Ağırlık: 17

gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Bronzda meydana gelen bozulmalar nedeniyle saç ayrıntıları belli olmamaktadır. Gözler ve ağız küçük ve az derinlikli delikler olarak yuvarlak bir biçimde betimlenmiştir. Dikdörtgenimsi bir burnu vardır. Kısa ve kalın bir boynu vardır. Kollar kırıktır. Sağ omzun sol omza göre daha yukarıda olması sebebiyle, Trak Atlısı ikonografisine uygun olarak sağ kolun dirsekten kırılarak yukarı doğru kaldırıldığı açıktır. Yukarı kaldırdığı eliyle “*benedictio latina*” işaretini yapıyor olabilir. Figürin at üzerinde bir binici olarak betimlendiği için, sol eliyle de atın yelesini/dizgini tutar pozisyonda betimlenmiş olabileceği söylenebilir. Göğüsten bacaklara doğru çok az genişleyen bir üst gövdesi bulunmaktadır. Bacaklar iki yana açılmış ve figürin ata biner şekilde betimlenmiştir. Sağ diz kapağının üst kısmında

görülen kumaş katı, giymiş olduğu *khitonun* etek kısmının varlığını göstermektedir. Yeşil patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 2. ve 4. yüzyıllar arası.

Analoji: Kanceva 1988, 411, Res. 1-3.

Katalog No: 25

Resim No: 25a-b

Müze Envanter No: 4311

Müze Geliş Şekli: Bilinmiyor.

Müze Geliş Tarihi: Bilinmiyor.

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yükseklik: 4.2 cm Genişlik: 1.4 cm (Ölçülebilir) Ağırlık: 16 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Figürin ayakta ve izleyiciye dönük bir şekilde, ince bir kaide üzerinde betimlenmiştir. Bronzun yüzeyinde bozulmalar meydana geldiği için ayrıntılı olarak ele alınamasa da kimliğini tanımlamak için yeterli olan belirteçlere sahip durumdadır. Betimlenenin Hermes olduğunu sol elinde tuttuğu *kerykaiondan* anlamaktayız. Saç şekli belli olmayan figürünün başında bir *petasos* olduğu, figürin kötü durumda olmasına rağmen anlaşılabilmektedir. Hafif dikdörtgenimsi şekilde betimlenen yüzde, göz ve ağız kazıma çizgilerle verilmiştir. Burun belli olduğu kadarıyla dikdörtgenimsi şekildedir. Kalın ve neredeyse yok gibi betimlenen boyundan sonra sağ omuz düşük sol omuz ise boyuna dik ve dardır. Aşağı doğru sarkıttığı sağ kolu koltuk altından biraz aşağıda kırık durumdadır. Sol el, *kerykaion* ve *khylamisinin* örtmesi nedeniyle görülmemektedir. *Khylamisi* sağ omzundan sırtının bir bölümünü kaplar şekilde, diz kapaklarına kadar inmektedir. Göğüs bölgesindeki kumaş ayrıntıları kazıma çizgilerle verilmiştir. Göğsünden aşağı olan bölümde ciddi oranda bozulmalar meydana geldiği için, bacakların bir giysiyle kapalı

olup olmadığı belli olmamaktadır. Figürin genel olarak şematik betimlenmiştir. Fizyolojik olarak gerçekçilikten uzak ve ayrıntısızdır. Kahverengi patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 3. ve 4. yüzyıllar arası.

Analoji: <https://www.penn.museum/collections/object/6739> Erişim Tarihi: 03. 08. 2018 Saat: 18.43

Katalog No: 26

Resim No: 26a-b

Müze Envanter No: 3135

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Müze Geliş Tarihi: 16.12.2008

Müzedeki Yeri: Eser Deposu

Bulunduğu Yer: Bilinmiyor.

Ölçüler: Yüksekliği: 5.3 cm (Ölçülebilir) Genişlik: 3.8 cm Ağırlık: 33 gr

Döküm Tekniği: İçi dolu döküm

Durumu: Tüme yakın durumdadır.

Tanım: Saçlar ortadan ikiye ayrılmıştır ancak bronzda meydana gelen bozulmalar nedeniyle saçların işlenişi ile ilgili bilgilerimiz kısıtlı kalmaktadır. Üçgen alınlı yüzün hatları belirgin durumdadır. Küçük gözlerin aksine burun ve dudak büyüktür. Dikdörtgen şeklinde bir burnu vardır. Kalın ve kısa boyunludur. Sağ kol yukarı kalkık durumdadır ve belli edilen parmaklarıyla bir nesneyi kavramaktadır. Çalışma içerisinde incelediğimiz “*benedictio latina*” tarzından farklı bir sahne ile karşımıza çıkan atlı ile ilgili adak stelleri üzerinden bir örneklem kümesi oluşturulduğunda, “*aslana karşı savaşı/aslan avında*” Trak Atlısı ikonografisi ile karşılaşmaktayız. Dolayısıyla elinde bir mızrak olabilir. Sol kol ise dirsekten bükülerek öne doğru uzanmaktadır. Sol el parmakları da sağ elde olduğu gibi belli edilmiştir ve el parmakları bir şey kavramasına içe doğru biraz bükük durumdadır. Figürin at üzerinde bir binici olarak betimlendiği için, sol eliyle atın yelesini/dizgini tutar pozisyonda betimlenmiş olabileceği söylenebilir. Giydiği uzun kollu *khiton*, el bileklerini kavrar şekildedir ve katlanma izi kumaşta görülmektedir. Yine elbise kıvrımları özellikle sağ kolda net olarak görülebilmektedir. Üzerine giymiş olduğu zırh, ayrıntılarıyla verilmeye çalışılmıştır. Kısa, dikdörtgenimsi bir üst gövdesi

vardır. Trak Atlısı repertuarı içerisindeki at figürinleri üzerinde görülen dairel motifler bu figürinde de üst gövde kısmında görülmektedir. Figürin ata binişi vurgulamak için bacaklar iki yana açık bir şekilde betimlenmiştir. Eteğindeki kumaş kıvrımları kazıma çizgilerle verilmeye çalışılmıştır. Atın üzerinde oturduğundan kaynaklı olarak *khitonun* arka kısmı dışa çıkıntılıdır. Eteğinin uzunluğu diz kapaklarının üstüne kadardır. Bacaklarda kırıklar olduğu için alt gövde ile ilgili bilgilerimiz burada son bulmaktadır. Çalışma içerisinde bulunan diğer atlı figürinlerine nazaran daha ayrıntılı işlenmiş, daha iyi bir işçiliğe sahiptir. Diğer figürinlerde gördüğümüz şematik hatlar bu figürinde daha az görülmektedir. Kahverengi patinalıdır.

Tarihleme: M.S. 4. yüzyıl.

Analoji: Casson 1977, 56, Lev. 17; Adak stelleri üzerindeki av betimlemeli sahneler için; Boteva 2005, 210, 214, fig: 1, 5.

6.DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nin eser deposunda korunmakta olan, 26 adet figürin bu çalışmada incelenmiştir. Yapılan çalışma sırasında yerel özellik gösteren figürinler ile ilgili temel oluşturması amacıyla Trakya Bölgesi, Traklar ve Trakya Bölgesi'nde figürinler dahilinde çalışmaya dahil edilen kültürler incelenmiş, senkretik yapının analizi yapıp sembolik ifadelerin önemli vurgulanarak katalog çalışması yapılmıştır.

Katalog No 1 olarak adlandırdığımız müze envanter numarası **234** olan Harpokrates figürini ile (Res. 1a-b-c) **Katalog No 2** olarak adlandırılan müze envanter numarası **3723** olan mask figürü (Res. 2a-b) çalışmanın en erken tarihli eserleri olmuştur.

Katalog No 1, müze envanter numarası **234** olan figürin (Res. 1a-b-c) Küçük Asya'nın batısında bulunmuş 103 katalog numaralı figürin ile benzerlik içermektedir²²⁴. Her ikisinin de enseye kadar uzanan dalgalı saçları, oval yüzü, yuvarlak gözleri, gülümseyen bir ifadesi, kalın ve kısa boynu ve yumuşak bir omuz geçişi bulunmaktadır. Buna ek olarak sağ elin işaret parmağı her iki figürinde de ağza doğru yaklaştırılmıştır. Aralarındaki en temel fark, 103 numaralı figürin, genel Harpokrates karakteristiği neticesinde sol elinde bereket boynuzu tutmaktadır. Bunun haricinde yumuşak ve dolgun vücut ve vücut ağırlığının sağ ayağın üstünde olması gibi özelliklerle de her iki figürin birbirine benzemektedir. Harpokrates'in atribütsüz betimlendiği Copenhagen National Museum'daki bronz bir ağırlıkta sol kolunu aşağı doğru sarkıttığı görülmektedir ve duruş itibarıyla bu örnekle **Katalog No 1**, müze envanter numarası **234** olan figürin (Res. 1a-b) çok benzemektedirler. Bu eser M.Ö. 3-2. yüzyıllara tarihlenmektedir²²⁵. Stilistik özellikleri göz önüne alındığında **Katalog No 1**, müze envanter numarası **234** olan figürin (Res. 1a-b-c) M.Ö. 3-2. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.

Katalog No 2, müze envanter numarası **3723** olan mask figürünün (Res. 2a-b) birebir benzeyen bir örneğine yapılan çalışmalar neticesinde rastlanmamıştır. Ancak benzer özellikler gösteren bir örnek Satyr maskı olarak tanımlanmış, D 4079

²²⁴ Comstock-Vermeule 1971, 97.

²²⁵ LIMC 1988 IV-2, 242, fig:9; LIMC 1988 IV-1, 418.

numaralı Capua buluntusudur²²⁶. D 4079 numaralı mask alından dikey olarak yukarıya doğru taranarak tasarlanmış saçları, yuvarlak göz yapıları, aralanmış ağızları ile **Katalog No 2**, müze envanter numarası **3723** olan mask figürü (Res. 2a) ile benzerlik içermektedir²²⁷. Genel olarak Capua örneği daha plastik ve iyi işçilik özellikleri göstermektedir. **Katalog No 2**, müze envanter numarası **3723** olan mask figürünün (Res. 2a-b) yüzeysel işlenişi sebebiyle, yerel üretim ürünü olduğu düşünülebilir. Capua maskı M.Ö. 3-2. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir²²⁸. Sahip olduğu stilistik özellikler sebebiyle **Katalog No 2**, müze envanter numarası **3723** olan maskı da (Res. 2a-b) M.Ö. 3-2. yüzyıllar arasına tarihlendirmek uygun görülmüştür.

Katalog No 3, müze envanter numarası **4333** olan Zeus figürünü (Res. 3a-b) , M.S. 1-2. yüzyıllar arasına tarihlenen çalışma içerisindeki tek figürüdür. **Katalog No 3**, müze envanter numarası **4333** olan figürün(Res. 3a-b), bazı küçük farklılıklar dışında, Brée (Belçika)'de bulunmuş 255 numaralı figürinle benzerlik göstermektedir²²⁹. Her iki figürin de ayakta betimlenmiştir, saçlarda tanrısallık dolgunluk hakimdir, baş hafifçe sağa döndürülmüştür, sağ kol aşağı doğru sarmaktadır ve sağ elde yıldırım demeti tutmaktadır. Sol kol dirsekten kırılıp, yukarı doğru kaldırılmıştır. El bir şey kavramasına, parmaklar avuca doğru sıkılmış durumdadır. Muhtemel olarak bir asa kavramaktadır. Sol omuzdan aşağıya manto sarmaktadır. Aşağı doğru sarkan mantonun kumaş kıvrımları ayrıntılı bir biçimde işlenmiştir. Her iki örnekte de manto sol omuzdan bir iğne yardımıyla tutturulmuştur, göğüs kasları belirgin şekilde işlenmiştir ve ağırlık sağ bacağa verilip “S” duruş ile betimlenmiştir. Menzel 255 numaralı bu figürünü M.S.1-2.yüzyıllara tarihlendirmiştir²³⁰. Bu tarihlendirme ışığında stilistik anlamda büyük benzerlikler taşıyan **Katalog No 3**, müze envanter numarası **4333** olan figürünün de (Res. 3a-b)M.S. 1 ve 2. yüzyıllar arasına tarihlenmesi uygun görülmüştür.

²²⁶Mollard-Besques 1986, 132.

²²⁷Mollard-Besques 1986, Lev. 131.

²²⁸Mollard-Besques 1986, 132.

²²⁹Menzel 1968,265, Lev. 6.

²³⁰Menzel 1968, 264.

Katalog No 4, müze envanter numarası **2293** olan Tyche/Tyche – İsis figürini (Res. 4a-b), **Katalog No 5**, müze envanter numarası **3043** olan Apollon figürini (Res. 5a-b), **Katalog No 6**, müze envanter numarası **4316** olan kartal figürini (Res. 6a-b-c) çalışma içerisindeki M.S. 2. yüzyıla tarihlenen eserlerdir.

Katalog No 4, müze envanter numarası **2293** olan Tyche/Tyche – İsis figürini (Res. 4a-b), Lyon Güzel Sanatlar Müzesi'nde bulunan A 1967 envanter, 48 katalog numaralı Tyche figürünü ile büyük benzerlik taşımaktadır²³¹. Her iki figürün de ayakta, bir kaide üzerinde ve izleyiciye dönük betimlenmiştir. Aynı şekilde A 1967 envanter, 48 katalog numaralı Tyche figürünün saçları bir örtüyle örtülmüş ve *modiusu* başındadır ve örtüsü omuzlarına ve arkasına düşmektedir. Tanrıça sağ eliyle dümeni tutar şekildedir²³². **Katalog No 4**, müze envanter numarası **2293** olan figüründe (Res. 4a-b)göremediğimiz dümen, A 1967 envanter numaralı figüründe görülebilmektedir. Her iki figüründe de sol elde ise bereket boynuzu bulunmaktadır. Buna ek olarak **Katalog No 4**, müze envanter numarası **2293** olan figürünün (Res. 4b)sırt kısmında görülen kulbun varlığı figürünün bir amulet olarak kullanılabilmiş olması olasılığını akıllara getirmektedir²³³. **Katalog No 4**, müze envanter numarası **2293** olan figürünü (Res. 4a-b)Tyche figürünü ile sahip oldukları ciddi benzerlikler nedeniyle karşılaştırmış olmamızın yanı sıra, figürün Tyche – İsis betimlemesi de olabileceği düşünülmelidir. Bu nedenle yine Lyon Güzel Sanatlar Müzesi'nde bulunan L 59 envanter, 61 katalog numaralı figür de değerlendirme içerisine dahil edilmelidir²³⁴. Bu figür de ayakta ve izleyiciye dönük bir biçimde, sağ eliyle dümen tutarken, sol elinde ise bereket boynuzunu taşıırken betimlenmiştir. Başında İsis'e özgü başlığı bulunmaktadır. Karşılaştırma yapılan iki eser de Roma Dönemine tarihlendirilmiştir. Bükreş Müzesi koleksiyonunda bulunan bir Tyche figürünü tarihlendirme için ek bilgi sunmaktadır²³⁵. 1072/19136 envanter numaralı figürün M.S. 2-3. yüzyıllara tarihlendirilmiştir²³⁶. Karşılaştırma yapılan her üç örnek üzerine de değerlendirme yapıldıktan sonra, sahip oldukları tipolojik ve stilistik benzerlikler neticesinde, **Katalog No4**, müze envanter numarası **2293** olan(Res. 4a-b),yerel

²³¹ Boucher 1973, 28.

²³² Boucher 1973, 28.

²³³ Buna benzer amulet örnekleri için bkz; Zadoks-Jitta 1973, 49, Kat. No: 68-69.

²³⁴ Boucher 1973, 38.

²³⁵ Baluta 1994, 29-30, fig:3.

²³⁶ Baluta 1994, 29.

özellikler gösteren figürini inceliyor uzayan gövde yapısı ve giysideki katılık sebebiyle M.S. 2. yüzyıla tarihlenmek uygun görülmüştür.

Katalog No 5, müze envanter numarası **3043** olan Apollon figürünün (Res. 5a-b), sağ ve sol elinde tuttuğu nesnelerin aşınmalar meydana gelmesi nedeniyle ilk bakışta anlaşılamıyor oluşu, nesnelerin belirlenmesi için birtakım değerlendirmelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Figürün sağ elinde tuttuğu nesnenin *phiale* olduğunu düşündüğümüz olasılığı üzerinden değerlendirme yapacak olursak, bu noktada Apollon figürünün elinde *phiale* taşıdığı örnek ve *phialenin* elde tutuluş şekli incelenmelidir. Bu doğrultuda; Reinach'ın, “*Répertoire de la Statuaire Grecque et Romaine*” adlı eserinde bulunan bir figür bize yardımcı olmaktadır²³⁷. Bu figürde de sağ kol vücutla arasında bir mesafe bırakarak yana doğru açılmıştır. Figürün kolu her ne kadar dirsekten hafif bükük ve vücuda dönük olsa da *phialeyi* tutuş itibarıyla benzerlik taşımaktadır. Apollon figürlerinin tipolojisi incelendiğinde, taşıdığı benzerlik neticesinde sağ eldeki nesnenin *phiale* olması gerekmektedir. Sol elde tutulan nesnenin ise *kithara* olabileceği üzerine yorum yapılması gerektiğinde, Apollon'un sol elinde *kithara* tuttuğu ve tutuş şekli ile ilgili örneklem kümesi incelenmez. Bu doğrultuda da; Reinach'ın aynı adlı eserinden faydalanılacaktır²³⁸. Bu figürün *kitharayı* tutuş şekli incelendiğinde, **Katalog No 5**, müze envanter numarası **3043** olan figürün (Res. 5a-b) ile benzerlik taşıdığı görülebilmektedir. Her iki figürde de sol kol dirsekten kırılmış ve *kithara* üstten tutulmuştur. Buna ek olarak örneklem kümesine dahil edeceğimiz başka iki örnekte de *kithara* Apollon tarafından üstten kavranmıştır²³⁹. Bütün bunların yanı sıra Bulgaristan'da M.S. 2-3. yüzyıllar arasına tarihlenen bir Apollon tapınağında²⁴⁰ bulunmuş bir adak tableti üzerindeki Apollon betimlemesi de yardımcı olacak başka bir örnektir²⁴¹. Apollon sağ kolunu aşağıya doğru sarkıtmış ve sağ elinde bir *phiale*, sol elinde ise bir *kithara* tutmaktadır. Her ne kadar *kitharayı* tutuş şekli üstten olsa da, *kithara* üzerinde ellerin gözükmemesi konusunda bir farklılık bulunmaktadır. Buna ek olarak *kithara* tutan bir Eros figürünün sol eliyle kavradığı *kitharanın* şekil itibarıyla **Katalog No 5**, müze

²³⁷ Reinach 1924, Tome V- Vol. 1, 38, Fig: 3.

²³⁸ Reinach 1913, Tome IV, 50, Fig: 1.

²³⁹ Reinach 1908, Tome II- Vol. 2, 106, Fig: 1-2.

²⁴⁰ Hawthorne vd. 2011, 76-77.

²⁴¹ Hawthorne vd. 2011, 78, fig: 15.

envanter numarası **3043** olan figürinin (Res. 5a-b) sol elinde tuttuğu nesneye benzerliği de *kithara* olasılığını güçlendirmektedir²⁴². Yapılan değerlendirmeler sonucu, ellerde tutulan nesnelerin *phiale* ve *kithara* olabileceği ve bu figürün Apollon'u betimliyor olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle hem *phiale* hem de *kithara* taşıyan, Atina Ulusal Müzesi'nde ve Epidauros Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bronz figürinler örneklem kümesine dahil edilebilmektedir²⁴³. Koroplastik ve bronz eserler üzerinden bir değerlendirme yapıldığında Apollon'un vücut yumuşaklığının ve oranlamasının M.S. 2. yüzyıl eserleriyle paralellik gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla **Katalog No 5**, müze envanter numarası **3043** olan figürinin (Res. 5a-b) M.S. 2. yüzyıla tarihlendirilmesi uygun görülmektedir.

Katalog No 6, müze envanter numarası **4316** olan kartal figürini (Res. 6a-b-c) Avusturya Carnuntum'dan, Prof. Dr. Robert Göbl özel koleksiyonunda bulunan 268 katalog numaralı figürin ile benzerlik içermektedir²⁴⁴. Figürinlere önden bakıldığında, her iki figürinin de narin bir betimleniş tarzının olduğu görülebilmektedir. Buna ek olarak ikisinin de uzun ince bir boynu vardır. Figürinlerin ikisine arkadan bakıldığında, **Katalog No 6**, müze envanter numarası **4316** olan figürinin (Res. 6b) kalbe benzer bir şekli vardır ve 268 katalog numaralı figürinin de hemen hemen aynı şekle sahip olduğu görülebilmektedir. Buna ek olarak her iki figürin de pençelerinin üzerinde, ayakta betimlenmiştir. Carnuntum figürinine ek olarak Hilprecht Koleksiyonunda bulunan, yerel üretim, envanter numaraları 48-2-54 ve 48-2-59 olan ve Roma Dönemi'ne tarihlenen figürinler de narin vücut betimlenişi, ince uzun boyunları, pençeleri üzerinde izleyiciye dönük duruşları nedeniyle **Katalog No 6**, müze envanter numarası **4316** olan figürin (Res. 6a-b-c) ile benzerlik taşımaktadır²⁴⁵. Frigya adak stelleri üzerindeki kartal betimlemeleri tarihlendirme için yardımcı olmaktadır. **Katalog No 6**, müze envanter numarası **4316** olan figürin (Res. 6a-b-c) II 55 katalog numaralı kartal betimi ile stilistik benzerlikler içermektedir. II 55 katalog numaralı adak steli M.S. 160/70 yıllarına tarihlendirilmiştir²⁴⁶. Benzer stilistik özellikler göz önüne alındığında **Katalog No 6**,

²⁴² J. 1956, 36, fig: 8.

²⁴³ LIMC 1984 II-1, 240; LIMC 1984 II-2, 218, fig: 444 -445.

²⁴⁴ Fleischer 1967, 188, Lev. 129.

²⁴⁵ Warden 2002, 130, fig:3.

²⁴⁶ Lochman 2003, 258.

müze envanter numarası **4316** olan figürini (Res. 6a-b-c) M.S. 2. yüzyıla tarihlendirmek uygun görülmüştür.

Katalog No 7, müze envanter numarası **2342** olan (Res. 7a-b) ve **Katalog No 8**, müze envanter numarası **3726** olan (Res. 8a-b) Trak Atlısı figürinleri ile **Katalog No 9**, **3725** müze envanter numaralı kartal figürini (Res. 9a-b-c) M.S. 2. yüzyıl ortası ile 3. yüzyıl ortası arasına tarihlenmiş üç figürindir.

Katalog No 7, müze envanter numarası **2342** olan figürin (Res. 7a-b), Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 4102 envanter numaralı eserle benzerlik göstermektedir²⁴⁷. Her iki figürinin de saçlarının ön kısmının bir parçası ortadan ikiye ayrılmış ve saç telleri çizgilerle belirtilmiştir. Her iki figürinin de sağ kolu dirsekten kırılmış bir biçimdedir ve elleriyle "*benedictio latina*" tipindedir. Sol kol da yine öne doğru uzatılmıştır. **Katalog No 7**, müze envanter numarası **2342** olan figürinin (Res. 7a) göğüs kısmında görülen vücudunun bir kısmını örten *khyllamisin* kıvrımıyla gösterilmiş haliyle Nova Zagora Müzesi'nde bulunan Rumanja figürini ile benzerlik içermektedir²⁴⁸. **Katalog No 7**, müze envanter numarası **2342** olan figürin (Res. 7a-b), Sofya Arkeoloji Müzesi ve Nova Zagora Müzesi örneklerinin her ikisiyle de kıyaslandığında aynı üst vücuda sahip oldukları, dikdörtgen ve şematik işlendikleri görülebilmektedir. Alt gövde açısından **Katalog No 7**, müze envanter numarası **2342** olan figürin (Res. 7a-b), Sofya Arkeoloji Müzesi'ndeki figürin ile daha çok benzemektedir. Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 4102 envanter numaralı figürin M.S. 2-3. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir²⁴⁹. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Katalog No 7**, müze envanter numarası **2342** olan figürini (Res. 7a-b) M.S. 2. yüzyıl ve 3. yüzyıl ortası arasına tarihlemek uygun görülmüştür²⁵⁰.

Katalog No 8, müze envanter numarası **3726** olan figürin (Res. 8a-b) Rosen'de bulunmuş, Sofya Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan, 4102 envanter numaralı bronz figürin²⁵¹ ve İzvorovo'da bulunmuş, Sofya Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan 6802 envanter numaralı bronz figürinle²⁵² benzerlik göstermektedir.

Katalog No 8, müze envanter numarası **3726** olan figürin (Res. 8a-b), saç özellikleri

²⁴⁷Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464.

²⁴⁸Kanceva 1988, 411, Res. 3.

²⁴⁹Egami vd. 1979; 146, Kat. No: 464.

²⁵⁰Ayrıntılı bilgi için bkz; dn: 5.

²⁵¹Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464.

²⁵²Egami vd. 1979, 144-145, Kat. No: 460.

itibariyle 4102 envanter numaralı figürinle benzerdir. Her iki figürinin saçları da ortadan ikiye ayrılmış ve yanlara doğru taranmıştır. Saç telleri kazıma çizgilerle verilmiştir. 6802 envanter numaralı figürin, boynunun kalın ve kısa olma özelliğiyle **Katalog No 8**, müze envanter numarası **3726** olan figürinle (Res. 8a-b) benzerdir. Buna ek olarak iki örnekte de sağ kol dirsekten kırılarak yukarı kaldırılmıştır ancak Sofya'daki örneklerin elleri "*benedictio latina*" tarzında iken çalışmamız içerisindeki figürinin elinin durumu belli değildir. 6802 envanter numaralı figürinin kısa kollu *khiton*u ve kumaş katının verilmiş olması, **Katalog No 8**, müze envanter numarası **3726** olan figürin (Res. 8a-b) ile benzerdir. Yine **Katalog No 8**, müze envanter numarası **3726** olan figürin ile (Res. 8a-b), 4102 ve 6802 envanter numaralı figürinler, üst gövde betimlemeleri hususunda da benzerdir. Üç örnekte de üst gövde dikdörtgenimsi bir tarzda verilmiş olup, adalesiz ve ayrıntısız işlenmiştir. Figürinler arasındaki bir diğer benzerlik de şematik olarak işlenen alt gövdelerdir. Yine ayak betimlemeleri de birbirleriyle benzerlik göstermektedir. 4102 envanter numaralı figürin, M.S. 2-3.yüzyıllara tarihlendirilmektedir²⁵³. Stilistik benzerlikler göz önünde bulundurulduğunda çalışmamızın içerisinde bulunan **Katalog No 8**, müze envanter numarası **3726** olan figürini (Res. 8a-b) M.S. 2. yüzyıl ile 3.yüzyıl ortası arasına tarihlemek uygun görülmüştür²⁵⁴.

Katalog No 9, müze envanter numarası **3725** olan figürin (Res. 9a-b) Lyon Güzel Sanatlar Müzesi'nde bulunan L 125 envanter 229 katalog numaralı figürin ile benzerlik içermektedir²⁵⁵. Her iki figürin de başları döndürülmüş şekilde betimlenmiştir. **Katalog No 9**, müze envanter numarası **3725** olan figürinin (Res. 9a-b) başı sağa dönük iken, L 125 envanter numaralı figürinin başı sola çevrilmiştir. Her iki figürinin de baş bölgesinden gövdeye geçişte, aynı oranda bir genişleme gözlemlenmektedir. **Katalog No 9**, müze envanter numarası **3725** olan figürine göre (Res. 9a-b) L 125 envanter numaralı figürinin kanatları biraz daha açık bir biçimde betimlenmiştir. Buna ek olarak her ne kadar tüylerin verilişi bir olmasa da her iki figürinde de kazıma çizgilerle uygulanmış olan tüy betimlemeleri nedeniyle de benzerlik içermektedirler. L 125 envanter numaralı figürinin ayak pençeleri kırık

²⁵³ Egami vd. 1979, 146.

²⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz; dn:5.

²⁵⁵ Boucher 1973, 146.

olmasına rağmen tıpkı **Katalog No 9**, müze envanter numarası **3725** olan figürinde olduğu gibi (Res. 9a-b) pençelerinin üzerinde durduğu görülebilmektedir. L 125 envanter numaralı figürin Roma Dönemi'ne tarihlendirilmiştir. Frigya adak stelleri üzerindeki kartal betimlemeleri de tarihlendirme konusunda yardımcı olacak diğer örneklerdir. II 51, II 55 ve II 281 katalog numaralı adak stelleri üzerindeki kartal betimlemeleri **Katalog No 9**, müze envanter numarası **3725** olan figürin ile (Res. 9a-b) stilistik benzerlikler içermektedirler²⁵⁶. II 51 katalog numaralı adak steli M.S. 170 yılına²⁵⁷, II 55 katalog numaralı adak steli M.S. 160/70 yıllarına²⁵⁸, II 281 katalog numaralı adak steli ise M.S. 220/30 yıllarına tarihlendirilmiştir²⁵⁹. Tüm bu bilgiler değerlendirildiğinde figürini M.S. 2. yüzyıl ortası ile 3. yüzyıl ortası arasına tarihlendirmek uygun görülmüştür.

Katalog No 10, müze envanter numarası **4385** olan Telesphoros figürini (Res. 10a-b-c), **Katalog No 11**, müze envanter numarası **3626** (Res. 11a-b) ve **Katalog No 12**, müze envanter numarası **3789** olan (Res. 12a-b) Apollon figürinleri, **Katalog No 13**, müze envanter numarası **2642** at figürini (Res. 13a-b), **Katalog No 14**, müze envanter numarası **4389** olan kartal figürini (Res. 14a-b) çalışma içerisinde M.S. 3. yüzyıla tarihlenen eserler arasındadır.

Katalog No 10, müze envanter numarası **4385** olan figürin (Res. 10a-b-c), Atina Agorası'nda bulunmuş bronz Telesphoros figürini ile benzemektedir²⁶⁰. B 884 numaralı figürin de ayakta ve izleyiciye dönük bir biçimde betimlenmiştir. Görülebildiği kadarıyla yüz ifadeleri itibariyle iki figürin farklılık içermektedir. B884 numaralı figürin, başına mantosunun kapüşonunu geçirmiş; kapüşonun aralık kısımlarından da az da olsa saçları belli olmaktadır. Her iki figürinde de kapüşon başa adeta yapıştırılmış gibi betimlenmiştir. **Katalog No 10**, müze envanter numarası **4385** olan figürinde görülen yakadaki "V" kumaş kıvrımı (Res. 10a), B 884 numaralı figürinde de gözükmemektedir. Mantosunun – *cucullatisinin* kumaş kıvrımları ağırlığını belli edercesine, **Katalog No 10**, müze envanter numarası **4385** olan figürinininki kadar olmasa da dik çizgiler halinde aşağı inmektedir (Res. 10a-b-c)

²⁵⁶ Lochman 2003, 258, 276, Lev. 5, 6, 20.

²⁵⁷ Lochman 2003, 258.

²⁵⁸ Lochman 2003, 258.

²⁵⁹ Lochman 2003, 276.

²⁶⁰ Sharpe 2014, 166, Fig. 20.

ayrıca kolları mantonun -*cucullatinin* altından belli edilmiş şekildedir. Her iki figürinde de mantonun - *cucullatinin* uzunluğu ayak bileklerinin üzerine kadar verilmiştir ki istisnai durumlar haricinde²⁶¹ Telesphoros figürinlerinin ayakları genellikle çıplak ve görünür biçimde betimlenmektedir. B 884 numaralı bu figürin, M.S. geç 2. yüzyıl - 3. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir. Ayrıca **Katalog No 10**, müze envanter numarası **4385** olan figürinin (Res. 10a-b-c) mantosunun kıvrımlarının işlenişi bakımından incelendiğinde Edirne Müzesi'nde bulunan 1148 envanter numarası ile sergilenen örneğin Hadrian Dönemi'ne tarihlendiği görülmektedir²⁶². **Katalog No 10**, müze envanter numarası **4385** olan figürinin(Res. 10a-b-c), Hadrian Dönemi işçiliğinden uzak özellikler sergilediği ve stilistik özellikleri göz önüne alındığında M.S. 3. yüzyıla tarihlendirmek uygun görülmüştür.

Katalog No 11, müze envanter numarası **3626** olan figürin (Res. 11a-b) ,Asenovgrad'da bulunmuş, Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 1227 envanter, 459 katalog numaralı figürin ile benzerlik göstermektedir²⁶³. Çentiklerle belirtilmiş, omuza dökülen, hafif kabarık saçları vardır. Yüz organları belirgindir. Kısa kalın bir boynu vardır. Boyundan omuzlara yumuşak bir geçiş vardır. Sağ kol dirsekten kırılmış ve yukarı kaldırılmıştır. Elleri bir şeyi kavracasına yumruk yapılmıştır. Sağ omuzdan tutturulmuş sol omuzu ve göğsün sol tarafını kaplayan *khylamis* giymiştir. **Katalog No 11**, müze envanter numarası **3626** olan figürinin (Res. 11a-b) sol kolunda görülen dalgalanmaların nedeni bu figürinde olduğu gibi sol tarafını kaplayan *khylamis*in varlığı olabilir. Sağ omzunun üst tarafından görülen nesne bir sadak olmalıdır. 1227 envanter, 459 katalog numaralı figürin de çıplak olarak betimlenmiş ve karın çizgileri, göbek deliği ve cinsel organı görülebilmektedir. Bacak açış şekilleri her ne kadar farklılık gösterse de 1227 envanter, 459 katalog numaralı figürin de ata biner şekilde betimlenmiştir. Aynı zamanda ayak bileklerinin hemen üzerinde bir ayakkabının varlığı da görülebilmektedir. Her ne kadar **Katalog No 11**, müze envanter numarası **3626** olan figürin (Res. 11a-b) bu kadar iyi durumda olmasa da sahip oldukları ortak stilistik ve tipolojik özellikler göz önüne alındığında, **Katalog No 11**, müze envanter numarası **3626** olan figürinin de (Res. 11a-b)

²⁶¹ İstisnai olan duruma örnek olan figürinler için bkz; Yaraş 2016, 274.

²⁶² Yaraş 2015, 724.

²⁶³ Egami vd. 1979, 145, Kat. No: 459. Ayrıca bkz: Reinach 1920, Tome III,30, fig.3.

Apollon'u betimliyor olduğu düşünölmektedir. Buna ek olarak, sağ elin kırık olması neticesinde pozisyonu hakkında yorum yapamamıştık. Ancak yine Sofya'dan başka bir örnek incelendiğinde, aynı tipolojiye ait Apollon figürünün elinde *phiale* bulunduğu görölmektedir²⁶⁴. Apollon'un at üzerinde betimlendiğini Sofya Arkeoloji Müzesi'nden bir adak tableti üzerindeki sağ elinde *phiale*, sol elinde bir lir ile tasvir edildiğı M.S. 2. yüzyıla tarihlenen bir örnek buna başka bir örnektir²⁶⁵. Buna ek olarak Stara Zagora Müzesi'nde korunmakta olan bir başka binici Apollon figürünün elinde bulunan *phiale* ve **Katalog No 11**, müze envanter numarası **3626** olan figürin ile (Res. 11a-b) gösterdiği tipolojik benzerlikler, kırık durumda olan **Katalog No 11**, müze envanter numarası **3626** olan figürinin (Res. 11a-b) sağ elinde *phiale* tutuyor olabilme ihtimalini güçlendirmektedir²⁶⁶. Trak Atlısı ve Apollon'un Trakya bölgesinde var olan senkretizm olgusunun varlığı bilinmektedir. Ancak Apollon başka bölgelerde de binici olarak tasvir edilmektedir. Bunların güzel örneklerinden biri Antalya Müzesi'nde bulunan 9.11.99 envanter numaralı figürindir²⁶⁷. Bu figürin ile **Katalog No 11**, müze envanter numarası **3626** olan figürinin (Res. 11a-b) stilistik benzerlikleri oldukça fazladır. Bu eser nitelikli işçiliğı ve yüz detaylarındaki özen nedeniyle M.S. 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir²⁶⁸. **Katalog No 11**, müze envanter numarası **3626** olan figürinin (Res. 11a-b) sahip olduğu kırıklar sebebiyle baş bölgesinin işçiliğı ile ilgili yorum yapmak imkansız olmaktadır. Vücut oranlaması ve katı görüntüsü sebebiyle figürin M.S. 3. yüzyıla tarihleniyor olmalıdır.

Katalog No 12, müze envanter numarası **3789** olan figürin (Res. 12a-b), Aşağı Moesia Bölgesinde, Popovo kentinde bulunmuş bronz bir figürin ile benzerlik içermektedir²⁶⁹. 13 numaralı figürin de ayakta betimlenmiştir. Saçlar ortadan ikiye ayrılmıştır. Oval uzun yüzlüdür. Baş hafifçe sağ tarafa döndürölmüştür. Yuvarlak gözler ve iki göz arasına yerleştirilmiş orta büyüklükte bir burnu vardır. Ağız belli değildir. Ön taraftan bakıldığında **Katalog No 12**, müze envanter numarası **3789** olan figürinde (Res. 12a-b) görölmeyen sadak, 13 numaralı figürinde sağ omuzun üzerinden görölür durumdadır. Figürini arkadan görme şansımız bulunmamaktadır

²⁶⁴ Reinach 1920, Tome III, 30, fig:4.

²⁶⁵ LIMC 1984 II-2, 283, fig: 5.

²⁶⁶ Kalcev 1988, 407-408, Res. 14, Env. No: 348.

²⁶⁷ Kızıgut 2004, 147-148, Lev. 45,d-e.

²⁶⁸ Kızıgut 2004, 148.

²⁶⁹ Georgiev 1994, 170, fig: 13.

ancak sağ omuz üzerinden görünen uç kısmı düşünüldüğünde sol omuz hizasına doğru çaprazlama yerleştirildiği düşünülebilir ki bu **Katalog No 12**, müze envanter numarası **3789** olan figürinin (Res. 12a-b) tam tersi yerleştirme şeklidir. 13 numaralı figürin de adaleli bir vücutla temsil edilmiştir. Yuvarlatılmış, geniş vücut şekilleri çoğu Popovo heykelciğinin stilistik özelliğidir. Çok güçlü bir şekilde uygulanmamakla birlikte Apollon heykelciğindeki bu özellikler dikkat çekicidir²⁷⁰. Ağırlık tıpkı **Katalog No 12**, müze envanter numarası **3789** olan figürin gibi (Res. 12a-b) sağ bacak üzerine verilmiştir. İki kolun da kırık olması haricinde figürin tüm durumdadır. Popova heykelciği, M.S. 150-250 arasına tarihlendirilmektedir²⁷¹. Dolayısıyla **Katalog No 12**, müze envanter numarası **3789** olan figürini de (Res. 12a-b) stilistik özelliklerinin benzerlikleri, vücudun katı işlenişi ve omuzlardan kollara keskin geçiş gibi özellikler göz önüne alındığında M.S. 3. yüzyıla tarihlendirmek uygun görülmüştür.

Katalog No 13, müze envanter numarası **2642** olan figürinin (Res. 13a-b) şu an Penn Museum'da korunmakta olan ve Hilprecht Koleksiyonundan müzeye kazandırılmış envanter numarası 48-2-110 olan figürin gibi yuvarlatılmış ağız bölgesi bulunmaktadır. Her iki figürinin de adaleli bir vücudu bulunmaktadır ve aynı zamanda her iki figürin de hareket halinde betimlenmiştir. Penn Museum'daki örneğin uzun betimlenmiş kuyruğu dikkat çekicidir. Anadolu'nun batı bölgelerindeki atların popülaritesi bunların belirli bir kült için uygun olabileceğini ve muhtemelen popüler binici figürinleriyle ilişkili olabileceğini, adak figürini olabileceğini göstermektedir. Balkanlar, Karadeniz bölgesi ve Anadolu'da çoğalan "Trakyalı binici" kültüyle ilişkilendirilebilirler. Hilprecht atları parçalı püskülleriyle sağ ön ayağını kaldırıp yürürken gösterilmişlerdir. Bu özelliklerinden dolayı "Trakyalı Binici" ile ilişkilendirilmişlerdir²⁷². Her ne kadar **Katalog No 13**, müze envanter numarası **2642** olan figürin (Res. 13a-b), başının üzerinde püskülsüz, kulaklarıyla betimlenmiş olsa da tipolojik benzerlikler sebebiyle, aynı grup içerisine dahil edilebilirler. Tarihlendirme için adak stelleri üzerindeki örneklerden yararlanmak önemli olmaktadır. **Katalog No 13**, müze envanter numarası **2642** olan figürin (Res.

²⁷⁰ Georgiev 1994, 168.

²⁷¹ Georgiev 1994, 171.

²⁷² Warden 2002, 129, fig. 2; Env. No: 48-2-110,48-2-115,48-2-117.

13a-b) Plovdiv Müzesinde bulunan 4039 envanter numaralı adak kabartması üzerindeki at betimlemesi ile benzerlik içermektedir. Özellikle baş, boyun kalınlığı ve gövde yapısı olarak büyük benzerlik içeren Plovdiv örneği M.S. 3. yüzyıla tarihlendirilmiştir²⁷³. Tüm bu stilistik benzerlikler göz önünde tutulduğunda **2642** envanter numaralı figürini de (Res. 13a-b) M.S. 3. yüzyıla tarihlendirmek uygun görülmüştür.

Katalog No 14, müze envanter numarası **4389** olan figürine (Res. 14a-b), stil olarak en çok benzeyen figürin Avusturya Carnuntum'dan, Prof. Dr. Robert Göbl özel koleksiyonunda bulunan 268 katalog numaralı figürindir²⁷⁴. 268 katalog numaralı figürin ile kıyaslandığında her iki figürinin de hem göğüs hem de kanatlarındaki tüylerinin kazıma çizgilerle verilmiş olduğunu görmekteyiz. **Katalog No 14**, müze envanter numarası **4389** olan figürin (Res. 14a-b) kadar olmasa da, 268 katalog numaralı figürin de kanatları açık betimlenmiştir ve her iki figürine de arkadan bakıldığında yine **Katalog No 14**, müze envanter numarası **4389** olan figürininki (Res. 14b) kadar olmasa da 268 katalog numaralı figürinin de kalp şeklini andıran kanatları görülebilmektedir. Her iki figürin de pençeleri üzerinde ayakta betimlenmiştir. Buna ek olarak kanatların işleniş tarzı ile Civici Müzesi'nde bulunan bronz bir Eros figürünün kanatları ile taşıdığı benzerlik de burada söz etmeye değerdir²⁷⁵. **Katalog No 14**, müze envanter numarası **4389** olan figürinin (Res. 14a-b) kanatlarında görülen kazıma çizgilerle betimlenmiş tüyler, Eros'un kanatlarında da aynı işlenişle görünmektedir. Tüylerin işlenişinin yanı sıra aynı zamanda şematik bir betimleniş tarzı ile de benzerlik göstermektedir. Stilistik özellikler göz önünde bulundurulduğunda figürinin katı işleniş ve dönemin bronz figürin örneklerinin stil özelliklerinden hareketle M.S. 3. yüzyıla tarihlenebileceği düşünülmüştür.

Katalog No 15, müze envanter numarası **196** olan Hermes figürini (Res. 15a-b) ve **Katalog No 16**, müze envanter numarası **3399** olan at figürini (Res. 16a-b) çalışma içerisinde M.S. 3. yüzyıl ortasına tarihlendirdiğimiz iki figürindir.

²⁷³ Oppermann 2005, 356, Res. 5.

²⁷⁴ Fleischer 1967, 188, Lev. 129.

²⁷⁵ Bolla 2011, 60.

Katalog No 15, müze envanter numarası **196** olan figürin (Res. 15a-b), Nijmegen yakınlarında bulunan ve katalog numarası 22 olan figürin örneğiyle bazı farklılıklar haricinde büyük bir benzerlik gösterir²⁷⁶. 22 numaralı figürin de ayakta betimlenmiştir. Başında *petasos* vardır, figürinin daha iyi durumda olması sebebiyle yüz ayrıntıları **Katalog No 15**, müze envanter numarası **196** olan figürine (Res. 15a) nazaran daha iyi görülmektedir. 22 numaralı figürinde baş hafif sağa döndürülmüş şekilde verilmiştir. Gözler ve dudaklar iri betimlenmiştir. Sol el *kerykaionu* kavrar biçimde verilmiş olmakla birlikte, *khylamisi* sol omzundan aşağı doğru sarmaktadır. Kumaş kıvrımları **Katalog No 15**, müze envanter numarası **196** olan figürine (Res. 15a-b) göre daha belirgindir. Vücut her iki örnekte de adalesiz ve yüzeysel işlenmiştir. Aynı şeyi *kerykaionun* da basit işlenişi için söylemek mümkündür. 22 numaralı figürinin vücut ağırlığı sağ bacağa verilmiş ve “S” duruş oluşturulmaya çalışılmıştır. Ağırlığın verilmiş olduğu bacak kırıktır. **Katalog No 15**, müze envanter numarası **196** olan figürinle (Res. 15b) işçilik bakımından farkları olan 22 numaralı figürinin arkadan görünüşüne bakıldığında *khylamisi*ndeki kıvrımların çizgisel olarak verildiği görülmektedir. 22 numaralı figürin örneği M.S. 3.yüzyıl ortalarına tarihlenmektedir²⁷⁷. Bu nedenle sahip oldukları stilistik benzerlikler göz önünde tutulduğunda **Katalog No 15**, müze envanter numarası **196** olan figürini de (Res. 15a-b) M.S. 3. yüzyıl ortasına tarihlemek uygun görülmüştür.

Katalog No 16, müze envanter numarası **3399** olan figürin (Res. 16a-b), boynundaki Sofya Arkeoloji Müzesi’nde bulunan 3696 envanter,464 katalog numaralı eser ile benzerlik taşımaktadır²⁷⁸. Her iki figürin de boynundaki bezekler ve sağ ön ayaklarını kaldırmış, hareket halinde betimlenme açısından benzerdir. **Katalog No 16**, müze envanter numarası **3399** figürine göre 3696 envanter numaralı figürin (Res. 16a-b) daha şematik ve keskin hatlı betimlenmiştir. **Katalog No 16**, müze envanter numarası **3399** figürin (Res. 16a-b) Trakya Bölgesi atlarında görülen özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu özellikler arasında küçük baş ve kalın boyun gibi özellikler bulunmaktadır²⁷⁹. Buna ek olarak çalışmamız içerisinde bulunan **Katalog No 17**, müze envanter numarası **3137** (Res 17a-b) ve **Katalog No**

²⁷⁶Zadoks- Jitta 1973, 19, fig. 22.

²⁷⁷Zadoks- Jitta 1973, 20.

²⁷⁸Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464.

²⁷⁹Oppermann 1984, 255; Aybek 1999, 26.

18, müze envanter numarası 3398 (Res. 18a-b) olan figürinlerin boyunlarındaki daire şeklindeki motifler de göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla her ne kadar tamamıyla Trak Atlısı repertuarındaki atlardan genel vücut yapısı olarak farklılık içerse de yöre atlarına benziyor olması gözden kaçmamaktadır. Üç boyutlu betimlenen **Katalog No 13**, müze envanter numarası 2642 olan figürin (Res. 13a-b) M.S. 3. yüzyıla, **Katalog No 17**, müze envanter numarası 3137 (Res. 17a-b) ve **Katalog No 18**, müze envanter numarası 3398 olan (Res. 18a-b) figürinler ise M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Bu nedenle **Katalog No 16**, müze envanter numarası 3399 olan figürini (Res. 16a-b) M.S. 3. yüzyıl ortalarına tarihlendirmek uygun görülmüştür.

Katalog No 17, müze envanter numarası 3137 olan (Res. 17a-b) ve **Katalog No 18**, müze envanter numarası 3398 olan (Res. 18a-b) at figürinleri çalışma içerisinde M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen iki eserdir.

Katalog No 17, müze envanter numarası 3137 olan at figürin (Res. 17a-b), Rosen'de bulunmuş, şu an Bulgaristan Sofya Arkeoloji Müzesinde korunan, 3144 envanter numaralı, 469 katalog numaralı figürin ile büyük benzerlik göstermektedir²⁸⁰. Başlarının üstündeki perçemleri, iki boyutluluk, sağ ön ayağın yukarı kaldırılmış olması ve hareket halinde betimlenmesi, gözler, yeleler ve boyun altındaki deri kırışıklıklarının kazıma çizgilerle verilmiş olması, ağzın hafif aralık olması açısından benzerlerdir. İki figürin arasındaki en belirgin ayrım **Katalog No 17**, müze envanter numarası 3137 olan figürinin (Res. 17a-b) gövdesinde bulunan, kazıma çizgilerle yapılmış dairesel betimlemelerin 3144 envanter numaralı figürinde olmayışındır. Onun haricinde kuyruk yapımı da diğer benzerliklere eklenebilir şekilde aynıdır. Bu at figürin tipolojisi, Trakya'ya özgü at repertuarındandır²⁸¹. 3144 envanter numaralı figürin, M.S. 2-3.yüzyıllara tarihlendirilmektedir²⁸². Boris Borisov bu figürinlere benzer iki figürin örneğinden bahsederken, bu figürinlerin aynı atölye ve aynı usta tarafından yapılmış olabileceğini söyler²⁸³. Bu figürinler tarihlendirmeye yardımcı olması açısından önemlidir. Bu figürin Trak Atlısı'na ait Dyadovo

²⁸⁰Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 469.

²⁸¹Borisov 2009; 23.

²⁸²Egami vd. 1979; 146.

²⁸³Borisov 2009, 24, bkz: fig 17-18.

yakınlarındaki kutsal alanda Aurelian sikkesi ile birlikte bulunmuştur²⁸⁴. Trak Atlısına ait at repertuarından olan bu at figürini stilistik ve tipolojik olarak birebir benzerlik içermektedir. İki boyutlu, şematik betimleniş tarzı, baş üstündeki püskülleri, çizgisel yeleler ve boyun etrafındaki dairesel bezekler gibi özellikler bu benzerliklere örnek olarak verilebilir. Sikkeyle birlikte bulunmuş olması da net tarih vermesi açısından önemlidir. Aurelian sikkesi 270-275 tarihsel aralığındadır. Dolayısıyla tüm bu stilistik ve tipolojik benzerlikler göz önünde tutulduğunda, **Katalog No 17**, müze envanter numarası **3137** olan figürini de (Res. 17a-b) M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirmek uygun görülmüştür.

Katalog No 18, müze envanter numarası **3398** olan figürin (Res. 18a-b), Rosen'de bulunmuş, şu an Bulgaristan Sofya Arkeoloji Müzesinde korunan, 3144 envanter numaralı, 469 katalog numaralı figürin ile büyük benzerlik göstermektedir²⁸⁵. **Katalog No 18**, müze envanter numarası **3398** olan (Res. 18a-b) ve 3144 envanter numaralı figürinlerin her ikisinde de başın üst tarafında yukarı doğru uzanan perçemleri net olarak görülebilmektedir. Buna ek olarak gözler, yeleler her ikisinde de kazıma çizgilerle verilmiştir. Yeleler her ikisinde de başın üst kısmından başlayıp gövdenin üst kısmına ve yanaklara doğru uzanmaktadır. Yine her iki figürinde de ağız hafif aralık bir biçimde verilmiştir. İki figürinin de baş kısmına bakıldığında aradaki tek fark **Katalog No 18**, müze envanter numarası **3398** olan figürinin (Res. 18a-b) başı hafif sağa doğru döndürülmüşken, 3144 numaralı figürinde baş ileriye doğru bakmaktadır. 3144 numaralı figürinde de **Katalog No 18**, müze envanter numarası **3398** olan figürinde (Res. 18a-b) olduğu gibi sağ ön ayak yukarı doğru kaldırılmış olup, esere hareketlilik kazandırılmıştır. Boyun kısmına gelindiğinde yine bir farklılık göze çarpmaktadır. **Katalog No 18**, müze envanter numarası **3398** olan figürinin (Res. 18a-b) boyun kısmında kazıma çizgilerle verilmiş dairesel motifler bulunurken, 3144 envanter numaralı figürinde bu motifler bulunmamaktadır. 3144 envanter numaralı figürinin de zayıf ve narin bir gövdesi vardır. İki figürinin bir diğer farklılıkları da kuyruklarında görülmektedir. **Katalog No 18**, müze envanter numarası **3398** olan figürinin (Res. 18a-b) daha oval bir

²⁸⁴ Borisov 2009, 23-24, fig: 17.

²⁸⁵ Egami vd. 1979, 146.

kuyruğu varken, 3144 envanter numaralı figürinin daha yassı bir kuyruğu vardır. 3144 envanter numaralı figürin, M.S. 2-3.yüzyıllara tarihlendirilmektedir²⁸⁶. Çalışmamız içerisinde bulunan **Katalog No 18**, müze envanter numarası **3398** olan(Res. 18a-b)ve **Katalog No 17**, müze envanter numarası **3137** olan (Res. 17a-b) envanter numaralı figürinlerin stilistik ve tipolojik benzerlikleri açısından değerlendirme yapıldığında **Katalog No 18**, müze envanter numarası **3398** olanfigürini de (Res. 18a-b) M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirmek uygun görülmüştür.

Katalog No19, müze envanter numarası **231** (Res. 19a-b), **Katalog No 20**, müze envanter numarası **2456** (Res. 20a-b), **Katalog No 21**, müze envanter numarası **2457**(Res. 21a-b), **Katalog No 22**, müze envanter numarası **2589** (Res. 22a-b), **Katalog No 23**, müze envanter numarası **3143** (Res. 23a-b), **Katalog No 24**, müze envanter numarası **3724** (Res. 24a-b) olan Trak Atlısı figürinleri, çalışma içerisinde M.S. 2-4. yüzyıllar arasına tarihlenen eserlerdir.

Katalog No 19, müze envanter numarası **231** olan figürin (Res. 19a-b), Nova Zagora Müzesi'nde bulunan Ezero figürini ile benzerlik göstermektedir²⁸⁷. Nova Zagora örneğinin de saçları ortadan ikiye ayrılmıştır. Ancak Nova Zagora örneğinin yüzü **Katalog No 19**, müze envanter numarası **231** olan figürine (Res. 19a) göre daha yuvarlaktır ve daha uzun boyunludur. Ancak her iki figürinde de omuzdan direkt olarak kol geçişi vardır. **Katalog No 19**, müze envanter numarası **231** olan figürinde (Res. 19a-b)olduğu gibi Nova Zagora örneğinin de sağ kol dirsekten kırılmış ve yukarı kaldırılmıştır. **Katalog No 19**, müze envanter numarası **231** olan figürinin (Res. 19a-b)ellerinin konumu kırık olmasından kaynaklı olarak bilinemezken, Nova Zagora örneğinin ellerinin "*benedictio latina*" tarzında olduğu görülebilmektedir. Yine her iki figürinin de dikdörtgenimsi bir biçimde işlenen üst gövdeleri vardır. Ata oturuştan kaynaklı olarak öne ve arkaya doğru çıkıntı yapan *khiton*un kumaşı yine iki figürinde de aynıdır. Bacakları açış açıları her ne kadar farklılık gösterse de her iki figürin de ata biner şekilde betimlenmiştir. Benzer stilistik özellikler göz önüne

²⁸⁶Egami vd. 1979, 146.

²⁸⁷ Kanceva 1988, 411, Res. 2.

alındığında ve eldeki veriler ışığında figürini M.S. 2. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlendirmek uygun görülmüştür²⁸⁸.

Katalog No 20, müze envanter numarası **2456** olan figürin (Res. 20a-b), Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 4102 envanter numaralı figürin ile benzerlik taşımaktadır²⁸⁹. Özellikle her iki figürinin saç şekilleri neredeyse aynıdır. Her ikisinin de omuz hizasında, ortadan ikiye ayrılmış, tel tel işlenen saçları bulunmaktadır. Yüz özellikleri açısından iki figürin farklılık içermektedir. **Katalog No 20**, müze envanter numarası **2456** olan figürinin yüzü (Res. 20a), 4102 envanter numaralı figürine göre daha yüzeysel işlenmiştir. Ayrıca **Katalog No 20**, müze envanter numarası **2456** olan figürinin boynu (Res. 20a-b), Sofya Arkeoloji Müzesi örneğine göre daha uzun ve kalındır. Her iki figürin de omuzdan direkt olarak kollara geçer ve sağ kol dirsekten kırılıp yukarı doğru kaldırılırken, sol kol öne doğru uzatılmıştır. **Katalog No 20**, müze envanter numarası **2456** olan figürinin (Res. 20a-b) bele doğru daralan üst gövdesinin aksine 4102 envanter numaralı figürin daha dikdörtgen bir biçimdedir. Giymiş oldukları *khiton* uzunluk haricinde birebir benzemektedir. Bacakların iki yana doğru açılışı iki figürinde de benzerdir. Her ne kadar **Katalog No 20**, müze envanter numarası **2456** olan figürin (Res. 20a-b), daha şematik işlenmiş olsa da repertuarın aynı olduğu görülebildiğinden, tarihleme ona uygun yapılacaktır. Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 4102 envanter numaralı figürin M.S. 2-3. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir²⁹⁰. **Katalog No 20**, müze envanter numarası **2456** olan figürini ise (Res. 20a-b), benzer stilistik özellikler göz önüne alındığında ve eldeki veriler ışığında M.S. 2. yüzyıl ve 4. yüzyıl arasına tarihlemek uygun görülmüştür²⁹¹.

Katalog No 21, müze envanter numarası **2457** olan figürin (Res. 21a-b), saç işlenişi açısından, Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 4102 envanter numaralı örnek ile benzerlik taşımaktadır²⁹². 4102 envanter numaralı figürine göre daha kısa ve kalın bir boynu olan 6802 envanter numaralı figürin ile de boyun işlenişi

²⁸⁸ Bkz; dn: 5.

²⁸⁹ Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464.

²⁹⁰ Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464.

²⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz; dn:5.

²⁹² Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464.

açısından benzerlik göstermektedir²⁹³. Göğüs üzerinde bir çizgi halinde betimlenen *khylamys* açısından ise Nova Zagora Müzesi'nde bulunan Rumanja figürini ile benzerlik içermektedir²⁹⁴. Sofya Arkeoloji Müzesi ve Nova Zagora Müzesi örnekleriyle kıyaslandığında **Katalog No 21**, müze envanter numarası **2457** olan figürin de (Res. 21a-b) üst gövde işlenişi açısından aynı tipolojide, şematik betimlenmiştir. Yine bacakların her iki yana doğru açılışı ve ata biner şekilde betimlenmesi ve biniş itibarıyla arkaya doğru uzanan *khitonun* kuyruk kısmının verilmesi ile de Sofya Arkeoloji Müzesi ve Nova Zagora Müzesi'ndeki örneklerle benzemektedir. Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 4102 ve 6802 envanter numaralı figürinler M.S. 2-3. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir²⁹⁵. Ancak, stilistik farklılıklar ve eldeki veriler göz önüne alındığında **Katalog No 21**, müze envanter numarası **2457** olan figürini (Res. 21a-b) M.S. 2. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlendirmek uygun görülmüştür²⁹⁶.

Katalog No 22, müze envanter numarası **2589** olan figürin (Res. 22a-b) saçlarının ortadan ayrılmış ve saç tellerinin kazıma çizgiler halinde betimleniş tarzından ve hemen hemen benzeyen boyun uzunluğundan dolayı, Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 4102 envanter numaralı örnek ile benzerlik taşımaktadır²⁹⁷. Sağ kolun dirsekten kırılışı ve boyun omuz geçişi ile de yine aynı figürin ile karşılaştırma yapmak mümkündür. Üst gövdeleri her ikisinin de dikdörtgenimsi tarzda betimlenmiştir. Ancak **Katalog No 22**, müze envanter numarası **2589** olan figürinin (Res. 22a) kıyafetinin üst kısmında görülen çentikli motifler, 4102 envanter numaralı figürinde görülmez. Çalışmamız içerisinde bulunan diğer Trak Atlısı figürinleri arasında bu tarz bezemeye sahip tek örnek olması dikkate değerdir. Yine her iki figürinin de alt gövdelerine bakıldığında ata biner şekilde iki yana açılmış bacaklar ve diz kapağının hemen üstünde biten *khitonun* etek kısmının belli edildiğini görmekteyiz. Genel olarak bakıldığında her iki figürin de Trak Atlısı tipolojisi gereğince betimlenmiş ve şematik işlenmiştir. 4102 envanter numaralı figürin, M.S.

²⁹³ Egami vd. 1979, 145, Kat. No: 460.

²⁹⁴ Kanceva 1988, 411, Res. 3.

²⁹⁵ Egami vd. 1979, 144, 146.

²⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz; dn:5.

²⁹⁷ Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464.

2-3.yüzyıllara tarihlendirilmektedir²⁹⁸. Stilistik benzerlikler ve aynı zamanda farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda çalışmamızın içerisinde bulunan **Katalog No 22**, müze envanter numarası **2589** olan figürini (Res. 22a-b) M.S. 2. ve 4.yüzyıllar arasına tarihlemek uygun görülmüştür²⁹⁹.

Katalog No 23, müze envanter numarası **3143** olan figürin (Res. 23a-b), stilistik olarak; Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 4102 envanter numaralı örnek ile benzerlik taşımaktadır³⁰⁰. Saçların ortadan ikiye ayrılmış olması her iki figürinde de ortak özelliklerdir. Boyun kalınlığı açısından yine Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 6802 envanter numaralı figürin benzerlik göstermektedir³⁰¹. Sağ kolun dirsekten bükülerek yukarı kaldırılması ve eliyle "*benedictio latina*" işaretini yapıyor oluşu ve dikdörtgenimsi betimlenen üst gövde ile de Sofya Arkeoloji Müzesi'ndeki örneklerle ek olarak, Nova Zagora Müzesi'nde bulunan Ezero figürini ile de benzerlik içermektedir³⁰². Yapılan literatür çalışmalarında ve çalışma içerisinde bulunan figürinler arasında **Katalog No 23**, müze envanter numarası **3143** olan figürin (Res. 23a-b) kadar geometrik tarzda betimlenen bir figürin bulunmamaktadır. Buna ek olarak yapılan karşılaştırmalar neticesinde Sofya Arkeoloji Müzesi'ndeki örneklerin M.S. 2-3. yüzyıllara tarihleniyor oluşu³⁰³, benzer stilistik özellikler göz önüne alındığında ve eldeki veriler ışığında figürini M.S. 2. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlendirmek uygun görülmüştür³⁰⁴.

Katalog No 24, müze envanter numarası **3724** olan figürin (Res. 24a-b), Nova Zagora Müzesi'nde bulunan bir örnek ile benzerlik içermektedir³⁰⁵. Nova Zagora örneğinde yüz ayrıntılarından yoksunluk, oval yüz ve kalın bir boyun bulunmaktadır. Her ne kadar **Katalog No 24**, müze envanter numarası **3724** olan figürinin (Res. 24a) yüzündeki organlar belli edilse de, birbirleriyle benzerlik içermektedirler. Aralarındaki başka bir fark da Nova Zagora örneğinde iki omuz da aynı hizada durmaktadır. Dolayısıyla kolların duruşu bakımından aynı değildir.

²⁹⁸ Egami vd. 1979, 146.

²⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz; dn:5.

³⁰⁰ Egami vd. 1979, 146, Kat. No: 464.

³⁰¹ Egami vd. 1979, 145, Kat. No: 460.

³⁰² Kanceva 1988, 411, Res. 2.

³⁰³ Egami vd. 1979, 144, 146.

³⁰⁴ Bkz; dn: 5.

³⁰⁵ Kanceva 1988, 411, Res. 1.

Kolların duruşunu karşılaştırmak için **Katalog No 24**, müze envanter numarası **3724** olan figürini (Res. 24a-b), yine Nova Zagora Müzesi'nde bulunan iki figürin ile kıyaslayabiliriz³⁰⁶. Yine aynı şekilde yukarıdan aşağıya hafif genişleyen üst gövde ve bacakların iki yana açılış şekli itibariyle Nova Zagora örneği ile benzerlik içermektedir³⁰⁷. Oldukça ayrıntısız ve şematik işlenen bu figürini benzer stilistik ve tipolojik özellikler göz önüne alındığında ve eldeki veriler ışığında M.S. 2. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlendirmek uygun görülmüştür³⁰⁸.

Katalog No 25, müze envanter numarası **4311** olan Hermes figürini (Res. 25a-b) çalışma içerisinde M.S. 3-4. yüzyıllar arasına tarihlenen tek eserdir. **Katalog No 25**, müze envanter numarası **4311** olan figürin (Res. 25a-b), Hilprecht koleksiyonundan, Penn Müzesine kazandırılmış 48-2-227 envanter numaralı figürin ile benzerlik göstermektedir³⁰⁹. Bu Figürin Türkiye'dendir ancak buluntu yeri belli değildir. 48-2-227 envanter numaralı figürin de ayakta ve izleyiciye dönük olarak betimlenmiştir. Başındaki başlığı olasılıkla Hermes tipolojisine uygun olarak *petasos* adlı başlığıdır. Gözler kazıma çizgi ile betimlenirken, burun dikdörtgenimsi şekilde verilmiştir. Dudaklar ise hafif aralık ve dolgundur. Kalın ve kısa boynu neredeyse **Katalog No 25**, müze envanter numarası **4311** olan figürin (Res. 25a-b) ile aynıdır. Yine sağ omuzun aşağı doğru düşük oluşu ve sağ omuzun boyun hizasından dik gelişi ile de iki figürin benzer özellikler gösterir. Sağ kol ve elin tüm olması nedeniyle figürinin sağ elinde tuttuğu para kesesi Hermes tipolojisine uygundur. **Katalog No 25**, müze envanter numarası **4311** olan figürinin (Res. 25a-b) sağ kolunun kırık olması nedeniyle göremediğimiz aynı belirteç, tipolojik olarak ele alındığında aynı özelliği gösteriyor olabilirdi. Sol omzundan aşağıya sarkıtılmış, kolu ve sırtın bir kısmını kaplayan *khylamis* ve sağ elinde tuttuğu *kerykaion* tipik Hermes ikonografisindedir. *Khylamis*in aşağıya doğru sarkan kısmının kumaş kıvrımları kazıma çizgilerle verilirken yine figürinin ön tarafında yani göğüs bölgesinde sağ omuz üzerinden çaprazlama olarak sol elin tuttuğu *kerykaiona* doğru yatay ve dikey

³⁰⁶Kanceva 1988, 411, Res. 2-3.

³⁰⁷Kanceva 1988, 411, Res. 1.

³⁰⁸Bkz; dn: 5.

³⁰⁹<https://www.penn.museum/collections/object/6739>Erişim Tarihi: 03. 08. 2018 Saat: 18.43

şekillerde kazıma çizgilerle; sırt kısmında ise yatay kazıma çizgilerle kumaş kıvrımları verilmiştir. *Kerykaionu* tutan sol el aşağıda belli belirsiz gözükmetedir ki **Katalog No 25**, müze envanter numarası **4311** olan figürinde (Res. 25a-b) bu ayrıntı belli olmamaktadır. **Katalog No 25**, müze envanter numarası **4311** olan figürinde (Res. 25a-b) var olan bozulmalar nedeniyle belli olmayan bacaklar 48-2-227 envanter numaralı figürinde her iki bacağın da kırık olmasına rağmen işlenmiş olmasıyla farklılık göstermektedir. Vücudun ağırlığı sağ bacak üzerine verilmiştir ve çok hafif bir “S” duruş ile betimlenmiştir. Genel olarak her iki figürin de fizyolojik olarak gerçekçilikten uzak olsa da 48-2-227 envanter numaralı figürin **Katalog No 25**, müze envanter numarası **4311** olan figürin (Res. 25a-b) kadar şematik değildir. 48-2-227 envanter numaralı bu figürin M.S. 2. ve 3. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir³¹⁰. Bu tarihlendirme doğrultusunda, analogi yapılabilecek bu tipolojide başka bir örnek yapılan çalışmalara rağmen bulunamadığından **Katalog No 25**, müze envanter numarası **4311** olan figürini de (Res. 25a-b) daha katı ve şematik işlenişi nedeniyle M.S. 3. ve 4. yüzyıllar arasına vermek uygun görülmüştür.

Katalog No 26, müze envanter numarası **3135** olan Trak Atlısı figürini (Res. 26a-b) M.S. 4. yüzyıla tarihlenen tek figürindir. **Katalog No 26**, müze envanter numarası **3135** olan figürin (Res. 26a-b)Köstendil’de bulunmuş, Sofya Arkeoloji Müzesi’nde korunmakta olan, 7046 envanter numaralı figürinle benzerlik göstermektedir³¹¹. Bizim çalıştığımız figürine nazaran daha iyi korunmuş olan bu figürine bakıldığında, bazı farklılıklar dışında aynı özellikleri sergilemektedir. Her iki figürinin de saçları ortadan ikiye ayrılmış ve üçgen alın ortaya çıkarılmıştır. 7046 envanter numaralı figürinin de sağ kol dirsekten kırılmış ve el yukarı doğru kaldırılmıştır. Her ne kadar ellerin duruş pozisyonu iki figürin arasında farklılık içerse de ellerin mızrak kavracasına kapatılmış olması yönüyle aynıdır. Sol kol ise öne doğru uzatılmıştır ve atın dizginini kavrayor olabilir. **Katalog No 26**, müze envanter numarası **3135** olan figürinde (Res. 26a-b) görülen sağ kol üzerindeki kumaş kıvrımları ve bilekten sıkılarak katlanan kumaşın katı 7046 envanter numaralı örnekte de göze çarpmaktadır. Omuzların kapatan ve hareket halindeki figürinle

³¹⁰<https://www.penn.museum/collections/object/6739> Erişim Tarihi: 03. 08. 2018 Saat: 18.43

³¹¹ Casson 1977, 56, Lev. 17. Hristiyanlık bu topraklara ulaştığında, bu yerel örnek bağlılığını Saint George’a değiştirmiştir (Casson 1977, 6).

bağlantılı olarak hareketli verilmiş olan *khlaymisin* kıvrımları 7046 envanter numaralı örnekte kazıma çizgilerle verilmiştir. Üzerine giymiş olduğu, diz kapaklarının üzerine inen *khitonun* etek kısmında çift kat görülmektedir. Bu katlardan iç tarafta olan giysisinin katıyken, onun üzerindeki zırhına aittir. Bizim örneğimizde etek tek bir kattan oluşmaktadır. Yine zırhının üzerinde, bel hizasında bulunan ve beli saran kemer de 7046 envanter numaralı figürine has bir özelliktir. İki figürin arasındaki bir başka farklılık da Sofya Müzesi'ndeki örneğin şematik hatlarının neredeyse hiç bulunmamasıdır. Bacaklar insan fizyonomisine uygun olarak verilirken, **Katalog No 26**, müze envanter numarası **3135** olan figürinde (Res. 26a-b)bu noktada fizyonomiye uygunluk görülmez. Aralarında bulunan farklılıklara rağmen her iki figürinin de “*Trak Atlısı av sahnesi*” betimli örneklerdendir. Trak Atlısına 7046 envanter numaralı figürin, M.S. 4. yüzyıl sonuna tarihlenmektedir³¹². Bu tarihlendirme neticesinde **Katalog No 26**, müze envanter numarası **3135** olan figürini (Res. 26a-b)sahip olduğu stil özellikleri göz önünde tutularak, M.S. 4. yüzyıla tarihlendirmek uygun görülmüştür³¹³.

Bugün de olduğu gibi Antik Dönemde de insanların kutsal olana duyduğu ihtiyaç, onların günümüze kadar gelen birçok maddi kültür kalıntısını üretmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda inşa edilen her tapınak, şekillendirilen her çömlek, heykel, figürin benzeri eserler bize üretici toplumla ilgili birçok bilgiyi sunmaktadır. Siyasal, kültürel, ekonomik gibi birçok olguyu açıklamakta bize yardımcı olan bu kalıntılar; insanın kültürlenme sürecinden sonra ortaya çıkan din ve inanç noktasında da bize önemli veriler sunmaktadır.

Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nin eser deposunda korunmakta olan, çalışma içerisine dahil edilen figürinlerin geneli Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir. Bilimsel kazı ve araştırma yöntemleriyle gün yüzüne çıkmamış olan bu eserler ne yazık ki buluntu yeri açısından değerlendirilirken eksik kalmıştır. Ancak figürinleri müzeye getiren şahısların ifadelerinden, tipolojik ve ikonografik incelemelerden de yararlanarak figürinlerin Trakya Bölgesi'ne ait olduğu gözlemlenmiştir. Maden

³¹² Casson 1977, 6.

³¹³ Bu tarihlendirme yapılırken, Köstendil örneğinin yanı sıra, M. Oppermann tarafından yayımlanmış makaledeki plakaların tarihlendirmeleri de göz önünde bulundurulmuştur. İlgili makale için bkz; Oppermann 2005, 351-361.

konusunda zengin bir bölge olan Trakya Bölgesi'nde bronz figürin üretiminin varlığı şaşırtıcı olmamaktadır.

Çalışma içerisinde bulunan figürinlerin hepsi içi dolu döküm tekniği ile üretilmiştir ve yerel üretimdir. Trak Atlısı repertuarındaki binici ve at figürinlerin hiçbirinin birbirine tıpatıp benzemiyor olması nedeniyle, bu durumun tek seferlik kalıp kullanımı ile ilgili olabileceği düşünülürken, bu repertuar dışında kalan figürinler ile ilgili bir değerlendirme yapmak mümkün olmamaktadır.

Sayısal çoğunluğa sahip Trak Atlısı ve onun repertuarına ait at figürinleri, çalışmanın merkezi kümesini oluşturmuştur. Ancak merkezi konumda olmasının tek sebebi sayısal çoğunluğu değil aynı zamanda sahip olduğu kültürel ve dinsel işlevi olmuştur. Dışarıdaki düşmanlarla ve kendi içlerinde sürekli savaşan, ücretli asker olarak ordularda bulunan yani sürekli askeri bir dinamizm içerisinde bulunan Trakların; savaşçı, kahraman gibi olguları geliştirmesi ve benimsemesinden daha doğal bir şey yoktur. Ayrıca kitlelerin kahraman imgesine duyduğu ihtiyaç da başka birçok toplumda da olduğu gibi Traklar'da da bu imgenin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Çalışma içerisindeki figürinlerin tarihlendirilmesi yapılırken dönemin stil özellikleriyle ilgili bilgilerden yararlanılmıştır. Çok daha şematik ve kütesel betimleme özellikleri gösteren Trak Atlısı figürinlerinin tarihlendirmelerinde ise Bulgaristan Trakyasında yapılan çalışmalardan özellikle faydalanılmış; bilgiler sentezlenerek bir kronoloji oluşturulmaya çalışılmıştır. Kısmen daha iyi betimleme özellikleri gösteren iki figürinde tarihsel aralık daha dar tutulmuş, diğerlerinde ise en geniş aralık uygun görülmüştür. İyi işçilik ya da özensiz işçilik düşüncesinin tarihlendirmede etkin rol oynamış olması, bu figürinlerin ayrı kalıplar kullanılarak üretilmiş olabileceği ve bu yüzden de stil farklılıkları taşıyacağı ayrıca yerel atölye ürünü oldukları düşüncesini göz ardı etmemektedir.

Günümüze kadar ulaşabilen, kütesel bir biçim almış sağ elin "*benedictio latina*" pozunda verilmiş olması Trak Atlısı ile Sabazios arasındaki senkretizmin ve daha sonra St. George'ye dönüşen binici imgesiyle, Hristiyan ikonografisi ile olan ilişkisi, kültürel ve dini bir geçişi simgelemektedir. Sabazios el buluntularının Roma Dönemi'ne tarihlendirildiği ve Trak Atlısı bronz figürinlerinin de hemen hemen aynı tarihler arasına yerleştirildiği bilgisi düşünüldüğünde de el betimlemeleri ile Trak

Atlısı kaynaşmasının hem zaman olduğu görülebilmektedir. Yani Sabazios ile Trak Atlısı arasındaki bu senkretizm arasında fazla bir zaman farkı bulunmamaktadır.

Genel olarak son bir değerlendirme yapmak gerekirse; bölgenin coğrafi konumu itibariyle uğrak noktası olması, birçok medeniyete ev sahipliği yapması ve kültürel, dinsel, sosyal, ekonomik, siyasal ilişkiler sonucunda zenginleşen dokunun sanat eserlerine yansıdığı görülmektedir. Hellenistik ve Roma dönemlerine tarihlenen figürinler bu dönemlerde Trakya Bölgesi'nde muhtelif kültürlere dair tapınma ve saygı görme işlevlerini açıkça göstermektedir. Trakların yaşamları itibariyle kahraman imgesine gösterdiği önem ve iç ve dış dinamiklerin etkisiyle, özellikle Roma Döneminde kendi kültürleri içerisinde senkronize ettikleri dinsel pratiklerin, sonradan gelen inanç sistemlerine uyarlanması önemli ve özellikle Trak Atlısı figürünün dinsel pratikte gördüğü işlev oldukça dikkate değerdir. Sabazios ellerinde resmedilen belirteçlerin muhtelif tanrıların ve tanrıçaların mitolojileriyle birleşiyor olması sembolizmin önemini vurgulamaktadır. Trak Atlısı ikonografisiyle birleşen “*benedictio latina*” jestinin altında yatan düşüncenin daha iyi anlaşılabilmesi için sistemli kazılar sonucunda ortaya çıkacak yeni bulgulara ihtiyaç olduğu şüphesiz olmaktadır.

RESİMLER

Resim No: 1a

Resim No: 1b

Resim No: 1c

Katalog No: 1 - Müze Envanter No: 234 olan Harpokrates figürininin önden, arkadan ve diz kapaklarının altında bulunan yerleştirme deliklerinin görünüşü.

Resim No: 2a

Resim No: 2b

Katalog No: 2 - Müze Envanter No:3723 olan mask figürünün önden ve arkadan görünüşü.

Resim No: 3a

Resim No: 3b

Katalog No:3 - Müze Envanter No:4333 olan Zeus figürininin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No: 4a

Resim No: 4b

Katalog No:4 - Müze Envanter No:2293olan Tyche / Tyche – İsis
figürininin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No:5a

Resim No:5b

Katalog No: 5 – Müze Envanter No: 3043 olan Apollon figürünün ön ve arkadan görünüşü.

Resim No: 6a

Resim No: 6b

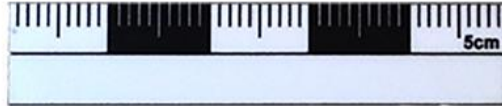

Resim No: 6c

Katalog No: 6a-b-c – Müze Envanter No: 4316 olan kartal figürininin önden, arkadan ve yandan görünüşü.

Resim No: 7a

Resim No: 7b

Katalog No: 7 – Müze Envanter No: 2342 olan Trak Atlısı figürünün
önden ve arkadan görünüşü.

Resim No: 8a

Resim No: 8b

Katalog No: 8 –Müze Envanter No: 3726 olan Trak Atlısı figürininin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No:9a

Resim No: 9b

Resim No: 9c

Katalog No: 9 – Müze Envanter No: 3725 olan kartal figürininin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No:10a

Resim No: 10b

Resim No: 10c

Katalog No: 10a-b-c – Müze Envanter No: 4385 olan Telesphoros
figürininin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No: 11a

Resim No: 11b

Katalog No: 11 – Müze Envanter No: 3626 olan Apollon figürininin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No: 12a

Resim No: 12b

Katalog No: 12 – Müze Envanter No: 3789 olan Apollon figürünün ön ve arkadan görünüşü.

Resim No:13a

Resim No: 13b

Katalog No: 13 – Müze Envanter No: 2642 olan At figürininin yandan ve üstten görünüşü.

Resim No:14a

Resim No: 14b

Katalog No: 14 – Müze Envanter No: 4389 olan kartal figürininin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No:15a

Resim No: 15b

Katalog No: 15 – Müze Envanter No: 196 olan Hermes figürininin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No: 16a

Resim No: 16b

Katalog No: 16 – Müze Envanter No: 3399 olan At figürininin sağ ve sol yandan görünüşü.

Resim No: 17a

Resim No: 17b

Katalog No: 17 – Müze Envanter No: 3137 olan At figürininin sağ ve sol yandan görünüşü.

Resim No: 18a

Resim No: 18b

Katalog No: 18 – Müze Envanter No: 3398 olan At figürininin sağ ve sol yandan görünüşü.

Resim No:19a

Resim No: 19b

Katalog No: 19 – Müze Envanter No: 231 olan Trak Atlısı figürininin
önden ve arkadan görünüşü.

Resim No:20a

Resim No: 20b

Katalog No: 20 – Müze Envanter No: 2456 olan Trak Atlısı figürininin
önden ve arkadan görünüşü.

Resim No:21a

Resim No: 21b

Katalog No: 21 – Müze Envanter No: 2457 olan Trak Atlısı figürinin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No:22a

Resim No: 22b

Katalog No: 22 – Müze Envanter No: 2589 olan Trak Atlısı figürünün ön ve arkadan görünüşü.

Resim No:23a

Resim No: 23b

Katalog No: 23 – Müze Envanter No: 3143 olan Trak Atlısı figürünün ön ve arkadan görünüşü.

Resim No:24a

Resim No: 24b

Katalog No: 24 – Müze Envanter No: 3724 olan Trak Atlısı figürinin
önden ve arkadan görünüşü.

Resim No:25a

Resim No: 25b

Katalog No: 25 – Müze Envanter No: 4311 olan Hermes figürininin önden ve arkadan görünüşü.

Resim No:26a

Resim No: 26b

Katalog No: 26 – Müze Envanter No: 3135 olan Trak Atlısı figürünün
önden ve arkadan görünüşü.

Resim No: 27

KISALTMALAR VE KAYNAKÇA

Aybek 1999

S.Aybek ,“*Thrak Atlı Figürünün İkonografik Gelişimi*”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne,1999.

Baluta 1994

C. L. Baluta, “Statuettes en bronze de la collection Severeanu (Bucarest)”,Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Stuttgart, 1994, 29-36.

Bayatlı 1947

O.Bayatlı, *Bergama Tarihinde Asklepion*, İzmir, 1947.

Beksaç 1998

E. Beksaç, “Traklar ve Vize”, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, 17. Sayı (1998),74-77.

Bolla 2011

M. Bolla, *Bronzi Figurati Romani Dal Territorio Reggiano Nel Museo Chierici di Reggio Emilia*, Reggio Emilia, 2011.

Bonaccorsi 2016

V. Bonaccorsi, *Materiali per la storia delle collezioni di antichità dei Musei Civici di Arte Antica di Ferrara*, Italy, 2016.

Borisov 2009

B.D.Borisov, *Dyadovo:The Sanctuary of the Thracian Horseman and the Early Byzantine Fortress*, Vol 2, Varna, 2009.

Boteva 2002

D. Boteva, “The Heros of the Thracian Iconic Narrative: AData Base Analysis”, Eighth International Congress of Thracology, Vol. II (2002), 817-821.

- Boteva 2005** D. Boteva, “Combat Against a Lion on the Votive Plaques of the Thracian Rider (A Database Analysis)”, *Thracia XVI* (2005), 209-222.
- Boteva 2011** D. Boteva,” The Thracian Horseman reconsidered”, *Journal of Roman Archaeology* 82 (2011), 84-105.
- Boucher 1973** S. Boucher, *Bronzes Romains Figurés du Musée des Beaux-Arts de Lyon*, Lyon, 1973.
- Cancik - Schneider 2002** H. Cancik – H. Schneider, *Der Neue Pauly Enzyklopädie der Antike Band 12/1 Tam-Vel*, Stuttgart – Weimar, 2002.
- Casson 1977** L. Casson, “The Thracians”, *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, Vol.35 (1977).
- Comstock-Vermeule 1971** M. Comstock – C. Vermeule, *Greek, Etruscan & Roman Bronzes in the Museum of Fine Arts Boston*, Boston, 1971.
- Delemen 1993** İ. Delemen, “*Anadolu’da Atlı Tanrılar-Lykia, Pisidia, Lykaonia, Isauria, Phrygia, Lydia ve Karia Bölgelerinde Taş Eserler üzerine bir inceleme*”. Doktora Tezi, İstanbul, 1993.

- Delemen 2005** A.H.İ. Delemen, “Haluk Perk Müzesi’ndeki Thrak ve Anadolu Atlıları”, *Tuliya* (2005), 149-176.
- Deonna 1955** W. Deonna, Télesphore et le « genius cucullatus » Celtique, *Société d’Etudes Latines de Bruxelles* (1955), 43-74.
- Dönmez-Öztürk 2007** F. Dönmez-Öztürk, “Trakya Tanrıları ve Kültleri”, *Arkeoloji ve Sanat*, 125. Sayı (2007), 51-66.
- Egami vd. 1979** N. Egami – A. Foll – I. Venedikov – I. Marazov, *Thracian Treasures from Bulgaria*, Japan, 1979.
- Erhat 2010** A. Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul, 2010.
- Erzen 1994** A. Erzen, *İlkçağ Tarihinde Trakya: Başlangıcından Roma Çağına Kadar*, İstanbul, 1994.
- Fleischer 1967** R. Fleischer, *Die Römischen Bronzen aus Österreich*, Mainz, 1967.
- Genaille 1975** N. Genaille, “Documents Égyptisants Au Musée des Antiquités De Turin”, *Revue Archéologique*, Fascicule 1 (1975), 227-250.
- Georgiev 1994** P. Georgiev, “Eine Gruppe von niedermösischen Statuetten. Beweismaterial für die Existenz eines

- unbekannten Ateliers ein stilistisch-ikonographischer Versuch”, Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Stuttgart, 1994, 167-171.
- Georgiev 2016** P. Georgiev, *The Mysteries of Mithra or The Mysteries of Sabazios*, Sofya, 2016.
- Gezgin 2014** D. Gezgin, *Hayvan Mitosları*, İstanbul, 2014.
- Hawthorne vd. 2011** K. Hawthorne –V. Varbanov – D. Dragoev, “Thracian pit sanctuaries: continuity in sacred space”, Early Roman Thrace New Evidence From Bulgaria, *Journal of Roman Archaeology*, 82(2011), 59-83.
- Herodotos** Herodotos, *Herodot Tarihi*, (çev. M. Ökmen, A. Erhat), 1983.
- Homeros** Homeros, *İlyada*, (çev. A. Erhat, A. Kadir), 2008.
- Iliev 2015** J. Iliev, “The Roman Conquest of Thrace (188 B.C. – 45 A.D.)”, *I Traci Tra Geografia e Storia*, Vol. 9 (2015), 129-142.
- J 1956** F.F.J., Eight Bronze Figurines, *Record of the Art Museum, Princeton University*, Vol. 15, No. 2 (1956), 32-38.

Kalcev 1988

K. Kalcev, “Bronzestatuetten aus dem Territorium von Augusta Trajana (Stara Zagora, V.R. Bulgarien)”, Akten der 9. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Wien, 1988. 404-410.

Kanceva 1988

T. Kanceva, “Bronzestatuetten des thrakischen Reitergottes im Museum Nova Zagora”, Akten der 9. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Wien, 1988, 411-412.

Kızgut 2004

İ. Kızgut, “Türkiye’nin Seçilmiş Bazı Müzelerinden Hellenistik ve Roma Dönemi Bronz Heykeltikileri”. Doktora Tezi, Antalya, 2004.

Ksenophon

Ksenophon, *Anabasis* “Onbinlerin Dönüşü”, (Çev. Tanju Gökçöl), 1974.

LIMC 1984

Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, II – 1, Zürich - Münih, 1984.

LIMC 1984

Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, II – 2, Zürich - Münih, 1984.

LIMC 1988

Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, IV – 1, Zürich - Münih, 1988.

LIMC 1988

Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, IV – 2, Zürich - Münih, 1988.

LIMC 1992

Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, VI – 1, Zürich – Münih, 1992.

LIMC 1994	<i>Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae</i> , VII – 2, Zürich – Münih, 1994.
LIMC 1997	<i>Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae</i> , VIII – 1, Zürich-Düsseldorf, 1997.
Lochman 2003	T. Lochman, <i>Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien</i> , Basel, 2003.
Lozanov 2015	I. Lozanov, “Roman Thrace”, <i>A Companion to Ancient Thrace</i> (2015), 75-90.
Mansel 1938	A.M.Mansel, “ <i>Trakya’nın Kültür ve Tarihi</i> ”, İstanbul, 1938.
Menzel 1966	H. Menzel, “ <i>Die Römischen Bronzen aus Deutschland</i> ”, II Trier, 1966, Almanyaya.
Menzel 1968	H. Menzel, “ <i>Roman Bronzes, Master Bronzes from the Classical World</i> ”, Mainz, 1968.
Menzel 1984	H. Menzel, “Die Jupiterstatuetten von Bree, Evreux und Dalheim und verwandte Bronzen”, <i>Akten der 6. Tagung über antike Bronzen</i> (13. – 17. Mai 1980 in Berlin), Berlin, 1984, 186-195.
Mollard-Besques 1963	S. Mollard-Besques, <i>Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre – Cuite Grecs et Romains</i> , II

Myrina, Musée du Louvre et Collections des Universités de France, Paris, 1963.

Mollard-Besques 1972

S. Mollard-Besques, *Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre – Cuite Grecs et Romains, III Époques Hellénistique et Romaine Grèce et Asie Mineure*, Paris, 1972.

Mollard-Besques 1986

S. Mollard-Besques, *Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre – Cuite Grecs et Romains, IV-I, Époques Hellénistique et Romaine Italie Méridionale – Sicile – Sardaigne*, Paris, 1986.

Oppermann 2005

M. Oppermann, “Die Plastische Ausstattung von Heiligtümern des Thrakischen Reiters im Territorium von Philippopolis (Plovdiv)”, *The Proceedings of the 8th International Colloquium on Problems of Roman Provincial Art* (2005), 351-361.

Özgan 2016

R. Özgan, “*Hellenistik Devir Heykeltraşlığı – I*”, İstanbul, 2016.

Poulsen 1984

E. Poulsen, “Über Massenherstellung römischer Bronze – statuetten : Dublettenserien und Modelverhältnisse”, *Akten der 6. Tagung über antike Bronzen* (13. – 17. Mai 1980 in Berlin), Berlin, 1984, 207-215.

- Popova 2007** R. Popova, “The Cult of Sabazios in the North Black Sea – Via Thrace?”, *Proceedings of the 10th International Congress of Thracology* (2007), 492-499.
- Reinach 1908** S. Reinach, *Répertoire De La Statuaire Grecque et Romaine*, Tome II - Vol. 2, Paris, 1908.
- Reinach 1913** S. Reinach, *Répertoire De La Statuaire Grecque et Romaine*, Tome IV, Paris, 1913.
- Reinach 1920** S. Reinach, *Répertoire De La Statuaire Grecque et Romaine*, Tome III, Paris, 1920.
- Reinach 1924** S. Reinach, *Répertoire De La Statuaire Grecque et Romaine*, Tome V – Vol.1, Paris, 1924.
- Richter 1915** G.M.A. Richter, *Greek, Etruscan and Roman Bronzes*, The Metropolitan Museum of Art, New York, 1915.
- Sakellariou 2015** A. Sakellariou, *The Cult of Thracian Hero. A Religious Syncretism Study with Deities and Heroes in the Western Black Sea Region*. A Dissertation Thesis submitted for assessment with a view to obtain the degree of Master of Arts in Black Sea Cultural Studies, Thessaloniki, 2015.

- Sayar 1993** M.H. Sayar, “Doğu Trakya’da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları”, 10.AST, 1. Cilt, Ankara,1993, 153-173.
- Sayar 1996** M.H. Sayar, “Doğu Trakya’da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları, 1994 “, 13. AST, 1. Cilt, Ankara, 1996, 49-53.
- Sayar 2002** M. H. Sayar, “Doğu Trakya’da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları 2000”, 19. AST, 2. Cilt, Ankara, 2002, 99-110.
- Sharpe 2014:** H. F. Sharpe, “Bronze Statuettes from the Athenian Agora”, *Hesperia*, Volume 83 (2014), 143-187.
- Şahin 2001** N. Şahin, *Zeus’un Anadolu Kültleri*, İstanbul, 2001.
- Tacheva-Hitova 1983** M. Tacheva-Hitova, *Eastern Cults in Moesia Inferior and Thracia (5th Century BC- 4th Century AD)*, Leiden, 1983.
- Tcherneva – Tilkiyan 1998** S. Tcherneva – Tilkiyan,” Rewiev of the Bronze Statuettes of Zeus from the Fund of the Archaeological Museum in Plovdiv”, *Thracia XXII* (1998), 173-179.
- Teixeria 2013** C. Teixeria, “The Cult of Isis in Rome: some aspects of its Reception and the Testimony of Apuleius Asinus Aureus”, Coimbra University Press (2013), 271-282.

Umar 2003

B. Umar, *Trakya: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İstanbul, 2003.

Vassilev 1994

V.P.Vassilev, “Bronzestatuetten aus dem Heiligtum bei Lozen”, Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Band 45 (Freiburg, 18.-22 Juli), Stuttgart, 1994, 429-434.

Warden 2002

P.G.Warden, “Roman Provincial Bronzes in the Hilprecht Collection University of Pennsylvania Museum”, Journal of Roman Archaeology No:39 (2002), 128-134.

Webber 2001

C. Webber, *The Thracians 700 BC – AD 46*, İngiltere, 2001.

Yaraş 2015

A. Yaraş, “Telesphoros Heykeli (Edirne Müzesi 1148) Mustafa Büyükkolancı’ya Armağan”(2015), 723-727.

Yaraş 2016

A. Yaraş, “Kütahya Müzesi’nde Pişmiş Toprak İki Telesphoros Heykelciği”, Kütahya Müzesi 2015 Yıllığı “50. Yıl Anısına” (2016), 269-275.

Yıldırım 2010

Ş. Yıldırım, “Askertepe Tümülüsü”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi, *Anadolu*36, (2010),149-178 .

Yüksel 2014

H. Yüksel, “Heykel Döküm Tekniklerinden Mum Yok Etme Tekniği

ile Bronz Döküm”, Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt 7, Sayı 14(2014), 73-92.

Zadoks- Jitta 1973

A.N.Zadoks Josephus Jitta, *VII The Figural Bronzes*, Rijksmuseum G.M.Kam, Nijmegen, 1973.

Zdilla 2017

M.J.Zdilla, “The Hand of Sabazios: Evidence of Dupuytren’s Disease in Antiquity and the Origin of the Hand of Benediction”, *The Journal of Hand Surgery ,Asian – Pacific Volume*, (2017), 403-410.

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

<https://www.penn.museum/collections/object/6739>, Erişim Tarihi: 03. 08. 2018 Saat: 18.43

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/436243>, Erişim tarihi: 10.09.2018 Saat: 21.19.

<https://www.ancient.eu/image/332/map-of-the-tribes-in-thrace/>, Erişim tarihi: 24.11.2018 Saat: 13.26

Metin İçinde Kullanılan Diğer Kısaltmalar

Bkz.	: Bakınız.
Cm.	: Santimetre.
Dn.	: Dipnot.
Env.	: Envanter.
Fig.	: Figür.
Fot.	: Fotoğraf.
Gr.	: Gram.
Res.	: Resim.
Lev.	: Levha.
M.Ö.	: Milattan önce.
M.S.	: Milattan sonra.
No.	: Numara.
Kat.	: Katalog.
Vd.	: Ve diğerleri.